

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **5.**

Premis de la crítica dels escriptors valencians.

Ferran Garcia-Oliver: "Fuster i «nosaltres»".

Entrevista a Eliseu Climent: "El món editorial valencià, malgrat tot, funciona i bé".

Jaume Aulet: "Un assaig sobre Foix".

Jacobo Muñoz: "Goethe sense Weimar".

Eugeni Portela: "El problema de l'avaluació de la investigació científica".

Pàgines centrals dedicades a Maria-Mercè Marçal.

LLIBRE RECOMANAT:

Joan Fuster
Contra Unamuno y los demás
Península,
1998.

CARÀCTERS

núm. 5.

Edita:
Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

Coordinació:

Vicent Alonso, Gustau Muñoz,
Francesc Pérez Moragón

Col·laboradors:

Pasqual Alapont, Rafael Alemany,
Enric Balaguer, Carme Barceló,
Josep Lluís Barona, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Josep Lluís Blasco,
Emèrit Bono, Francesc Calafat,
Ferran Carbó, Enric Casaban,
Emili Casanova, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Antoni Ferrando, Josep Franco,
Antoni Furió, Ferran Garcia Oliver,
Lluís Gimeno, Marc Granell,
Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Ramon Lapiedra,
Gemma Lluch, Josep Lozano,
Josep Martines, Tomàs Martínez,
Josep Martínez Bisbal, Lluís Meseguer,
Isabel Morant, Vicent Olmos,
Manel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Joan Ponsoda, Eugeni Portela,
Vicent Raga, Ramon Rosselló,
Pedro Ruiz Torres, Vicent Salvador,
Vicent Simbor, Enric Sòria,
Felip Tobar, Ferran Torrent,
Pau Viciano, Rafael Xambó.

Redacció:

Av. Blasco Ibàñez, 32
46010 València
Telèfon: 96 386 40 90
Fax: 96 386 44 93
E-mail: Vicent.Alonso@uv.es

*Il·lustracions
d'aquest número:*

M. Baixauli

Distribució:

Gea llibres, tel. 96 158 03 11
La Tierra, tel. 96 511 01 92
Triangle, tel. 93 265 18 21

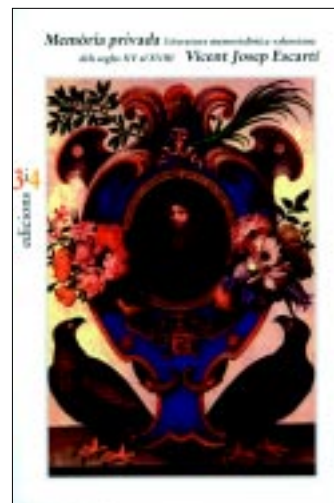
Impressió:

Impremta Palàcios, Sueca.

P.V.P.: 300 pessetes

ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

LLIBRE RECOMANAT:

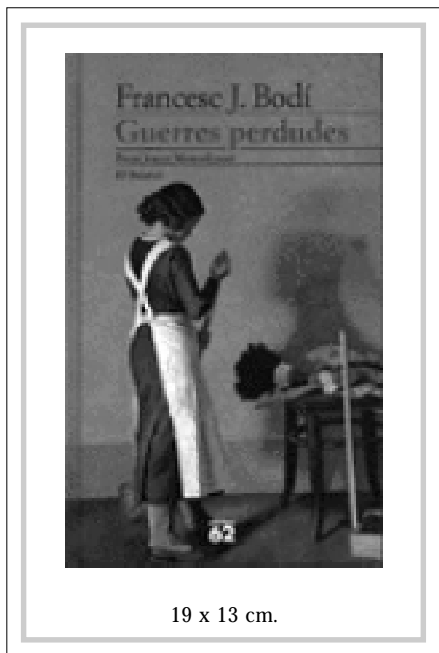

Vicent Josep Escartí
Memòria privada
edicions 3 i 4,
1998.

CARÀCTERS voldria ser una multitud, dialogant,
literaturitzada, nua, i una revista ideològicament
bella.

Primeres Jornades de literatura actual.

Premis de la crítica dels escriptors valencians

Del fet que la literatura en català al País Valencià gaudeix d'una bona salut en termes de qualitat —una altra cosa, que la complementen o la influencien, són els termes del mercat editorial, el nombre genèric de lectors i la qüestió sociopolítica— i que cada vegada està més implantada en amplis sectors socials va donar-ne bona mostra les *I Jornades sobre literatura actual*, organitzades per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana-secció País Valencià (AELC), sota l'auspici de la Universitat Jaume I i celebrades a Castelló del 15 al 17 de maig d'aquest any. La mateixa universitat, per un costat, la llibreria Fòrum Babel i l'Ajuntament de Morella, per un altre, foren les seues i les patrocinadores d'aquests tres dies dedicats a la reflexió sobre l'ofici d'escriure, la projecció social de l'escriptor i el paper de l'intel·lectual davant la multiplicitat de reptes en el llinyar de la fi de segle.

Les Jornades foren inaugurades pel Rector, en Ferran Romero, amb un parlament on destacà com a fets bàsics de la nostra societat la llibertat ideològica, l'esperit crític i democràtic i la normalitat real i sense ambigüitats de la llengua catalana.

Quatre magnífiques ponències —d'Antoni Marí, Jaume Pérez Montaner, Lluís Meseguer i Joan Francesc Mira— traçaren les línies temàtiques essencials al vol-

tant de les quals giraren les *Jornades*, com ara la importància de les humanitats en la formació intel·lectual de l'home des de l'antiguitat fins ara (amb un parlament exquisit i ple de referències filosòfiques d'Antoni Marí); el paper crític de l'intel·lectual davant del poder que subjuga i que sotmet tot seguint les propostes de Pascal i Bourdieu (amb un parlament contundent i combatiu de Jaume Pérez Montaner); els reptes de l'escriptor de la fi de mil·lenni tot seguint les propostes d'Italo Calvino (amb un parlament ben suggerent de Lluís Meseguer) i el trajecte de l'escriptor pel temps que li pertoca viure seguint la metàfora homèrica del camí d'Ulisses (amb un ben fresc i irònic parlament per part de Joan Francesc Mira).

Tots aquests focs oberts amb passió i lucidesa pels ponents bastiren les dreces al voltant de les quals giraren unes comunicacions centrades sobre el teatre, la literatura infantil i juvenil, les qüestions del mercat i de la qualitat, la literatura i el món educatiu, les raons per a escriure a l'època dels audiovisuals, la manca de diversitat normalitzada a nivell editorial, etc., presentades per autors força diversos i ben significatius de les nostres lletres, com Vicent Pitarch, Josep Palomero, Manuel Molins, Josep Ballester, Enric Lluch, Toni Cucarella, Xulio R. Trigo, Carme Miquel, Joan Garí, Francesc J. Bodí, Ramon Guillem i Eduard Verger, els quals incitaren i invitaren a un seguit de debats ben sucosos, tal com es podrà comprovar quan es publiquen les conferències, a través del conveni de cooperació establert entre la Jaume I i l'AELC. A més, el mateix dia 15 totes dues institucions van voler retre un merescudíssim homenatge a Jaume Fuster —president de l'Associació mort feia poc, que va promoure la signatura, el 1996, de l'esmentat conveni—, acte en què participaren els escriptors Carme Arenas (Secretària General AELC), Isabel-Clara Simó, Manel Garcia Grau i Antònia Vicens i on es destacà, sobretot, el compromís continuat de Jaume Fuster per la dignificació professional, el valor estètic de la literatura i la projecció social de l'escriptor.

El mateix divendres dia 15 se celebrà l'acte de lliurament dels *VIII Premis de la Crítica dels Escriptors Valencians* a la

millor obra en català d'un autor valencià publicada el 1997, on es reté un també merescudíssim homenatge a l'escriptor i periodista Vicent Ventura a través de sengles parlaments d'Adolf Beltran, Francesc Pérez Moragón i Ramon Godes Bengoechea, en què es glossà el constant treball polític i periodístic de Ventura per la llibertat democràtica i l'autogovern dins d'una perspectiva europea.

L'acte de l'homenatge estigué presidit pel rector Ferran Romero i comptà amb l'assistència de més de cent persones, entre les quals regidors municipals, escriptors, polítics, professors, editors, periodistes, membres d'associacions cívi-ques i culturals, les càmeres de Canal9-Televisió Valenciana. Es tancà amb una actuació del grup musical castellonenc *Illa Ferrada*.

El jurat dels premis —compost per Vicent Pitarch, Toni Cucarella, Marc Granell, Emili Rodríguez-Bernabeu, Antoni Ferrer i Ramon Guillem— atorgà els premis als llibres i autors següents: en assaig, *Incitacions* d'Enric Sòria, publicat per Tàndem, la directora de la qual, Rosa Serrano, recollí el guardó en nom de l'autor; en novel·la, *Guerras perdudes*, de Francesc J. Bodí, publicat per Edicions 62; en poesia, el llibre *Retrat de família*, de Miquel Martínez, publicat per 3i4.

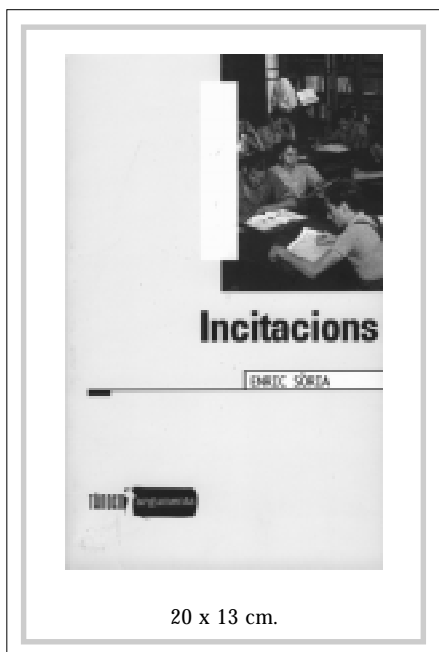
Així mateix, el premi "Difusió", esta-

blert el 1996 per distingir la tasca divulgativa de la literatura valenciana pels mitjans de comunicació, ha estat atorgat en aquesta II convocatòria a la secció de llibres del setmanari *El Temps*; el recollí la coordinadora, Laia Climent.

Per cloure les Jornades, l'AELC va acceptar la invitació de l'Ajuntament de Morella per celebrar-hi els darrers parlaments. Amb unes paraules de Francesc Parcerisas (President llavors de l'AELC) llegides per C. Arenas, els escriptors van voler sumar-se a la petició de la declaració de la ciutat com a Patrimoni de la Humanitat, firmant el protocol de sol·licitud els vint-i-set escriptors assistents i l'AELC com a institució aglutinadora dels escriptors de tot l'àmbit lingüístic català. L'alcalde de Morella, el socialista Joaquim Puig, agrai la voluntat de l'AELC i oferí la ciutat com a pont entre els territoris agermanats per la llengua, per celebrar-hi el pròxim Galeusca (encontre d'escriptors gallecs, vascos i catalans) de l'any 1999, així com qualsevol acte relacionat amb la literatura en català.

Tres dies, així, en què la literatura estigué present en la major part dels diaris del país i on els estudiants, escriptors, professors i públic interessat van poder gaudir d'unes reflexions d'alt nivell vesades sobre quins són els reptes —ideològics, socials, intel·lectuals, ètics, estètics...— de l'ofici de l'escriptor, tant des de la perspectiva del treball damunt del text com en l'àmbit de la traducció i en la cada vegada més estreta incardinació dins del món audiovisual.

Manuel Garcia Grau.

20 x 13 cm.

Un desig il·lusori

Francesc Ferrandis
La València virtual.

Propostes per a la renovació valencianista
Tavernes Blanques, L'Eixam, 1998
192 pàgs.

En una ocasió Josep Pla, davant la maniobra del *Sureste*, es preguntava amb sornegueria si els plans expansius de certa entitat financera necessitaven la creació d'una nova regió espanyola. Llegint les pàgines que s'han escrit des de l'anomenada «tercera via», podríem demanarnos si la impaciència d'alguns patriotes per guanyar poder polític justifica l'abandó del projecte modernitzador i de progrés que ha representat el catalanisme al País Valencià.

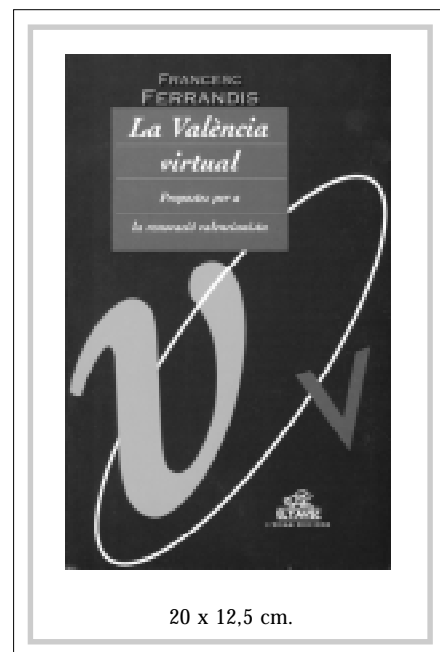
Aquest llibre reproduceix un discurs que, amb paternitat disputada, carrega sobre el nacionalisme d'arrel fusteriana la responsabilitat fonamental del fracàs del valencianisme polític. La radicalitat esquerrana, el pancatalanisme i l'elitisme intel·lectual haurien estat els principals responsables de la divisió civil dels valencians i de la manca d'autoestima nacional que reflecteixen les enquestes del CIS.

L'autor lamenta l'esterilitat del conflicte entre els dos valencianismes —el «nosaltrista» i l'anticatalanista—, però a l'hora de la veritat els retrets més agres se'ls enduu el pretès sectarisme fusterià. Els blavers, al cap i a la fi, serien els bons salvatges, víctimes de la irresponsabilitat dels intel·lectualoides i de les conxorxes de Madrid. La recepta per a l'èxit electoral —que d'això es tracta— és l'abjuració dels «dogmes» catalanistes per a estrenar un nou valencianisme que, de tan heterodox com vol ser, acaba per assumir els referents sentimentals del regionalisme de sempre. De vegades es té la impressió que els daltabaixos electorals han estat la «divine surprise» que ha permès d'escombrar, no sols els Països Catalans, sinó amb ells tota voluntat de transformació social. En lloc d'analitzar els errors tàctics —que n'hi va haver, i el llibre fa bé d'assenyalar-los— dins del context sociopolític d'aquells anys, es propugna un nou projecte estratègic que s'emmiralla en el nacionalisme centrista

de Catalunya, però que, atesos els precaris nivells de consciència nacional valenciana, en la pràctica difícilment ultrapassaria els límits d'un regionalisme populista i conservador.

La València virtual, però, no s'esgota en aquesta visió ja «ortodoxa», inclosa la —diguem-ne— distorsió de posar en pla d'igualtat l'espanyolisme i el suposat imperialisme català. Tot al contrari, rebaixa els punts que el postcatalanisme encara conservava de la seua tradició política: la vertebració comarcal del país i la unitat de la llengua. Davant la reivindicació històrica de les comarques, l'autor defensa les províncies per motius populistes —el respecte al sentiment d'identitat provincial— i per criteris tecnocràtics: totes les comarques no asseguren la capacitat de «prestació de servicis». Així doncs, «cal despullar-se de tant de prejudici antiprovincialista» i acceptar les coses com són. Ara bé, l'efecte desvertebrador de les províncies es curarà amb una recepta homeopàtica: creant-ne una de nova amb capital a Xàtiva. D'altra banda, en reduir la catalanitat del valencià a un fet pràcticament ideològic —«el nacionalisme fusterià considera com a inqüestionable la unitat de la llengua catalana»—, es posa en dubte la legitimitat —i la necessitat— d'un projecte cultural compartit amb la resta dels Països Catalans. No debades, i amb les millors intencions, el llibre confia que el País Valencià podrà redreçar-se reclòs dins les seues fronteres autonòmiques, però això, més que una realitat virtual, sembla un desig il·lusori.

Pau Viciano

20 x 12,5 cm.

Fuster

i «nosaltres»

És fàcilment detectable que, en l'àmbit de la reflexió i de la pràctica polítiques que afecten la «nació» —la nació dels valencians—, hi ha la sensació que arribem al final d'alguna etapa i al principi d'una altra d'horitzons imprevisibles. Vivim les transicions amb l'angoixa d'un demà per força incert i, sobretot, sense l'higiènic distanciament que el temps interposa a les experiències o experiments polítics i als itineraris d'unes biografies massa sovint frustrades. Els historiadors solem apel·lar a la «globalitat», a la «complexitat del sistema», al joc entremaliat de «múltiples variables». L'historiador, és clar, juga amb l'avantatge dels anys, dels segles, fins i tot dels mil·lennis escolats, de les separacions temporals imprescindibles perquè l'anàlisi no siga laminada per l'actualitat viscuda. I deixe de banda la imputació d'una probable fugida d'estudi amb l'ús d'aquests artefactes conceptuals, que de vegades només serveixen com a ornaments d'una buida retòrica. Els historiadors, ai, van ser incapaçs de predir l'esberlament del mur de Berlín, per molta mà trencada que s'arrogaven en les diagnòs del funcionament social.

Em fa l'efecte que en aquest final d'etapa acusem més que la perplexitat, els temors a la defunció definitiva d'aquest malalt crònic que han estat les terres al sud de l'Ebre. Ja és saludable, però, que els fabricants de pensament i els militants de l'acció hagen accelerat els engranatges que ens faciliten de repensar el País Valencià, amb l'objectiu, primerament, d'acabar amb la guerra civil de dos bàndols fins ara irreconciliables i, en segon lloc, de posar les bases per a una nova forma d'«incidir en la realitat», capaç de traure de les catacumbes l'expressió d'un testimonial nacionalisme polític.

Indicis per a una confiança n'hi ha més que suficients com per a rebutjar els que s'aferren

a l'apocalipsi, o bé als xantatges cíclics del vot de la por. L'avanç que s'ha fet en l'àmbit cultural ha estat prodigiós, supose que impensable per aquell grapat d'apòstols que van començar a escampar la paraula de l'*entre tots ho farem tot* enmig de la tenebra franquista. Però no siquem ingenus: la cultura, al nostre país més que enlloc, és també, possiblement abans que res, política. Per això, més enllà del ball de les xifres engrescadores, el que cal remarcar és la represa d'uns re-

ferents «identitaris» que es començaren a perdre quan València deixà de ser un dels centres de la Corona d'Aragó —una mena d'estat confederal *avant la lettre*— per convertir-se en perifèria dels interessos geoestratègics de Castella. A hores d'ara, el capital humà simpatitzant amb el «nacionalisme» és més ampli del que les perverses enquestes d'opinió i les immundícies de Canal 9 deixen entendre; només que es presenta difús sota un ingenu i làbil valencianisme, i es troba dispers arreu dels pobles, i a empentes i rodolons a la mateixa capital del país en generacions més joves.

Ara bé, les successives derrotes electorals i la justificada impaciència han dut a la revisió de les bases, menys sòlides que compactes, que en els últims trenta anys han alimentat el nacionalisme polític a casa nostra. Això suposa, ras i curt, impugnar Joan Fuster. Confesse que sóc suficientment «fusterià» per no espantar-me la crítica de les seues tesis, element imprescindible que informava els engranatges d'un discurs que partia i acabava en el dubte metòdic, en la manca de conviccions, en la reticència i en la confiança en la raó.

Aquests principis no tenen caducitat. Diria que l'antifusterianisme —el practicat ara furiosament pels que hi «creieren» com en una mena d'altre fonamentalisme— confon l'home i la plural producció en una sola veu compacta, rígida, sense esquerdes. També eludeix l'ecosistema social en què Fuster anava manufacturant els seus papers. Hi ha l'home que fabrica pamflets, articles insolents, provocacions segons els vaivens d'una política valenciana que algú amb cara i ulls no pot deixar de qualificar d'indignant. Els fonamentalistes hi han buscat «doctrina», referents teòrics; ara se'n desdiuen quan allà no hi havia més que això: «pamflets», contingències, comentaris tra-

vestits d'ironia per radiografiar aquesta «singularitat amarga» del País Valencià. Hi ha l'altre home que reflexiona, mai des de l'academicisme i sobretot mai amb la voluntat de construir un *corpus* teòric blindat. Fuster recela de les filosofies —de la filosofia de la història en primer lloc—, es decanta pel benigne humanisme, pel combat de les idees. Solament a la llum d'aquests pressupòsits «proposa» un camí de rehabilitació valenciana que, atesos els dèficits col·lectius —i quins dèficits els dels cinquanta i els seixanta— i una dimissió secular, hauria de mirar d'afermar els lligams comuns amb Catalunya i les Illes. Els Països Catalans, aquella «unitat en tràmit», era una possibilitat, o més aviat l'única possibilitat.

N'hi ha que situen en la formulació d'aquest espai nacional l'origen d'una derrota política, l'error essencial, que inclouria l'oblit d'una tradició política pròpia anterior al triomf del franquisme. Estime que un recorregut meticulós per la història política valenciana d'ençà de la Transició —que cal no homologar amb la que han protagonitzat i interpreten els partits i els propis perdedors— evidenciaria que el pes dels «errors» recau en les forces majoritàries i els pactes que manegaren a l'ombra, no precisament en l'irrisori «catalanisme» al qual se li adjudica una quota de responsabilitat que no es mereix, sense que això no vulga dir tampoc exonerar-lo de cap culpa. Ara assistim a la satanització de l'*illa*

catalana, i un dels seus efectes es fa notar ja en el rebrot de l'indigenisme ultrancer, aquell que gira entorn de l'afirmació categòrica de la nació valenciana.

Tant com el concepte —insostenible des d'una perspectiva històrica— m'irrita el que s'hi eludeix. Tot el verí, tota la insídia, s'aboca damunt la tradició del catalanisme, cultural i polític, com el causant de la marginalitat del nacionalisme, ara i adés exclòs dels beneficis de la credibilitat parlamentària. I oblida, doncs, l'autèntic adversari: el neonacionalisme espanyol. Una de les diferències essencials entre el centralisme tradicional i el jacobinisme de nou encuny rau en la recerca d'una legitimació des de les perifèries, tradicionalment contràries als

programes unitaris. Espanya, com a «realitat entranyable» o no, ha eixit revigoritzada amb el disseny de l'estat de les autonomies. Però, definitivament dissolts els escrúpols de la Transició política, l'armament ideològic del nacionalisme espanyol ha posat contra les cordes sobretot altres nacionalismes defensius tan joves com el valencià, sense bases cíviques de suport, sense tradició —no hi ha continuïtats entre el flàccid autonomisme republicà i el que pren carta de naturalesa el 1962— i sense dèficits de sobirania. La batalla dels símbols i la denominació, des d'aquesta perspectiva, no és que fóra anecdòtica, però distrau permanentment l'atenció del conflicte bàsic. Tinc la sospita

també que les noves ortodòxies, víctimes de la política de consum, s'interessen per la defunció d'una forma de pensar, en el sentit mecànic del terme. Vull dir, d'un discurs que pretén més persuadir que imposar, que relativitza els postulats i defuig els dogmatismes. El «nacionalisme valencià» hauria de recuperar i fer seu precisament aquests referents fusterians, sense els quals em demane si és possible cap projecte polític humanament ètic que partesca de la persona i de la comunitat a què pertany. De la mà de Fuster proclamem el nacionalisme com una circumstància a què ens obliga un altre de més fort i potent, rival. Els jacobins són els adversaris.

Ferran Garcia-Oliver

DENES

NOVETATS EDITORIALS

Jaume Castillo:

Els conflictes de l'aigua a la Safor medieval

S. la Parra, J. M. Vives i L. Quirante:

Visitatio Sepulchri, de Sant Francesc de Borja

Ximo Company:

L'Europa d'Ausi i March

Ignasi Mora:

Tot el temps del món (25 anys de Pluja Teatre)

L'Europa renaixentista. Simposi sobre els Borja

CEIC ALFONS EL VELL

Gandia, 1998

Entrevista a Eliseu Climent: «El món editorial valencià, malgrat tot, funciona i bé»

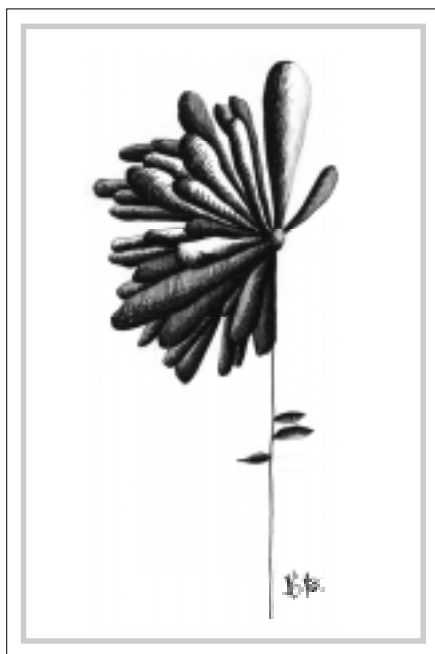
— Octubre sempre ha estat el mes de l'editorial Tres i Quatre. Quines novetats ens presentarà enguany?

— Tres i Quatre ha preparat unes catorze novetats per celebrar els Octubre. A més de les publicacions habituals, hem preparat quatre llibres significatius. Un d'aquests és la *Correspondència II. Agustí Bartra i altres noms de l'exili americà*. La correspondència de Joan Fuster, conformada per més de trenta mil documents, és una font indefugible de coneixement sobre els anys de la postguerra i del franquisme. En aquest segon volum, que ben bé el podríem anomenar com les *Cartes de l'exili*, gaudirem de la relació epistolar de Fuster amb el poeta A. Bartra, amb el memorialista D. Guansé i amb els escriptors i editors R. Fabregat i M. Ferrer, tots emigrants polítics.

Un altre treball destacat és la novel·la de J. F. Mira: *Quatre qüestions d'amor*. Com bé et pots imaginar, l'amor és l'element protagonista del text. Un amor que esdevé la gran qüestió del triomf i del fracàs, del principi i del final, de la veritat profunda i de l'engany perpetu. Aquest llibre, explicat amb històries tan divertides com terribles, és un manual de reflexió sobre els designis de l'amor. També, els Octubre ens brindaran la possibilitat de llegir *El poema de Montserrat II*, de J. M. de Sagarra. Escrit entre 1942 i 1945 és, en paraules de l'autor, l'aventura literària de la seua maduresa. Ara hem decidit publicar la segona part sense la censura que s'imposava el mateix Sagarra. Cal no oblidar el treball que ens presenta F. Garcia-Oliver sobre el Císter valencià, *Cistercens del País Valencià. El monestir de Valldigna, 1298-1530*. Un treball que ens ofereix una mirada concentrada sobre un dels monestirs més importants de la Corona d'Aragó, ara que fa set-cents anys de la seua fundació.

A més, cal apuntar-se en l'agenda: *Confins. La visibilitat del món i l'enigma de l'autorepresentació*, un assaig de l'italià Franco Rella; *Federalisme, per a què?*, una revisió del federalisme a càrrec del polític Ferran Requejo; *Història, classicisme i filosofia al segle XVIII: Gustà Pou i els Masdéu*, un nou volum de l'obra completa del pare Miquel Batllori, i *Per què moren els pares*, una comèdia de Carles Alberola.

Com cada any, l'editorial Tres i Quatre prepara una nova edició dels Premis Octubre, que enguany arriben a la XXVII edició. I amb els premis un bon grapat de novetats, que cada any l'editorial d'Eliseu Climent llança al mercat aprofitant el calli d'una de les convocatòries més prestigioses de la nostra literatura. Eliseu Climent ha fet un buit en la seua agenda per parlar amb nosaltres de tot això i d'altres temes que preocupen a hores d'ara als professionals del sector.

— Com valoren l'aportació valenciana al món literari contemporani?

— Suppose que em preguntes per l'aportació valenciana al conjunt de la literatura catalana contemporània... (riu). Mira, les aportacions literàries de les grans patums: Mercè Rodoreda, Joan Fuster, Salvador Espriu, Josep Pla o Llorenç Villalonga, entre d'altres, han desaparegut del panorama literari. En aquest sentit, i com no podria ser d'altra manera, el País Valencià compta amb escassos escriptors de renom que tinguen una obra colossal a les seues espatlles. Tanmateix, i dit això, constata que el nivell literari valencià, sobretot el novel·lístic, ha pujat visiblement de fa uns anys. No cal dir que ara fa tres dècades la producció literària en valencià era infinitament més pobre que la d'ara, ni que la qualitat dels lletraferits,

en conjunt, podia comparar-se a la dels actuals. Així, no és exagerat apuntar que la literatura en català, escrita al País Valencià, s'ha igualat a la de la resta dels Països Catalans.

— Fes-me una radiografia del sector editorial valencià.

— Tot i que a hores d'ara es manté a l'expectativa, el món editorial valencià funciona, i bé. És l'únic sector de la cultura catalana, feta des de València, que manté ocupada molta gent. Un sector econòmic que paga salaris, que mou riquesa, que dona mal que bé certs beneficis. I sense comptar amb gairebé cap subvenció institucional. Cap altre sector de la indústria cultural remena tants milers de milions com ho fan les editorials. Ara bé, tampoc vivim en cap verger. Més aviat, al contrari. Vivim en un país que compta amb problemes identitaris, polítics i culturals de fons, que arrastrem des dels darrers vint anys, i que marquen el funcionament de qualsevol editorial. En aquesta situació ens trobem amb una país on el sector públic pot frenar o accelerar la consolidació d'aquest sector. Ara com ara, els ajuts institucionals són vergonyosos. I l'actitud dels governants del PP, també. Només cal veure la política de llibres de text que vénen practicant des que es troben al govern. La censura que han implantat perjudica greument les editorials valencianes, que moltes vegades es veuen obligades a acceptar les directrius del govern valencià si volen tenir productes homologats per a la venda al públic. Tot i això, i molt a pesar de les dificultats que tenim tots, anem a la marxeta.

— Dels ajuts institucionals, hi ha qui pensa que són suficients i adequats?

— Diria més aviat que l'ajut és premeditadament insuficient i inadequat. Cada vegada més, els ajuts als llibres en català es redueixen en benefici del castellà. Cada cop, hi ha més censura als llibres de text. El món editorial està mancat d'interlocució amb la Conselleria de Cultura. Una altra dada que ens ha de fer reflexionar és que mentre que a Galícia la Xunta dona més de cinc-cents milions al sector editorial en gallec, aquí la Generalitat n'aporta solament quaranta, que a més s'han de repartir entre les dues llengües oficials del País Valencià. Si fa no fa, un quatre per cent del que fa el PP a Galícia. : 7

— En quina mesura és present entre nosaltres, els valencians, la problemàtica sobre la macroedició-microedició que afecta el sector editorial d'arreu del món?

— Ací, tota activitat del món editorial se circumscriu a la microedició. No hi ha, ni es preveu que hi haja macroedició. De moment, les condicions no donen per a cap aventura d'aquest tipus. A no ser que cap multinacional aparega per aquestes contrades per comprar alguna petita editorial. En aquest sentit, només trobem problemes en la microedició: tenim manca de recursos, excessius costos de producció, escassetat de mercat. I sembla que a curt termini, res no ho pot canviar.

— En cas que la nova Acadèmia Valenciana de la Llengua normativitze les diferències lingüístiques existents, com repercutiria en el món editorial?

— Seria ben tràgic. No solament per a aquesta indústria, sinó per al País Valencià en conjunt. Si es produeix un lent procés de separació lingüística entre català i valencià —fet semblant al que succeeix a Galícia amb el gallec— tota via cultural i lingüística quedarà debilitada i ferida de mort. I no parlem ja de les vies polítiques de redreçament nacional. És normal que després del pacte, tothom es pregunte: ¿els infants valencians podran estudiar Mercè Rodoreda a l'escola? ¿Els llibres de text inclouran la literatura catalana com a pròpia o com a veïna? ¿Continuarà la censura als llibres de text? ¿La Conselleria d'Educació restablirà el nom d'Enric Valor a l'Institut de Castalla? ¿L'Ajuntament de València li dedicarà un dels seus carrers a Joan Fuster? Si tot açò és el pacte, parlem-ne.

Vicent Alonso

Dues primeres novel·les

Josep M. Fonalleras
La millor guerra del món
Eds. 62, Barcelona, 1998
160 pàgs.

Jordi Ribas
El parent immòbil
Proa, Barcelona, 1998
124 pàgs.

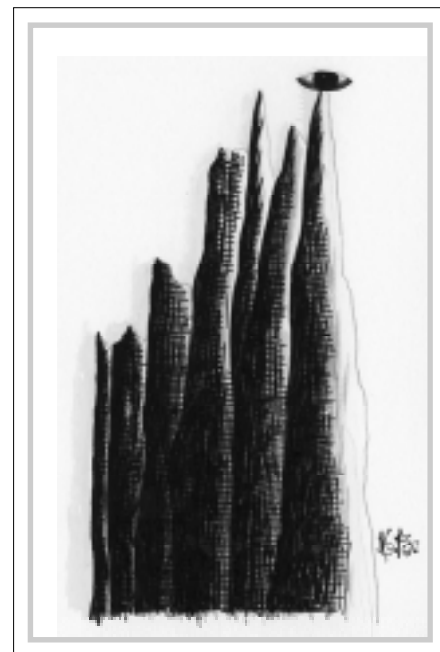
Josep M. Fonalleras i Jordi Ribas, han triat per a la seua primera incursió en el camp de la novel·la l'estratègia de la brevetat. *La millor guerra del món*, de Josep M. Fonalleras, com altres novel·les catalanes, i pense ara en *L'emperador*, de Jordi Coca, i *L'estuari*, de Miquel Bauçà, presenta un clima desolat a causa d'una guerra omnipresent però que els personatges no saben ben bé on es desencadena. El jove protagonista A.N. ix de la seua població cap a la capital duent a les seues espatles una dona vella cega. A la ciutat s'ajunta amb una colla de supervivents entre qui es troba un cosí seu, company de jocs de la infantesa. Al llarg de diverses vetlades, A. N. relata als seus companys la seua infantesa, l'estranyesa que li despertava la vella i el seu marit, un taxidermista, que tenien la casa plena d'animals dissecats, i el periple per un país en ruïnes. El viatge està amenitzat amb la presència de personatges que fugen dels efectes de la guerra, de personatges de semblança irreal, guies turístics, artistes de circ i homes de negocis. La guerra i el viatge serveixen per crear una mena de metàfora del món en què s'hi reflecteix la ruïna que el temps i les relacions humanes imposen a les coses. L'únic que tenen clar els personatges és que es veuen obligats a «vagar eternament sense anar enlloc, a conèixer històries ja conegudes».

Com en els seus llibres de relats, Fonalleras es mostra un narrador hàbil en la creació d'atmosferes, de situacions absurdes i en el recurs a la ironia. Amb un estil concís, intens, potent, cafit de referències visuals, que se serveix de les referències de l'univers de l'Eneida per donar al seu llibre una càrrega simbòlica. A aquest lector sempre li ha agradat l'estil de Fonalleras, que funciona molt bé en les dis-

tàncies curtes, però que possiblement esdevé limitat en les distàncies més llargues, perquè demanen més amplitud i més complexitat en el món dels personatges. Siga com siga, la novel·la presenta elements suficients per mantenir l'atenció del lector.

Jordi Ribas, conegut com a poeta, se'n presenta amb *El parent immòbil* com un narrador ple de potencialitats. La novel·la s'instal·la en un temps i un espai precisos per dissecar un món familiar al lector. Ribas basteix amb mà ferma una metàfora sobre el nostre present, caracteritzat per la pressa, la globalització i la fragmentació. I ho fa amb una prosa densa, suggerent —ací s'aprecia la seua condició de poeta—, puntejada d'observacions i digressions; una prosa sovint humorística i grotesca que utilitza el protagonista, Annibal Probus, com a exemple de la seua visió de les coses. En el caràcter del personatge principal s'integren l'experiència dels anys i la inconsistència de la joventut. És un home inadaptat que decideix d'abandonar la seua vida actual: ven el cotxe, l'apartament cèntric i deixa la seua feina. En una paraula, redueix la seua activitat al mínim i es refugia en el passat, en viatges imaginaris, en l'acumulació de fullets turístics, farcits d'errors, i en la consulta d'enciclopèdies incompletes i desfasades. Tot plegat, presenta una visió distorsionada de la realitat. Més que la trama i les anècdotes, el que més atrau d'*El parent immòbil* és l'elaboració d'una prosa potent, capaç de mantenir en un to unitari la diversitat de referències i digressions que desplega Jordi Ribas al llarg de la novel·la.

Francesc Calafat

Un assaig sobre Foix

Antoni Martí va guanyar en la convocatòria del 1997 el premi d'assaig Joaquim Xirau amb el treball titulat *J. V. Foix o la solitud de l'escriptura*, el qual ha aparegut —ja amb data de 1998— a la col·lecció «Llibres a l'abast» d'Edicions 62. L'autor hi desenvolupa un seguit d'idees per a la interpretació de l'obra de J. V. Foix, en especial la dels primers anys. És aquest un tema que en els darrers temps ha ocupat força els especialistes. Pensem en els diversos articles de Gabriella Gavagnin a la revista *Els Marges* a propòsit de *Gertrudis*, el discurs de Joaquim Molas d'accés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (també dedicat a la lectura de *Gertrudis*) i especialment la intervenció de Josep M. Balaguer en el darrer simposi de literatura comparada celebrat a València l'abril del 1997. La ponència, titulada *J. V. Foix i la primera avantguarda francesa*, ja ha estat publicada i és prou important com perquè no passi desapercebuda.

Tampoc no hauria de passar desapercebut el llibre que ara ens ocupa. Antoni Martí hi apunta unes línies d'anàlisi ben suggerents, les quals parteixen de dues idees bàsiques. La primera, la reflexió a propòsit del fet que Foix opti pel dietari —el cèlebre *Diari 1918*— a l'hora de donar forma aparent a bona part de la seva activitat literària. Per a Martí, i d'acord amb Bakhtin, aquesta tria és fonamental perquè «el gènere és una forma d'interpretació de la realitat per part d'un autor que, a l'hora d'escriure, veu aquesta realitat amb els ulls d'un determinat gènere» (pàg. 16). A partir d'aquí neix la segona de les idees, la que ja s'explicita en el títol del llibre: la literatura com a espai de solitud de l'escriptor, com a forma de generar una realitat que li permeti quedar-se a soles amb la pròpia escriptura.

A través d'aquestes qüestions, i amb el recolzament d'un aparat teòric important, especialment sobre allò que en diem «la literatura del jo» (Girard, Barthes, Blanchot, Canetti, etc.), Antoni Martí s'endinsa en les motivacions últimes de Foix a l'hora de fer literatura. A partir d'aquestes dues idees bàsiques l'anàlisi es diversifica i apunta diferents línies de treball o diverses vies per a la reflexió: el subjecte foixià en un model

---

Antoni Martí
J. V. Foix o la solitud de l'escriptura
Barcelona, Edicions 62, 1998
213 pàgs.

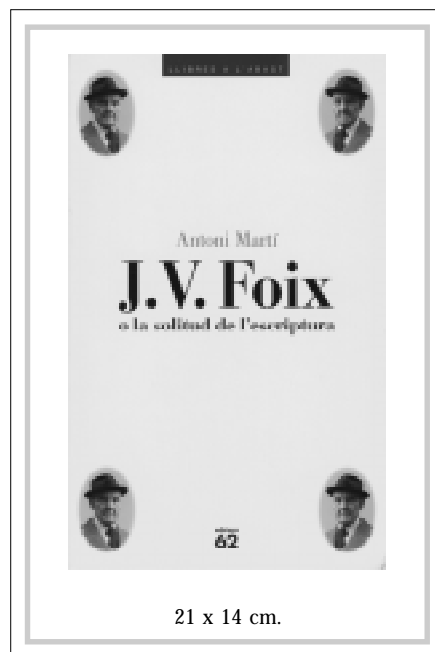
---

d'autobiografia fonamentada en la ficció creativa, la complexa relació entre realitat i discurs literari, la dificultat per a abastar el món, l'escriptor com a individu recreador però també recreat, el concepte de sinceritat i de construcció de la pròpia consciència, etc. I és que, per a Foix, l'autobiografia i el dietari no són altra cosa que literatura. La vida, en tant que és literaturitzada, deixa de ser realitat i ja no pot remetre «a cap esdeveniment verificable fora de l'àmbit de la poesia» (pàg. 45). És en aquest sentit que l'opció del dietari com a gènere esdevé fonamental: la literatura acaba engolint fins i tot el dia a dia, tot el que passa al llarg del dia. D'aquí que l'escriptor resti aïllat en l'espai que ell mateix ha creat i fora del qual no hi ha res on pugui reconèixer-se.

A partir de tot això, l'autor ens fa veure on és realment la modernitat de Foix i per què aquesta modernitat no ha de relacionar-se necessàriament amb les propostes de l'avantguarda més característica. En aquest sentit, són molt interessants les comparacions amb Reverdy

i Bataille o el que se'n diu sobre el distanciament respecte a les propostes del surrealisme. Antoni Martí condueix aquest seguit de reflexions fins a una hipòtesi —segurament més arriscada— d'interpretació de l'evolució de l'obra foixiana, la qual passaria per una primera fase de desintegració del jo i una segona —després de *KRTU*— d'intent de redreçament.

Val a dir que, en certa manera, la mateixa preocupació de Martí per les qüestions de gènere podem aplicar-les al llibre que tenim al davant. No oblidem que el premi obtingut és d'assaig i que un assaig és, per definició, un tempteig, una prova. D'aquí que hàgim de parlar de formulació d'hipòtesis més que de demostració de tesis. Per això la reflexió especulativa —lúcida i suggerent, això sí— passa per davant del que pròpiament és la recerca literària, a no ser que admetem que els estudis literaris poden ser bàsicament especulatiu. No ens ha d'estranyar, doncs, que, volgutament, la conclusió final sigui ben mins: «una obra com aquesta obre un buit, un temps de silenci, una pregunta sense resposta, provoca un esquinçament sense reconciliació davant el qual restem obligats a interrogar-nos» (pàg. 185). Perquè la intenció última no és arribar a unes conclusions sinó «assajar» una sèrie de reflexions. Per això no podem queixar-nos si no se'n dona en nota la procedència de totes les referències, si a vegades l'autor s'allarga en excursions teòrics o en digressions sobre altres poetes que van una mica més enllà de l'anàlisi intertextual, si les idees sobre l'evolució de l'obra foixiana queden molt poc desenvolupades, si s'endinsa en comparacions que no semblen especialment rendibles (el cas de Proust, per exemple) o si para poca atenció al context poètic català en el qual Foix es movia (en aquest sentit, segur que donarien per molt els lligams amb Folguera o la interpretació del que hi ha al darrera dels famosos «catalans de 1918» i de la mítica data, aspectes tots ells que només queden apuntats). Tot això, és clar, no treu mèrit al llibre, però potser el situa en la perspectiva adequada per a entendre què ens ofereix.

Al servei de la correcció

Maria Mercè Roca
L'àngel del vespre
Columna, Barcelona, 1998
214 pàgs.

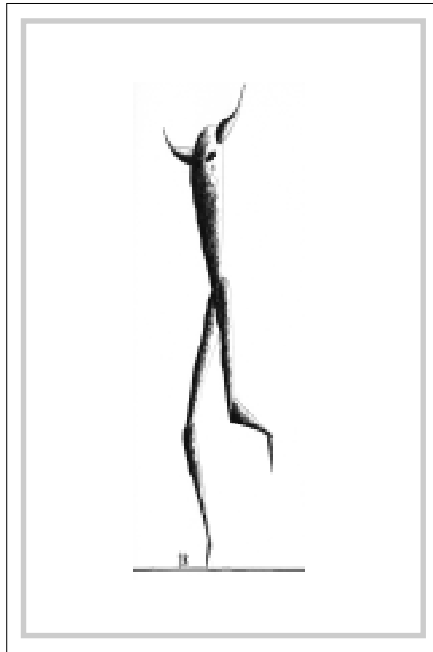

Es tracta d'un llibre que es fa bo de llegir i deixa un regust agradable quan et tornes a deixar a la prestatgeria. Has tornat a veure com les històries dels diferents personatges han anat trenant-se a poc a poc, per a acabar teixint l'altra història que és la novel·la. Mitjançant un joc de focalitzacions internes, el narrador omniscient t'ha contat els mateixos fets o moments que passen durant el mes que comprèn la novel·la des del punt de vista de diferents personatges. El fil —l'excusa en aquest cas—: el protagonista, l'Andreu, un personatge central més bé descentrat. Als marges, dues dones: la que està casada amb ell i la veïna. El moll de la novel·la es troba en aquests dos personatges femenins.

L'una, la Marta, s'ha apartat del seu marit des que se'ls va morir el fill menut i s'ha refugiat en el ioga, cercant l'empar de les filosofies de la consolació orientals, de paraules com *màgia* o *energia* en un intent desesperat de negar la mort. Però just en el moment que decideix que no pot continuar vivint sempre alienada, seguir negant a l'Andreu una convivència normal, pressent que ja ha fet tard, que ell ja estima una altra dona.

L'altra, la Laura, després d'anys d'esperar el retorn del marit que la va abandonar, disposada a perdonar-lo, rep la notícia que és mort i que durant tot aquest temps havia estat vivint amb la seua amant. Ella s'havia negat a pensar en la possibilitat que hi hagués una altra dona i s'havia refugiat en l'estudi d'una tesi inútil sobre el clima durant el setge dels francesos a Girona. En aquesta ambientació transcorre una història paral·lela que té per protagonista una joveneta que serveix a Laura de correlat objectiu, sense que arribem a saber del cert si aquesta història és llegida o imaginada.

Les dues dones es coneixen accidentalment, però de seguida la necessitat que tenen d'eixir del seu aïllament i agafar-se a algú que els ajude a ordenar el seu caos de pensaments i sentiments fa que hi

nasca l'amistat. Mentrestant, són també fets accidentals, casualitats, les que decideixen la vida de l'Andreu. Cansat de ser sempre el segon en tot, decideix aprofitar l'oportunitat que li ofereixen arran de la desaparició del seu millor amic —el candidat preferit a les eleccions municipals, el triomfador—, mort just en els últims dies de la campanya, per reemplaçar-lo. El record d'una altra mort, la del seu fill, li facilita la foto que capgirarà la campanya electoral al seu favor, i encara més. És una mena de titella que pot aparentar l'honestetat que la gent *volem* veure en un polític, però incapaç d'actuar per defensar el seu amor —políticament incorrecte— amb una joveneta del partit.

T'has fixat que en tot el que fa referència a la política hi ha com una mena de fàctic, des del nom del partit, tan insuls com *Nova Entesa*, fins a com se l'imagina un personatge, ingènuament emocionat: —«a l'esquerra i nacionalista, veritat?»—, passant pel joc —no lúdic, sinó brut— de miralls en què es basa. L'única funció positiva d'aquest element és el clímax ascendent de la novel·la, que assoleix el seu punt culminant fent coincidir els moments de màxima tensió política —pública— i matrimonial/amorosa —privada. Els resultats d'ambdues tensions, segons com tu ho entens, són al mateix temps dos èxits i dues derrotes... Però en el fons, de nou una lectura sobre el tema matrimoni *vs.* adulteri, amb triomf del primer. Al voltant, temes com l'amistat, el dolor, la solitud, la mort, el ressentiment, un poc d'amor..., i l'absurd que ho regeix tot, com un àngel cruel podant les vides que destorben amb esperit pragmàtic, no gens místic.

Ausiàs Gomis Moratal

Ni pena ni glòria

Joan F. Mira
Cap d'any a Houston, Texas
Edicions 3 i 4, València, 1998
232 pàgs.

És ben curiós, aquest gènere, subgènere o subespècie literària que podríem anomenar «recull d'articles de premsa (o d'opinió)». De segur que algun *literatòleg* ja l'ha tipificat i descrit; si no, no deu ser per falta de materials. De vegades, darrere d'aquests llibrets i llibrots s'amaguen diverses mancances dels autors: la pura mandra, la vanitat, la grafomania incontinent, l'ambició, etcètera. A més, qualsevol lector d'assaig sap que l'article de premsa és un text subaltern, circumstancial, un trist succedani de la prosa d'idees. I tanmateix, hi ha qui reix a fer *reculls* interessants.

Joan Francesc Mira ens n'ofereix ara un de nou, *Cap d'any a Houston, Texas*. Onze anys després d'un altre llibre semblant (*Punt de mira*, publicat també per l'editorial Tres i Quatre), aquesta nova miscel·lània presenta el món que veuen els ulls d'un viatger antropòleg, tan viatger i tan antropòleg quan parla del Penyalgosa com quan fa comentaris sobre Portugal o Istanbul. Però el lector s'enganyarà si espera veure-hi una compilació de cròniques de viatges o un llibre d'antropologia assagística. Les visites de què parla són només el pretext per a opinions i divagacions diverses, de vegades agudes i intel·ligents, sovint moralitzadores, crítiques o purament evocadores.

La divisió en tres blocs ja és un ullet al lector: «A casa» són articles relacionats amb coses vistes als *quondam* Països Catalans, «Els veïns» recull textos sobre *Espanya* i Portugal, i «I els altres» són textos sobre gents i països «no ibèrics». L'únic vincle entre tots aquests articles és, com es pot veure, la diversitat geogràfica.

Des del punt de vista formal, el llibre de Joan Francesc Mira ens torna a mostrar la coneguda prosa àgil, clara i brillant de l'autor. Mira empra una ironia de vegades força subtil, que sol resultar un goig per a l'intel·lecte. Certament, aquest és un llibre molt ben escrit i que,

El jorn dels miserables

en conseqüència, es llegeix amb plaer. L'empara la respectable tradició de la prosa assagística catalana, aquest llenguatge tens i viu de Josep Pla, Gaziol o Joan Fuster.

El contingut, el fons, no sobresurt per la seua originalitat ni per la seua profunditat. Des de la seua tribuna immemorial de la revista *El Temps*, l'obligada freqüència de la publicació setmanal ha desgastat l'autor de manera visible durant els darrers anys. I això explica la presència de textos tan banals com els que fan referència al seu hortet particular, o els articles sobre la meteorologia, les Harley-Davidson, el *flâner* a Madrid, la «missa baturra» d'Osca, Roma el 31 de desembre o el text que dona títol al llibre. Aprofitant la seua posició en el *mandarinat* local, de tant en tant Joan Francesc Mira castiga el lector amb les arxiconegudes racions de doctrina per als convençuts. Les apassionades sortides de to sobre l'Horta de València, sobre l'obertura mental dels habitants de l'Alcalatén, sobre les capacitats organitzatives dels valencians o sobre el paisatge albuferenc poden arribar a fatigar el lector.

No, no ens trobem davant de la famosa «literatura d'idees», ni davant dels «tebeos per a intel·lectuals» fusterians. Des del més fresc i punyent *Punt de mira* fins a *Cap d'any...*, l'esgotament temàtic i d'idees és evident.

El lector pot acarar-los i traure'n conclusions. En aquest darrer, el desgast s'evidencia fins a la mera repetició; compareu «Homenatge a Andalusia» (de *Punt de mira*, 1987) i «Sobre pobres i rics» (de *Cap d'any*, 1998). Però també hi ha passatges del llibre que mereixen la lectura, com ara aquell en què descriu la Rambla de Barcelona, el que comenta la gola dels dinadors *domingueros*, el que parla de Miguel Torga o els dos articles, realment deliciosos, que narren la visita als nambya de Zimbabwe. Ací se'ns revela l'observador finíssim, intel·ligent i sensible que és Mira, aquest *alter ego* de Jesús Oliver (l'entranyable Oliver de la seua novel·la, *Els treballs perduts*). Els bons moments del llibre, el tremp i la puresa de la prosa, són el que en justifica la lectura.

Ara bé: era necessari reimprimir aquests textos? Ni era imprescindible ni era necessari, ja que no afegeixen gens de pes a la glòria literària de l'autor. Un llibre oblidable, certament, un altre succedani d'assaig, però que en alguns moments resulta ben grat de llegir.

Guillem Calaforra

António Lobo Antunes
El manual dels inquisidors
Traducció de Xavier Pàmies
Edicions 62, Barcelona, 1998
374 pàgs.

António Lobo Antunes és un autor prolífic: en a penes divuit anys ha estat capaç de bastir un complex i personalíssim món novel·listic que arriba ja a l'esborronadora xifra de dotze títols. *El manual dels inquisidors* és, tanmateix, la primera novel·la de l'autor traduïda al català. Una novel·la que exemplifica, amb escreix, la talla d'un escriptor d'indubtable projecció internacional.

A *El manual dels inquisidors* Lobo Antunes fa gala de les tècniques narratives més innovadores: l'ús acaparador del monòleg, amb una focalització interna variable; l'exposició desordenada de les idees dels personatges, on s'insereixen fragments de conversa recordats per associació espontània, tot mirant de reproduir els mecanismes del pensament humà; la repetició obsessiva d'algunes frases i la utilització de la coma com a únic signe de puntuació al llarg de tot el capítol —exceptuant-ne el punt final— on s'allargassen els paràgrafs en infinites tirallongues de frases interminables, amb la qual cosa crea un ritme trepidant; la inserció de la lletra cursiva entre parèntesis; l'ús del gerundi com a forma ver-

bal principal; i, sobretot, el fet d'encabir la història dintre una estructura complexa i perfectament calculada.

La novel·la s'estructura, doncs, en cinc parts encapçalades per un títol metafòric-temàtic. Cada part es desplega, al seu torn, en sis monòlegs repartits successivament en un 'relat', on el protagonista sempre és el mateix, seguit d'un 'comentari' on canvia el personatge que fa de complement o contrapunt al 'relat' precedent. De manera que cadascuna de les cinc parts de la novel·la té un protagonista diferent: João, en la primera; Titina, en la segona; Paula, en la tercera; Milá, en la quarta; i Francisco, l'exministre, en la cinquena. Aquesta estructuració no és gratuïta: respon a la voluntat expressa de l'autor de contar-nos la malaguanyada història de Francisco, que n'és el vertader protagonista. Perquè, malgrat que els monòlegs dels diversos personatges que desfilen grotescament per la novel·la giren al voltant de les seues vides, aquestes estan íntimament o malauradament lligades a la de l'exministre.

Lobo Antunes fa a *El manual dels inquisidors* la crònica amarga, corrosiva i desencantada del procés de degradació i enfonsament moral d'un exministre de la dictadura salazarista que acaba els seus dies en una clínica de malalts mentals, incapaç de controlar els esfínters i a qui sarcàsticament una infermera fa una pregunta insidiosa: «¿qui ha fet un pipí molt maco, qui l'ha fet?». El de Lobo Antunes és un món visceral, un món de repugnàncies explícites, la visió esperpèntica i la denúncia descarnada de la realitat portuguesa més recent. Com qui estripa un animaló ferit i indefens, i en deixa les vísceres al mig del desert perquè els voltors se n'aprofiten, Lobo Antunes reivindica per a l'odi un espai a la novel·la. Així, la decadència de l'exministre s'estén com una taca d'oli a la resta dels personatges, que, com boles de billar, es repel·leixen, s'entrecreuen, es traeixen, es masturben, s'escopeixen, s'utilitzen, es menyspreen i, malgrat tot, es necessiten sobre el verd esquerdat i aspre de la vida. Però en llegir la novel·la, com ben bé apunta C. Reis (*Journal de letras, artes e ideias*, núm. 705, Lisboa, 1997), el lector té la sensació que és excessivament repetitiva: la mateixa història ens hi és contada massa vegades. Lobo Antunes ha caigut en el fatídic pecat de la incontinenència verbal. I la redundància crea un efecte de cansament en el lector, cosa que allunya la novel·la de l'adjectiu d'«excel·lent» amb què l'ha qualificada algun crític massa condescendent. En aquest cas concret, sí que s'hi adiu l'aforisme de Fuster: «De tota novel·la, sempre en sobra la meitat».

Juli Capilla i Fuentes : 11

«Descobrir la teranyina entre silencis»

Vicent Alonso
Cercles de la mirada
Bromera, Alzira, 1998
64 pàgs.

Quan hom llegeix *Cercles de la mirada*, té la sensació de no poder defugir la tensió abassegadora d'un irresoluble interrogant universal. Però, almenys, ens reconforta la il·lusió de poder resoldre —en aquest cas, sí— el sentit del títol: infinitud i opressió per «cercles»; intercanvi dialèctic per «mirada». Confessem que, tot i això, ens continua inquietant la sospita que cada paraula s'hi proposa contenir significacions diverses, la nostra condició lectora ens obliga a obrir alguna esclatxa en cadascun dels cercles que s'autocircumda fins l'extenuació. Però quan arribem a l'últim vers del llibre —«És fred el gran desert, d'un gris que esvera»— hi ha un sentiment de complicitat que ens sacseja. I abans que cap raó no entre en joc, nosaltres ens hi hem esverat, cos a cos amb cada mot. Aleshores tornem al principi. Ara ens decanem per deixar-nos enredar en cada poema, conscients que potser no en trobem tampoc l'eixida, petites i elaboradíssimes porcions d'una pretensiosa temptativa: «Mirar: / descobrir la teranyina / entre silencis».

Mirar amb la ment i pensar amb el cos. Aquesta fou la reacció dels poetes davant el *descredit de la realitat*. Que Vicent Alonso pretén amb la seua poesia desentranar una molt subtil forma de coneixement no és afirmació nova. Ja ho havia dit Pérez Montaner al pròleg d'*Albes d'enlloc* (1986). Però la raó i el coneixement no són tampoc la resposta infal·lable; darrere de les evidències o del terreny conquerit per la saviesa hi ha també un món inefable, on no arriba la mirada ni l'intel·lecte. Verbalitzar-lo és l'aspiració de tot vers, probablement: «Ceguesa i silenci: / l'ànima del foc que crema l'altre costat / de les ombres».

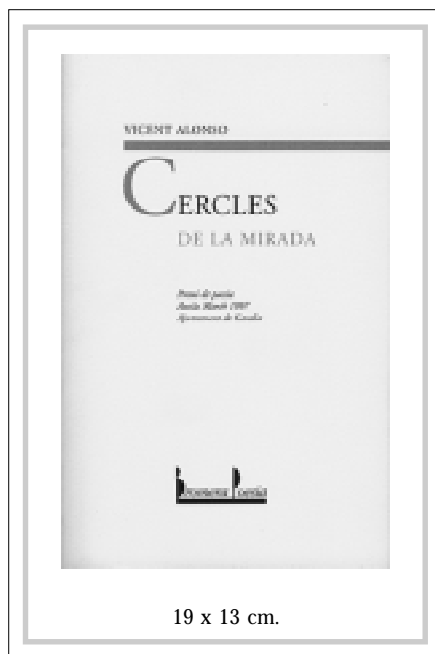
A més de les aparences enganyoses i de la indefugible parcialitat hi ha la por: «La conscience a horreur du vide», en la veu de Valéry que Vicent Alonso ha fet seua en un dels poemes. La mateixa por que dóna títol a un dels que ens ha commogut especialment, des de la seua diafanitat emotiva: «De la por». I per què ens enderiem a pen-

sar que és el mateix sentiment del poeta traslladat a un *tu* que li fa d'alteritat? «No sabia si només eren versos / o dubtes, / d'aquells que et neguitegen fins que buides / urcs i misteris».

La fe que hi oposa Vicent Alonso tampoc no és nova, i tanmateix ens sobta perquè conviu amb uns plantejaments que ens podrien semblar d'un hermetisme insondable. Parlem de la constatació de la vida en la fragilitat de les coses («immens refugi d'enyorances fràgils», havíem llegit ja, també a *Albes d'enlloc*), en el territori vedat del somni, en la fugacitat d'un instant que ha copsat el desig: «Llavors, tenia entre les mans l'arena / que m'ensenyà a somiar-te. / I amb l'arena, / l'ocell, la brisa i la rosada: / fràgils, / com el gebre que alba rere alba / trenquem al pas dels dies».

El final, tanmateix, continua sent desolador; incertament desolador, si més no. El de la paraula almenys o el de qualsevol veu entestada a defugir el buit. Tornem a situar-nos en l'últim poema de *Cercles de la mirada*, «Silenci contra silenci»: «També ferit de mort / pels cops de silenci contra el silenci, / em dol el cor dels poetes, / ara que el groc tenyeix l'allau dels dies / i lentament avança». Però no seria exacte parlar de *fracàs*, i incorreríem igualment en parcialitat o en aparença. «Al capdavant —ha escrit J. N. Santaaulàlia—, la poesia és això: l'intent de transmetre unes experiències per a les quals el llenguatge no té paraules». Ni tan sols el coneixement hi té raons, ni la raó respostes, però sí multitud de preguntes. Tantes com maneres té l'ésser humà de mirar-se el món.

Maria-Josep Escrivà

L'avenir ja ha arribat

Les solucions d'avui que generen problemes més grans per a demà han esdevingut rutinàries. La societat industrial s'ha fet addicta a la idea que qui vinga després ja s'ho farà. Potser per això les admonicions sobre mals venidors no hi tenen gens d'èxit.

Quan se'l tracta així, el futur té un inconvenient: arriba. Durant molt de temps, als informes sobre la intensificació artificial de l'efecte hivernacle, es llegien coses com aquestes: les temperatures *augmentaran*, el nivell del mar *pujarà*, les capes de gel *es fondran*...

Darrerament hi ha un canvi en el llenguatge. L'organització ecologista WWF, per exemple, per a la reunió de Kyoto, publicà un document segons el qual bona part de Sibèria *és ja* de 3 a 5°C més calenta que a principis de segle, les glaceres dels Alps *tenen* la meitat del seu volum de 1850, la primavera a l'hemisferi nord està *començant* una setmana abans que fa dues dècades, el nivell del mar *és* 10-25 cm. més elevat que fa cent anys, noves plagues de malària, dengue i febre groga *són* atribuïbles a l'impacte ambiental de l'economia... i així fins a quaranta-quatre fenòmens ben actuals. Bo, la WWF sol posar una mica de dramatisme en aquest assumpte. Tanmateix, d'un temps ençà, els documents oficials també inclouen capítols amb aquest títol: «Ha començat ja el canvi climàtic?». L'avenir, sembla, ja està ací.

En molts aspectes, la perspectiva resulta desagradable. Però qui sap? Potser alguna cosa de profit en traurem. Els aiguamolls, que en el passat havien separat la ciutat de València i el mar, tornaran al seu lloc. La ZAL quedarà sota les aigües i fins i tot acabarà inundant-se la coentor del Balcó al Mar («el lloc on qui arribe a la ciutat amb iot podrà menjar-se una bona paella sense eixir del port»).

Jo ja no sóc massa jove i segurament no ho veuré. Però si als déus se'ls acudeix que la meua vida siga llarga, m'acostaré a mirar-ho i em riuré amb tot el lleu.

¿I mentrestant? Mentrestant, no res: campe qui puga! *Vamos a forrarnos!* Visca Cartagena!

Ernest Garcia

Bèsties humanes i odissees immòbils

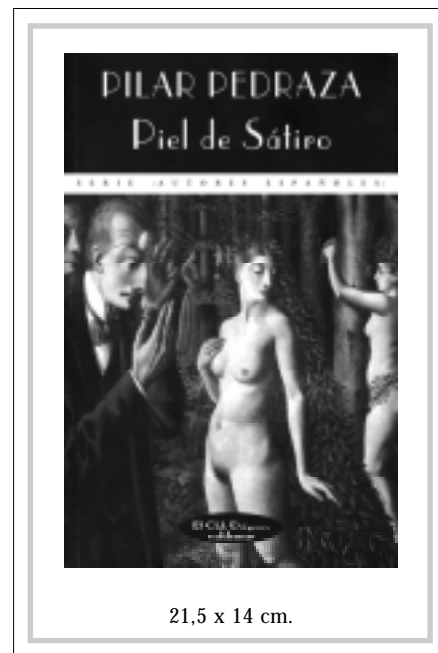
L'editorial madrilenya Valdemar publica una literatura sovint considerada «de gènere» —fantàstica, històrica, policíaca o de misteri, assagística. Al seu catàleg hi ha, d'una banda, traduccions sorprenents (entre elles *Klosterheim, o la Màscara*, l'única novel·la gòtica que escrigué Thomas de Quincey); d'una altra, molta atenció als autors en llengua castellana: una antologia de literatura fantàstica espanyola, els inicis del *crack* Juan Manuel de Prada o petits clàssics insòlits com *La torre de los siete jorobados*, d'Emilio Carrere —una novel·la d'intriga sobrenatural que transcorre al Madrid de principis de segle.

Pilar Pedraza, professora d'Història del Cinema a la Universitat de València, s'ha anat consolidant com a escriptora durant els últims anys: a més d'un estudi sobre Fellini, realitzat amb Juan López Gandía, ha publicat un recull de contes (*Necrópolis*), un assaig (*La Bella, enigma y pesadilla*) i un total de sis novel·les. Les dues últimes, *Paisaje con reptiles* i *Piel de sátiro*, han estat editades sota el segell de Valdemar.

Paisaje con reptiles pot considerar-se una *nouvelle* per la seua extensió: major que la d'un conte i menor que la d'una novel·la (almenys en les mesures estàndard de qualsevol literatura civilitzada, no en les més reduïdes de la catalana —on una ficció de cent pàgines es considera sempre una novel·la, i a més de les habituals). Profitosament breu —res no hi sobra—, és comparable a un clàssic com *La invención de Morel*, d'Adolfo Bioy Casares, sobretot per la progressiva immersió d'un personatge-narrador en un ambient radicalment estrany. Alicia, una jove pintora en crisi, relata la seua expe-

riència en un espai tancat, autònom, quasi alié a la civilització: el conformat per una illa («Isla Madre»), un illot veí («La Hija»), una plataforma petrolífera (on el seu marit Julius hi treballa com a enginyer) i, unint-ho tot, la mar —amb el blau interromput per una enorme taca groga, oleaginosa, que hi va creixent sense que ningú sàpiga per què. Alicia se sent intrusa en aquest microcosmos de supersticions i irrealitat: tortugues assassinades pels infants a la platja, dibuixos i pintures que semblen capaços d'afectar allò en què s'inspiren —la casa d'una vella o el cos d'una xiqueta coixa—, estigmes blancs en la pell malalta dels habitants de l'illot... tot la condueix a sospitar un mecanisme arcà i ocult, desconegut als visitants occidentals, que és capaç de transformar els humans en bèsties —en les tortugues que acaben morint sota les sàdiques mans dels xiquets. Aquesta atmosfera, densa i esplèndida, hi és aconseguida amb distints recursos: la narració en primera persona (que agermana el lector i Alicia, tant en la ignorància com en les descobertes), una trama molt ben estructurada, unes descripcions sensorials que hi acosten el lector encara més (olors, tacte...), una morbosa *positivació* de coses que se solen considerar negatives, molt semblant a l'estil del realitzador David Lynch («La suciedad era prodigiosa» [p. 90], les taques sobre la cara d'un malalt «como una máscara de plata» [106], la bella projecció celest que té l'abominable taca marina), o una sensació de viatge des d'un món —la civilització— fins a un altre —les illes— amb regles ben distintes («Yo ya no puedo creer que un pájaro de metal se sostenga en el aire, pero sí que Gunnar Olafson se esté convirtiendo en un animal» [116]).

Piel de sátiro és, en canvi, una novel·la urbana —transcorre en una València ambigua— i té una protagonista molt distinta d'Alicia: Jana, redactora anònima dels discursos de l'alcaldeessa (una Rita Barberà ambigua, amb alguns trets ben propis d'ella —l'èxit electoral, la censura, el fet de ser un «híbrido de ama de casa y sargento de caballería» [230]— i altres que no ho són —uns cabells rojos, fonamentalment). S'ha parlat d'un canvi de rumb, d'una major inclinació realista per part de Pedraza; hi ha alguns errors considerables

(el llibre no té capítol X —passem del IX al XI!— i a un personatge, de cognom Donís, va canviant-li el nom: ara es diu «Joserra» [51] i adés «Germán» [48]). Tot plegat resulta molt més antipàtic: si la relació d'Alicia amb la natura era la fascinació, com davant d'una nova *Wunderland*, la de Jana passarà d'això —seduïda i bestialment copulada per Urso Pànik— a una acomodaticia mentalitat domesticada, idèntica a la de qualsevol occidental —la seua relació amb Víctor Montero. Alicia sentia una immensa llàstima per les tortugues; Jana s'allunyarà d'unes egües que la commouen per la seua bellesa i acceptarà, així, la seua depredació i mort per la societat. Es tracta d'un personatge previsible i limitat; potser per això l'autora se'n distancia més i utilitza la veu narrativa en tercera persona, que de vegades corregeix o explica des d'una altra perspectiva, molt més lúcida, les actituds de la pròpia Jana. La voluntat de crear una atmosfera incerta hi continua essent, però perd alguns punts per aquest major realisme (l'ambigüitat home-bèstia es resol clarament mitjançant una explicació científica: els experiments genètics del doctor Falomir); les ganes de contar coses hi són majors, el risc dels canvis és considerable i a molts lectors, això segur, els agradarà més la identificació amb la seua ciutat —sempre possible— que no el viatge a un arxipèlag ignot... Jo tan sols crec que *Paisaje con reptiles* és un relat hipnòtic, potser insuperable, mentre que *Piel de sátiro* és un llibre com tants d'altres: una bona novel·la sense generació de meravelles.

Un inici encomiable

Jordi Puntí
Pell d'armadillo
«A tot vent», Proa, Barcelona, 1998
172 pàgs.

Harvey Keitel, a la pel·lícula *Smoke*, mentre venia paquets de cigarretes i ja pensava a fotografiar el mateix indret de sempre, hauria pogut dir: «n'hi ha prou d'observar amb atenció un moment de la vida diària d'una persona qualsevol per comprendre que rere aquell gest despreocupat i automàtic, aquella respiració compassada o aquella mirada fixa hi batega alguna cosa desconeguda i atractiva.» Però ho diu un personatge de Jordi Puntí en un dels deu contes de *Pell d'armadillo*. I és que l'objectiu fotogràfic, narratiu, que Puntí projecta sobre la vida, la seua visió clara i alhora enigmàtica de la rutina, sense enrogallaments psicològics ni sentiments transcendentalistes, amb la serenitat de qui es distancia sense perdre l'emoció, tot això però més que això —com explicar-me?— el dota d'una modernitat que està a l'altura de les ofertes literàries i cinematogràfiques més interessants d'avui dia, sobretot les que ens arriben del món angloamericà.

De segur que exagere, com també d'alguna manera han exagerat les crítiques entusiàstiques que ha rebut *Pell d'armadillo*, però trobar-se de sobte amb la primera obra d'un autor jove tan ben acabada, tan fresca i oxigenadora, desperta amb un toc de corneta espasmòdic tots els quaters de crítics literaris, tan avorrits com estem alguns de l'«orden y mando» dels nostres superiors. I aquest entusiasme hauria d'alertar el mateix Puntí, perquè si avui et promocionem massa demà et podrem lapidar: aquesta és la feblesa o la misèria dels crítics literaris.

De moment, però, gaudim amb *Pell d'armadillo*, deu contes ben travats i arrodonits, amb finals entranyables («Després de veure a la televisió que Heidegger ha mort») o impactants («Autobiografia», que forma part d'una tríada que, per a mi, és el millor del llibre), en els quals la sorpresa literària es produeix en la mateixa fluïdesa de la narració. Puntí

planta la càmera i grava: d'una simple situació o circumstància, d'un estat concret d'ànim o de la personalitat determinada d'un personatge naix la literatura (per exemple a «Incendi», a «Madeleine Stowe» o a «Déjà vu»), i on tot sembla normal i quotidià, de sobte hi ha quelcom, una paraula, un fet —com en els millors contes de Dorothy Parker— que obre una esclatxa i empeny els personatges a una reflexió decisiva, a una mera acció o a un canvi profund.

Ja ho he dit: és el mateix estil de Puntí el que ens atrau, un discurs ple de palimpsestos que piquen l'ullet al lector (l'«intertext apassionant de la tradició hi treu el nas cada dos per tres», diu Jordi Llavina), que es nodreix del cinema (a «Pàrquings», per exemple, n'abusa d'alguns tòpics) o d'algunes referències culturals de l'actualitat. L'aureola de misteri que envolta un personatge de «Per que la vida s'assembla a una mala novel·la» em recorda Poe, la descripció que s'hi fa de les uncles d'aqueix mateix personatge, l'hauria desitjada Kafka, els dos gàngsters de «Pàrquings» podrien ser de Tarantino, etc. En definitiva, Puntí ens fa reflexionar sobre les nostres lectures (i sobre la vida que contenen), i de passada ens recorda que la veu literària més original és aquella que sap reciclar.

I les mancances de *Pell d'armadillo*? Ara com ara, tot just acabada la lectura i encara sota els efectes del seu plaer, tan sols puc anotar els contes que menys m'han agradat: «Un incendi», «La Lisa amb pantalons de pell de préssec», «Pàrquings» i «Déjà vu». Potser l'autor en sabrà el perquè...

Ramon Ramon

Revista de revistes:

¶ *Quid*

Primer número d'una revista de «pensament i cultura» dirigida per E. Mainar i promoguda per Edicions la Xara, amb seu a Simat de la Vall d'Urgell, i que a més del format imprès es fa també en format electrònic. Un bon planter de col·laboradors (professors, crítics, historiadors, polítics) per al tractament d'un ampli ventall de temes històrics, teòrics, polítics i nacionals. Així, G. Garcia Frasquet hi escriu sobre els centenaris d'Ausiàs March; E. Mainar sobre la repressió franquista a Gandia el 1940; A. Grau sobre realitat i futur de la llengua; A. Girona sobre fusterianisme i tradició nacionalista; J. del Alcàzar sobre cinema i història; V. Martínez Sancho sobre les causes de la poca acceptació de l'ideari polític nacionalista; A. Noguera sobre problemes de la fi del mil·lenni; A. Pascual sobre la recuperació del Monestir de la Vall d'Urgell, i així fins a quinze articles breus i concentrats d'autors com ara R. Reig, N. Tabanera, V. Partal o V. Mansanet. Cal desitjar un llarg camí a aquesta publicació que ara comença. (Núm. 1, 1998, 600 pta., Eds. la Xara, St. Josep 43, 46750 Simat de la Vall d'Urgell).

¶ *Sarrià*

Aquesta nova «revista d'investigació i assaig», dirigida per J. Saval i Gregori, naix a la Marina Baixa de la mà d'un organisme cultural local de Callosa d'en Sarrià, té voluntat d'acollir estudis comarcals i aplega un conjunt d'autors (licenciats, professors de secundària) que apliquen el seu ofici a l'estudi dels temes locals. Heus ací un testimoni palès de la renovació cultural que la difusió de l'ensenyament universitari està produint arreu del país. Entre altres, el sumari d'aquest número ofereix articles de P. Almiñana («Un model de recerca toponímica per a la Marina Baixa»), de F. X. Llorca («Els mossarabismes dubtosos de caire mariner»), d'E. Gomis i A. Zaragoza («Les aus i l'home. Dades sobre els ocells de la Marina»), de M. À. Diéguez i M. I. Guardiola («Competència lingüística dels estudiants de secundària. El cas d'Altea»), de J. P. Martínez («El convent de caputxins de Callosa d'en Sarrià») i d'A. Espinosa («Història de les investigacions sobre arqueologia romana a la Marina Baixa»). (Núm. 0, primavera de 1998, 1100 pta., OAALC «Salvà-Pérez Miralles», Ap. de Correus 18, 03510 Callosa d'en Sarrià).

Goethe sense Weimar

Que un se *sap* d'on no és i *és* d'on no se sap és cosa que, després de tantes dècades de cultura psicoanalítica de butxaca, sembla inconvenient de continuar ignorant. En el ben entès, és clar, que aquesta petita particularitat humana, massa humana, es pot així mateix predicar, no sense una certa lògica inexorable, dels productes culturals més diversos. No ho saben, certament, però ho fan. (Aquesta vegada és Marx qui parla). Així s'esdevé amb aquest llibre de Gregorio Morán.

Segons confessió del seu autor, entre les motivacions centrals d'*El maestro en el erial* hi ha la de treure a la llum i retornar al seu significat veritable les «falòrnies» que un seguit de grans figures de la cultura espanyola —de Dionisio Ridruejo a Pedro Laín Entralgo, d'Araguren a Valverde i d'Antonio Tovar a Torrente Ballester— inventaren per tal d'«adobar el seu passat». Cosa, a més, que varen fer amb traça suficient —o sort suficient— per aconseguir de convertir-les en «veritats consagrades»... Entre aquestes falòrnies Gregorio Morán no situa tan sols, com hi havia raons per a esperar des d'una certa lògica històrica, les maniobres autojustificatòries d'una sèrie d'intel·lectuals rellevants explícitament vinculats en els seus orígens al franquisme, sinó fins i tot el mateix «silenci» d'Ortega durant els anys en què va viure a l'Espanya de Franco després del seu retorn el 1945. Un silenci que per a Morán sols ha existit per als «ingenus i ignorants», els únics que podien acceptar que Ortega va demostrar als espanyols, amb un sacrifici suprem, «haver reeixit a no existir durant més de dotze anys» en la ja «difícil alçada de la seua vida», per dir-ho amb paraules del filòsof escrites amb motiu del bicentinari de Goethe (1949).

Res de més lògic, atès l'objectiu explícit d'aquest llibre, que el caire més aviat agre de la seua recepció als ambients que hom pot caracteritzar avui, des de la laxitud que imposa l'ambigüitat del clima dominant, com a «oficials». Però lògic no equival ací, sense més, a encertat. Perquè, al capdavant, *El maestro en el erial* tot i ser crític amb Ortega no pot ser considerat com un atac digne d'aquest nom al filòsof. Com tampoc no

---

Gregorio Morán
El maestro en el erial.
Ortega y Gasset
y la cultura del franquismo
Tusquets, Barcelona, 1998
524 pàgs.

---

té per què haver ferit a l'últim gran supervivent dels «falangistes liberals», que està molt per damunt d'interpretacions que per la naturalesa mateixa del que està ací en joc sempre seran esbiaixades. Ni afecta, amb el seu to divulgatiu i de vegades un punt massa desimbolt, a l'«alta volada» filosòfica d'Ortega y Gasset, les vacil·lacions, perplexitats i petites maniobres de supervivència del qual tampoc no resulten, ni tan sols a la crua llum que hi projecta Morán, més descoratjadores del que és usual —en aquests i, fins i tot, en casos més eximis.

Allò que realment encercla i tracta aquest volum, allò en què troba la seua matèria última, és sens dubte tota una altra cosa: la vida cultural *oficial* a i de l'Espanya de Franco entre 1945 i 1955. La vida cultural en una societat —la societat espanyola d'aquella dècada— «quasi exclusivament definida per la classificació política...hom era roig o blau», per dir-ho amb el Tierno Galván de *Cabos sueltos*, en un país en què un caporal de

la Guàrdia Civil «tenia autoritat per preguntar-li a un escriptor famós, a frec dels setanta anys, com anava de religió», com recorda Julio Caro, a *Los Baroja*, a propòsit d'una situació viscuda pel seu il·lustre oncle; en un medi periodístic dominat i controlat fins la darrera esclatxa per la censura, com de manera tan incisiva descriu Cándido, per exemple, a les seues *Memorias prohibidas*; en aquella Espanya, en fi, culturalment «desmantellada», a la qual es va referir Carlos Barral a *Los años sin excusa*, amb una Llei d'Ordenació Universitària que deixava ben clar que «la Universidad es el ejército teológico para combatir la herejía y la creadora de la falange misionera que debe afirmar la unidad católica».

Una Espanya, d'altra banda, sobre la qual els autors d'aqueixes presumptes falòrnies presumptament desmitificades per Gregorio Morán han informat a bastament. I n'hi haurà prou de recordar, en aquest sentit, *Descargo de conciencia* de Pedro Laín —on no deixen de manifestar-se, per cert, algunes reserves sobre la famosa conferència d'Ortega a l'Ateneu de Madrid el 1946, que Laín qualifica de «doble error»— o *Casi unas memorias* de Dionisio Ridruejo, amb una carta a Franco del 7 de juliol de 1942 que convidria rellegir en aquest context. Tots dos documents, com tants altres que podríem citar, l'objectiu dels quals no era precisament de velar cap realitat terrible i la sinceritat dels quals no sembla massa ètic posar en dubte *a priori*. I tampoc no sembla just d'ignorar la funció positiva que *velis nolis* varen complir aquests intel·lectuals, junt amb altres de dins i de fora, en la seua lluita per establir alguna mena de continuïtat cultural entre la devastada Espanya cultural de la postguerra i l'anterior.

La concreta peripècia orteguiana —la peripècia d'un Ortega profundament sol, unes vegades ignorat, unes altres atacat i sempre utilitzat pel Règim, que veia com els intel·lectuals joves més representatius del moment es decantaven filosòficament sobretot per Zubiri, llançat a projectes que sempre s'estavellaven, fins el naufragi definitiu, contra l'hostilitat oficial i oficiosa, com subratlla Julián Marías a les seues *Memorias*— es revela, així doncs, com un pretext. El

L'edició de narrativa de tradició oral

pretext i, alhora, l'eix formal d'un fresc vívid i suggeridor de l'Espanya nacional-catòlica i falangista dels anys més foscos de la dictadura de Franco. Suggeridor malgrat les seues innegables exageracions. O malgrat l'escàs encert del seu títol. Perquè és veritat que el franquisme va configurar en el seu moment un paisatge d'una duresa i una crueltat corprenedores. Però la cultura que va anar prenent cos en ell, sota ell i malgrat ell en aquella Espanya no permet de parlar exactament d'un «erm». La nòmina de filòlegs, científics, historiadors, polítics, metges, físics, poetes i matemàtics que hi varen desenvolupar el seu treball ha estat reiterada sovint i no val la pena de reproduir-la una vegada més. I aquesta és, en qualsevol cas, una dada que no pot invalidar la penosa situació imperant en alguns centres educatius o institucions concretes de particular representativitat.

La història que conta Gregorio Morán és, sens dubte, una història terrible. Una història que no és precisament, com ja he suggerit, la de les conseqüències per a Ortega mateix, en la consumació de la seua vida, de la pèrdua definitiva per a la seua banda, que es pot datar ja als primers mesos de la Segona República, d'una opció política pròpia. No és la història d'un constant «no és això, no és això», per bé que també ho siga. Morán conta, i conta molt bé, una història que convé, avui potser més que mai, tenir ben present. En una data tan tardana com 1961 un prohòmic del Règim escrivia encara a Ridruejo, arran d'una reconvençió que aquest li havia fet a propòsit d'uns insults seus a Bergamín, aleshores a l'exili i sense possibilitat de defensar-se, que el seu lema continuava sent: «Perdonar, però no oblidar». Avui ja no estan, sortosament, en joc ni *aquest* perdó ni *aquest* oblit. Però sí que està en joc la memòria històrica. Mantenir-la viva i transmetre-la als qui no visqueren aquell passat que encara deixa sentir els seus ecos és una obligació moral de primer ordre, com ho és també d'oposar-se a la deformació del passat a què assistim a hores d'ara i a conseqüència de la qual semblaria que ni el franquisme existí realment, ni Azaña fou qui fou, ni Garcia Lorca fou republicà i homosexual, ni Ortega —car és d'ell de qui parlem— no va fer també, en una fase clau de la seua vida, al·legats profunds i raonats en favor del socialisme. En aquest sentit, benvingut siga el documentat llibre de Morán. I si a algú no li agrada, doncs... paciència.

Possiblement ha estat la integració en la literatura per a infants—i, per tant, l'entrada a l'escola— la raó per la qual les narracions de tradició oral es mantenen encara en les llibreries. Aquesta integració ha seguit dos camins: en uns casos, els nous autors respecten l'*original* però adequen el llenguatge al lector infantil i els editors utilitzen el format habitual de l'edició infantil amb la inclusió d'una sèrie de paratextos informatius sobre els recopiladors de les antigues narracions; en uns altres, s'ha optat per una reescriptura i s'han creat noves versions amb una clara finalitat: la paròdia d'alguns aspectes de la ideologia transmesa pels textos *originals*.

Avui, només volem fer referència a les múltiples edicions que mantenen una fidelitat amb les versions *originals* i que proposen als infants un contacte amb la narrativa de tradició oral.

La col·lecció «El sac» de l'editorial La Galera publica adaptacions de rondalles catalanes de Joan Amades i Jordi des Racó majoritàriament, però també n'inclou de basques, castellaneres d'Aurelio Espinosa, alemanyes dels germans Grimm o bretones, com també adaptacions de sagues dels vikings i de llegendes xineses, de Nova Zelanda o del Pirineu. Els diferents volums s'organitzen al voltant del personatge protagonista de la narració (les bruixes, els diables, els dracs, les fades, els gegants i els polzets) i s'ha triat un format d'àlbum il·lustrat amb un magnífic disseny que ha merescut el Premi Nacional del Llibre de la Generalitat de Catalunya (1995) i el Trofeu Laus de Bronze de disseny editorial (ADG-FAD 1995). Igualment d'acurada ha estat la tria dels escriptors que han fet les adaptacions: Pep Coll, Caterina Valriu, Gabriel Janer Manila, Miquel Desclot, Teresa Duran i Roser Ros; com la dels il·lustradors: Pep Montserrat, Joma, Arnal Ballester, Miquel Calatayud, Jesús Gabán, Asun Balzola.

La mateixa editorial edita també una altra col·lecció, «La Galera popular», adreçada a un lector més menut. Tot i que el format, el disseny i les il·lustracions mantenen la línia de qualitat de l'anterior col·lecció, en aquest cas els títols seleccionats són molt més comercials i s'ha optat tant per les ron-

dalles, faules i llegendes més populars com aquelles versions que han conformat l'imaginari actual: *La Ventafocs*, de Perrault, *La princesa i el pèsol*, d'Andersen, o *La llebre i la tortuga*, d'Isop.

Al País Valencià, a més de la coneguda col·lecció «Rondalles valencianes» (Tàndem Edicions), que publica les rondalles d'Enric Valor adaptades per als infants per Rosa Serrano, podem trobar també *Rondalles de l'Alacantí* i *Rondalles del Baix Vinalopó* (Editorial Aguaclara) en els llibres de González Caturla; *Rondalles de la Ribera* (Editorial Camacuc) en les obres de Lleonard Torres o Llorenç Giménez; contes de la Marina Alta en el treball de Pepa Guardiola: *Contes de Riu-rau* (Institut de Cultura Juan Gil Albert).

Malauradament, altres treballs importants es publiquen en edicions de tiratge reduït i de difícil localització. Una mostra representativa n'és la publicació de les *Llegendes del Camp de Morvedre* pel Grup d'Estudis Murbíter, volum difícil de trobar fora de les llibreries de Sagunt.

Si bé és cert que al País Valencià aquest tipus de literatura ha guanyat presència en pocs anys, pensem que és necessari engagar un pla d'edició que satisfaga la necessitat de conèixer el passat. La nostra proposta passaria per, en primer lloc, editar una col·lecció adreçada a tot tipus de públic on es reculla una àmplia mostra de narrativa de tradició oral (no només rondallística, sinó també llegendes, contalles, etc.) de les comarques valencianes; en segon lloc, una col·lecció amb acompanyament audiovisual d'altres gèneres literaris com, per exemple, les cançons i poemes populars que han acompanyat el creixement i els jocs dels infants; i finalment, una selecció i adaptació d'aquest material en una col·lecció adreçada als infants que els permeta conèixer una part de la seua tradició literària.

És ací on les editorials institucionals haurien d'actuar: en el material que les comercials no s'atreveixen a publicar, potser perquè el cost d'elaboració i d'edició d'aquests tipus de llibres no s'eixugarà amb els guanys de la venda. Ara que el Consell Valencià de Cultura ja ens ha aclarit qui som, per què no dedica els diners públics a l'edició d'alguns d'aquests materials que aprofundeixen en el nostre passat, en comptes d'editar llibres que fan la competència a empreses privades?

L'any 1997 va ser l'ocasió de nombroses reunions científiques i publicacions centrades en Ausiàs March. Una d'aquestes contribucions ha estat l'aparició del facsímil de la primera edició de les seues poesies, feta el 1539, edició emblemàtica, ja que va ser la primera de les cinc que se'n feren en el segle XVI, cosa que dona fe de la fama del poeta en aquella centúria, sense oblidar, d'altra banda, la bellesa de la mateixa edició.

El professor Escartí, de la Universitat de València, ha estat el curador de l'obra, formada per dos volums. El primer, amb el títol *La primera edició valenciana de l'obra d'Ausiàs March (1539)* s'estructura en tres parts ben diferenciades: la primera és un estudi centrat en aspectes que ajuden a entendre aquesta i les altres edicions de les poesies de March en

Una edició emblemàtica d'Ausiàs March

Vicent Josep Escartí

*La primera edició valenciana
de l'obra d'Ausiàs March (1539)*

Estudi i transcripció acompanyada d'un segon volum amb el facsímil de l'obra.

València, Fundació Bancaixa,
Universitat de València,
Generalitat Valenciana,
Biblioteca Nacional de Madrid, 1997

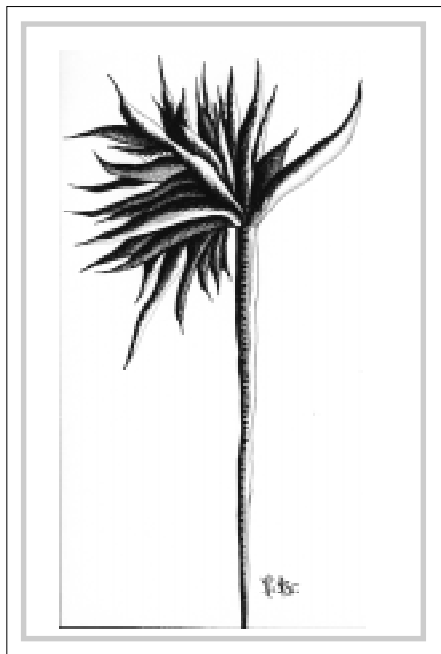
se centra ja en l'objecte fonamental del treball, però hi afegeix interessants reflexions sobre les altres edicions del segle XVI.

Ens trobem davant d'una edició preparada per Baltasar de Romaní en la qual cada cobla va acompanyada de la traducció castellana; s'eliminen totes les tornades dels poemes de March i algunes cobles, generalment les de tema religiós. Aquesta manipulació de les poesies de March, quan es trasllada per primera vegada la seua obra a la impremta, obeeix a causes diferents, una de les quals pot ser la mateixa figura del traductor. Les notícies que s'hi donen sobre la vida de Romaní, personatge fins ara pràcticament desconegut, condueixen a la conclusió que es tractava d'algú molt vinculat a la cort de Ferran d'Aragó, duc de Calàbria i, molt probablement, protector seu. D'aquesta manera es pot deduir que, si el text de March apareix en la primera edició acompanyat de la traducció castellana, la causa principal n'és el cercle cortesà al qual anava dirigida, poc coneixedor de la llengua de March, sense que això signifiqui que el lector valencià coetani tinguerà dificultat per a entendre el poeta en la seua llengua.

D'una altra banda, l'interès per la lectura del poeta no va desaparèixer a terres valencianes amb aquesta primera edició, tot i que les següents es feren a Barcelona, ja que el 1546 Lluís Carròs de Vilaragut va fer copiar un manuscrit amb obres de March, obeint els desitjos d'Àngela Borja, la qual cosa indica una certa tradició de lectura de March a València. Els capítols IV, «Les edicions de l'obra de March a Barcelona», i V, «Un manuscrit, una edició i una altra traducció de l'obra de March», se centren en els darrers aspectes esmentats.

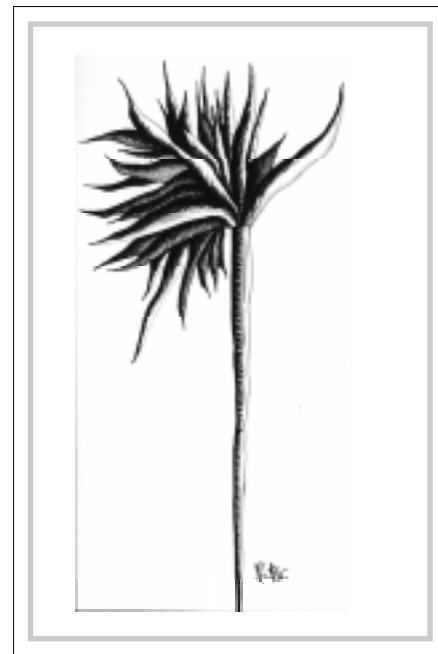
Aquestes i altres claus, com ara la interpretació petrarquista que es feia de March en les primeres dècades del XVI, o la lectura que en feia Montemayor en les seues traduccions, van contribuir a la fama del poeta i a la seua influència en la poesia castellana, tal i com es recorda en el capítol VI, «Les traduccions de March als països hispànics i la seua influència en la poesia castellana». La transcripció completa de l'edició de 1539 i els apèndixs, que posen a l'abast del lector vocabularis d'accés difícil, clouen aquest primer volum.

El facsímil, fet a partir d'un exemplar conservat a la Biblioteca Nacional de Madrid, conté una petita errada ja que en la reproducció s'ha intercanviat el *verso* dels folis XXX i XLVII, errada mecànica que no afecta la transcripció i

el context del segle XVI; la segona correspon a la transcripció del text de 1539; i, en tercer lloc, hi ha uns apèndixs amb els prolegòmens i els vocabularis que acompanyen les edicions posteriors.

Escartí ens ofereix en aquest treball algunes claus per a una comprensió millor de la fama i de l'acceptació de la poesia d'Ausiàs March en un segle que s'allunyava de l'època daurada de les lletres catalanes. L'índex mateix ens informa sobre la intenció primordial de l'autor, que és la contextualització de l'obra en el seu moment i l'aproximació al públic a què es dirigia; aquesta és la motivació dels dos primers capítols: «La impremta valenciana al segle XVI: la publicació d'obres medievals» i «Les primeres lectures de l'obra ausiasmarquiana». El tercer capítol, «La primera edició de March a València: Baltasar de Romaní»,

que no lleva cap mèrit a aquesta obra. Ens trobem no només davant la possibilitat d'accedir a una joia bibliogràfica —de la qual es coneix ara per ara únicament un exemplar en biblioteques valencianes, a Alacant— sinó amb una aproximació documentada, suggeridora i completa a la poesia de March, sobretot pel que fa a la repercussió i la fama posteriors de la seua obra.

Gràcies a iniciatives tan lloables com aquesta de l'Obra Social de Bancaixa, la Universitat de València, la Generalitat Valenciana i la Biblioteca Nacional de Madrid, i gràcies al treball d'investigadors qualificats com és el professor Escartí, podem gaudir i entendre millor les obres dels clàssics de la nostra literatura.

Contes sense complexos

L'escriptor i sociòleg mai no sabrà si havia estat abans en aquella illa. S'assemblen tant, les illes. Recorda vagament que el 1983 va aplegar un volum de narracions breus, *Amors impossibles*, publicat a la col·lecció El Grill, i que hi conegué uns amics que li han fet companyia durant els seus viatges. Cada vegada que engegava l'ordinador veia el gnom sense cognom, l'avi pensarós perquè no recordava la rondalla, el sofòcrata i el cratòsof, el rei sense successor decidit i el naufrag entusiasta amb el seu destí. Per això, l'escriptor valencià no ha pogut estar-se'n de continuar amb aquells personatges, i afegir-ne d'altres, com la fadrina que conta els seus amors o l'endeví.

El naufrag torna per oferir-nos un grapat de contes sense complexos. Podeu llegir-los cap per avall al sofà de casa o amb el llapis a la mà per escorcollar-les diferències amb els contes anteriors. Podeu pensar que s'afegeix a la moda de reconstruir les velles rondalles populars o l'imaginari pseudoinfantil —us equivocaríeu, aquest és un camí que el mateix Marqués ja havia encetat a *Amors impossibles*. Podeu qualificar-lo de monzonià, i el naufrag farà que sí amb el cap, sense manies, perquè ell mateix ret alguns homenatges, més o menys velats, al contista més venut. Podeu no conèixer el naufrag dels altres viatges, però si el co-

---

Josep V. Marqués
El retorn del naufrag professional
Edicions 314, València, 1998
248 pàgs.

---

neixeu, molt més gaudireu dels dubtes que afegeix a la seua odissea particular. Podeu titllar el volum de massa heterogeni, i el naufrag us dirà que el món —ell n'és un observador qualificat— és ple de coses de colors diferents. Podeu llegir-lo tot d'una tirada, però si el llegiu a contes petits us adonareu que els protagonistes s'assemblen a vosaltres.

Marqués és un prosista hàbil que sap fer-se entendre i que gaudeix del do de l'amenitat. Com a contista, però, encara no funciona tan bé com podria. Els contes més reeixits són aquells on el narrador no cedeix la veu a un segon narrador intradiagètic, potser perquè ens fa la impressió que ha fet ús d'aquest mecanisme amb l'heterogeneïtat pròpia del volum. És curiós, per una altra banda, que per al lector tinguen més contingut ètic els contes on l'ensenyament moral no és explícit per cap d'aquests dos narradors.

Precisament és aquesta tendència a provocar en el lector una reflexió moral allò més destacable del volum. I és que

el naufrag-sociòleg predica la tolerància amb l'exemple; s'enfronta amb la normalitat més absoluta a les conductes que la moral dominant considera desviades; entra dins el món femení i dins el món animal amb la mateixa capacitat de crítica envers el món masculí i l'espècie humana, respectivament; no practica la condescendència i sí, en canvi, el sentit de l'humor més refinat.

Dins d'una societat multimèdia on les grans veritats no tenen matisos, només les persones amb vocació de naufrags poden copsar tota la gamma de colors. Perquè el fet de saber-se perduts, mestres del no-res, els trau la bena dels ulls i els fa practicar la humilitat de l'observador infatigable. I en una d'aquestes exploracions antropològiques de l'espècie estem segurs que Marqués trobarà, definitivament, l'estil de conte que el farà acostar-se a la genialitat —una genialitat que tot sovint li passa a fregar, sense pretendre-la, i això ja és un símptoma d'intel·ligència.

Mentrestant, hem d'agrair-li al naufrag la reflexió ètica, les bones estones, una immensa curiositat vital i el fet que escriga sense fer grans escarafalls. Hem d'agrair-li al naufrag professional el retorn a les illes on no recorda haver estat.

Maitte Insa

En valencià... sempre Bromera!

Edicions Bromera inicia la publicació del programa de materials educatius Bromera.txt amb l'edició dels llibres *Valencià: Llengua i Literatura* per a 3r d'ESO.

- LLIBRES DELS ALUMNES: pràctics, innovadors i amens.
- QUADERNS D'ACTIVITATS: amb múltiples pràctiques textuais i gramaticals.
- GUIES DE RECURSOS DIDÀCTICS per al professorat.
- CASSET amb exercicis de comprensió oral, elocució, recitació, cançons...
- PROJECTE CURRICULAR en suport paper i disquet.

Més informació: <http://www.bromera.com>

Uns nous lectors de Joan Fuster?

Què en faran, els lectors d'avui, amb aquestes pàgines de Joan Fuster escrites fa més de vint-i-cinc anys i ara de nou editades? Cal esperar les reaccions més diverses. I això fóra, per si mateix, un fenomen ben positiu. Una d'aquestes reaccions —que no costa gaire d'imaginar— seria l'experimentació d'una mena de desconcert davant quelcom del tot inusual. Procediria, aquest desconcert, per una part, de la sorpresa suscitada pel descobriment o el retrobament d'un escriptor original i, per una altra, del fet que aqueixa originalitat no és merament formal sinó que és inspirada per la claredat de les idees, els valors i l'actitud —intel·lectual i cívica— que l'escriptor posa en joc i té el propòsit de transmetre de la manera més eficaç possible.

Una causa externa d'aquesta mateixa reacció podria provenir del contrast entre aquests escrits —aparentment circumstancials— i allò que hom llegeix habitualment en aquest mateix registre. No deixarà el lector d'oposar-hi, entre els publicistes d'avui, exemples brillants; i en podrà fer instructives valoracions a propòsit del domini del lèxic —castellà, en aquest cas—, de la fluïdesa de l'exposició, dels trets innovadors i, encara, recreadors, de l'expressió purament literària... És, però, en el terreny teòric —o, per emprar un terme sospitosament desacreditat avui, en el terreny ideològic— on el contrast esdevindrà més fort i eloqüent. ¿Quines són, doncs, les idees —i els valors i l'actitud— que Joan Fuster defensa i exhibeix en aquestes pàgines modestament destinades a la publicació en la premsa diària? El títol mateix del volum que les recull és expressiu: *Contra Unamuno y los demás*. Intentava Joan Fuster de denunciar-hi l'irracionalisme característic de bona part dels més il·lustres representants de la cultura espanyola i de denunciar també una de les execrències més deplorables generades per aquest mateix fenomen: la mixtificació que feia dels referents bàsics del nacionalisme espanyol més agressiu (des de les diverses formulacions de la pregunta pel «ser d'Espanya» —i, sobretot, de les respostes donades amb el consegüent «me duele»— fins a la «unidad de destino en lo universal» i el que se'n desprengué). En aquesta denúncia arriba Fuster molt lluny, atacant fins i tot allò que en algun sentit, en algun cas particular, es mostra disposat a admirar; això li permet

---

Joan Fuster
Contra Unamuno y los demás
Ediciones Península, Barcelona, 1998
191 pàgs.

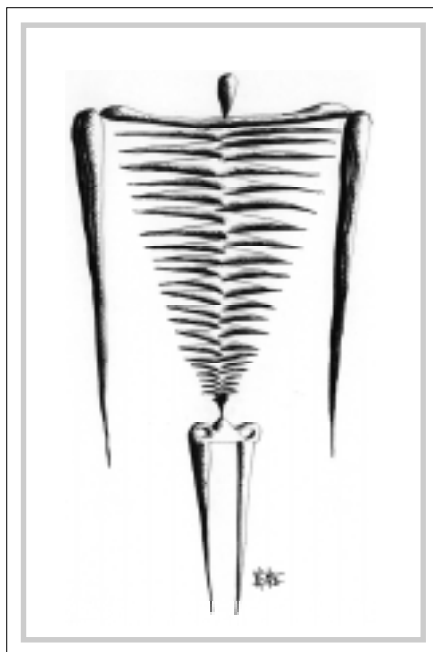
---

de posar de relleu l'abast i la naturalesa de discrepàncies fonamentals. Aquest és, dit siga com de passada, un dels trets de la personalitat intel·lectual de Joan Fuster que ha estat incomprés: alié a la regla d'or de la crítica espanyola segons la qual o bé es fa hagiografia, o bé només ha de ser objecte de crítica allò que *per alguna altra raó* es detesta, atacava Fuster justament el que tenia bones raons per atacar: això és el que fa en aquests escrits en desemascarar, amb arguments, l'irracionalisme dominant en un corrent hegemònic de la cultura espanyola, o en identificar, des d'una cultura deprimida, els agents i els instruments responsables.

En l'exercici de la crítica a la qual es dedica, Joan Fuster mostra un profund coneixement de la història i la cultura espanyoles i en dóna molts senyals de consideració. Més enllà de les càustiques referències a Unamuno i a d'altres «unamunoides» que han fet l'apologia explícita d'un irracionalisme teòric (que, en certs casos, va contribuir a fixar les connexions que requeria la variant espanyola del feixisme, plenament vigent en el temps que Fuster escrivia), en

sobresurt la crítica a què sotmet el seu admirat Américo Castro: reconeix el mèrit i la capacitat de l'autor d'*El pensamiento de Cervantes*, declara no haver pogut estar-se de llegir tot el que ha tingut a l'abast, dóna mostres de consideració que fa ben explícites i deplora —fins i tot— la manca de consideració personal que se li dedicà mentre visqué. Tot seguit adverteix, però, que la concepció de la realitat històrica d'Espanya d'aquest gran historiador no té en compte moltes de les coses que caldria no haver negligit. Fuster ofereix les claus d'aquest menysteniment i lamenta la inexistència d'una història que no siga o no vinga a convertir-se en un mer instrument d'agressió. Aquesta denúncia d'una història fortament ideologitzada, per molt que s'aplique a una de les seues manifestacions més serioses és, potser, un bon exemple per il·lustrar com Fuster, des d'un egregi «localisme», se sent compromès amb l'afirmació de la raó, a l'hora d'enfrontar aquelles qüestions que «exigeixen un sí o un no».

No incorre en divagacions teòriques, Fuster. Animat, com s'ha assenyalat abans, per una clara intencionalitat política, situa els seus escrits en el to singular que estima més adient per a la difusió de certes idees. Aquestes idees propicien el desplegament d'una labor crítica de molt ampli abast: l'anàlisi de les manifestacions dominants de la cultura políticament hegemònica, de les operacions de conceptualització històrica més fortament ideologitzades, de les malformacions imposades a les relacions entre les cultures, de la precarietat extrema que detecta en l'aleshores incipient articulació del teixit polític democràtic... I, encara, com ell mateix diu, és també la crítica i la denúncia partisana de l'«aflicció permanent que sofreix l'home en la seua llibertat i en la seua esperança». «Evidències escandaloses» contra les quals es pronuncia temptejant —«assajant judicis» extraordinàriament incisius i contundents. Amb la perspectiva que dóna el temps transcorregut des que foren escrites aquestes pàgines, es pot copsar millor quin ha estat el sentit i la significació de l'obra ara de nou publicada. Res més adient per encarar aquesta lectura amb profit que la profilaxi del desconcert inicial que pot suscitar en els seus nous lectors.

MARIA-MERCÈ MARÇAL

(1952-1998)

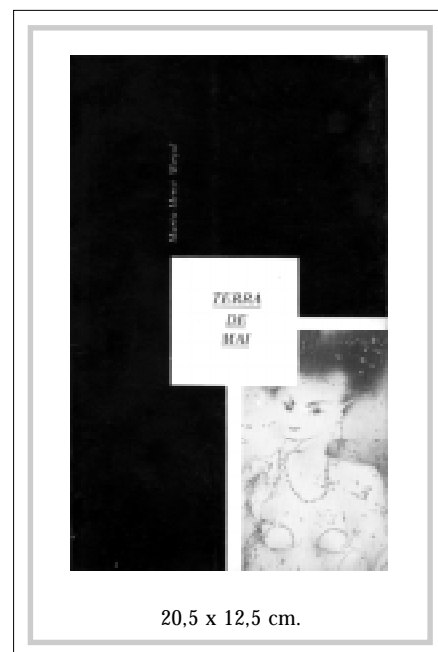
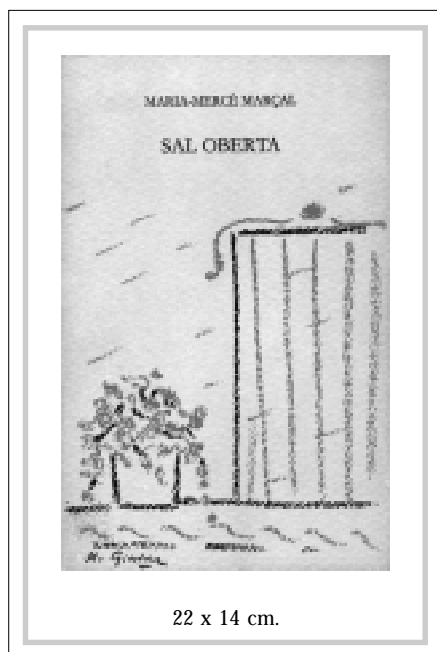
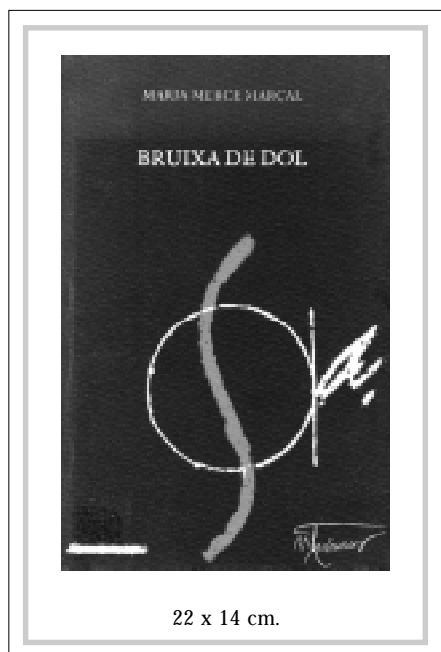
*Escanyaré la bèstia que em mossega a l'arrel
i escopiré el verí que emmalalteix la fulla.
El verd del meu amor és un bosc que es despulla.
Té la pell morta! Encén fogalls a tomb de cel!*

*Desabraça'm! Que l'aire torni a tenir-me viva,
lluny de l'ullal voraç que em clava a la tenebra!
Desabraça'm i, a sang, arrenca'm de la febre
que ha dut la meva barca fins a la teva riba!*

*Encerta'm de ple, llamp que signes l'enderroc!
Desabraça'm de l'aigua! Desabraça'm del foc!
Estella'm! Sigues ara el tall de la destrall!*

*Contra el corc que m'ensenya a viure amb la ferida
parlo: sóc l'arbre pres d'angoixa tardoral.
Desabraça'm! O abraça'm sense retorn ni brida.*

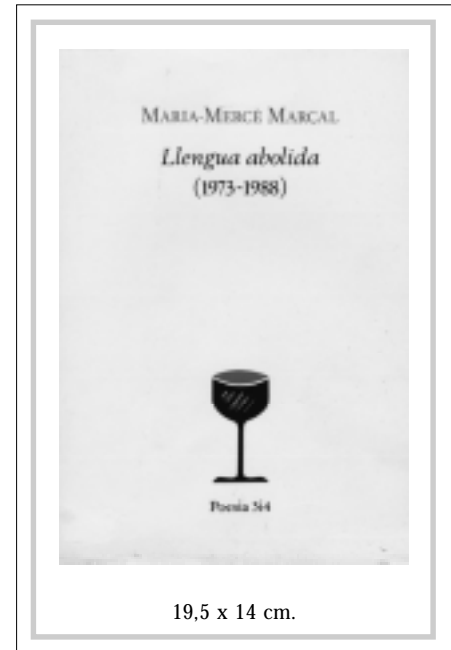
(De *Sal oberta*)

La mancança. Sovint el fet d'escriure em sembla que estafà el vell càstig de les Danaïdes: omplir sense treva un recipient sense fons. Aigua en cistella. Veure buit immediatament l'espai que ens semblava curullar: amb vida, amb llenguatge. La vida s'escola; el text és ja altra cosa que tu. Aquell «qui» que volia projectar-se, trobar-se, reconèixer-se en l'aigua, ha estat només convidat a beure la set en la copa de les paraules. Precisament a través de l'escriptura sap que mai, per més que escrigui, no aconseguirà de dir el secret que demana, a crits dintre seu, de ser publicat. I això és el que l'empeny a seguir escrivint, encara.

(De *Maria-Mercè Marçal*, escriptora del mes)

OBRES PUBLICADES:

POESIA

- Cau de llunes*. Barcelona, Proa, 1977.
Bruixa de dol. Barcelona, Llibres del Mall, 1979/Ed. 62, 1992.
Sal oberta. Barcelona, Llibres del Mall, 1982/Ed. 62, 1993.
Terra de mai. València, El Cingle, 1982.
La germana, l'estrangera. Barcelona, Llibres del Mall, 1985.
Llengua abolida (1973-1988). València, Tres i Quatre, 1989.
Desglaç. Barcelona, Edicions 62, 1997.

NARRATIVA

- Viratges, reminiscències*. Dins *Barceldonas*. Barcelona, Edicions de l'Eixample, 1990.
La passió segons Renée Vivien. Barcelona, Columna/Proa, 1994.

NARRATIVA INFANTIL

- La disputa de Fra Anselm amb l'ase ronyós de la cua tallada* (amb Glòria Puig). Barcelona, Aliorna, 1986.

*A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona,
de classe baixa i nació oprimida.*

I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.

(De *Cau de llunes*)

L'art de la paraula

Aristòtil
Retòrica. Poètica
Traducció de Joan Leita
Edició a cura d'Albert Bleua
Edicions 62, Barcelona, 1998
394 pàgs.

La política, la participació activa en els acords que afectaven la vida comunitària després de la seua discussió, era central en totes les ciutats gregues; d'ací la importància que tingué al món grec la retòrica, les tècniques que utilitza l'orator per exposar de forma persuasiva un tema. Aquestes tècniques foren especialment apreciades a Atenes pel seu sistema polític democràtic; els sofistes consideraren la retòrica com una eina essencial per triomfar en la política, Plató la rebutjà per creure que el seu objectiu no era el descobriment de la veritat, sinó la persuasió per mitjans no racionals, i Aristòtil, tot i que compartia el punt de vista platònic sobre la indignitat de tractar d'influir sobre els jutges emmenant-los a la ira, la temença o la compassió, la vindicà, perquè, malgrat el mal ús que puga fer-se'n, la retòrica per ell ensenya els mitjans per a persuadir de la veritat.

La funció de la retòrica no és posar-se al servei de l'egoisme personal, sinó al de l'ètica i la política, ço és, al servei de l'educació de poble i del bé comú. Aristòtil estudià a la *Retòrica* les tècniques que ha de fer servir l'orador per aconseguir el seu objectiu. Són de tres espècies: les que es refereixen al *caràcter* de l'orador, és a dir, els procediments oratoris amb els quals aquest indueix els seus oients a formar-se una opinió favorable del seu caràcter; les que consisteixen en fer sorgir una *emoció* en els oients, que Aristòtil menysprea, però que examina perquè cal tenir en compte les argücies del contrari i la manca d'educació del públic, i les que proven o semblen provar per la força mateixa de l'*argument*, que considerava com les més importants i dignes.

La *Retòrica* pot semblar a primer cop d'ull una curiosa barreja de lògica, psicologia, ètica, política i jurisprudència feta per un home que coneix bé les fe-

bleses del cor humà i sap com jugar-hi. Per comprendre l'obra és essencial no perdre de vista el seu objectiu purament pràctic. No és una obra teòrica sobre les matèries enumerades; és un manual per a ús de l'orador.

Aristòtil considerà la seua *Poètica* com una contribució a la ciència productiva, a l'igual que la *Retòrica*; el seu objectiu no era dir-nos com jutjar una obra d'art, sinó com produir-ne una. L'art, pensa Aristòtil, és una qüestió de representació o imitació; l'art representa o imita la vida humana, i, en particular, la poesia representa les accions humanes des d'un punt de vista universal. Les accions humanes difereixen pel caràcter de l'agent, i aquesta és la diferència que hi ha entre la tragèdia i la comèdia, perquè la tragèdia pretén de representar persones que són millors, però no massa millors si vol ser efectiva, del que són en realitat, mentre que la comèdia pretén de representar-les pitjors. A l'estudi de la tragèdia està dedicada la major part del que ens ha estat transmès de la *Poètica*, perquè, com recordaran els lectors d'Umberto Eco, aviat es van perdre les seccions dedicades a la comèdia i el riure.

La tragèdia, per a Aristòtil, és, doncs, una imitació d'una acció honrada i acabada duta a terme per personatges que cauen en l'infortuni no a causa de la maldat o de la perversitat, sinó a causa d'un error, personatges que són semblants a nosaltres, per la qual cosa les seues accions ens susciten compassió i temença.

L'objectiu de la tragèdia és la *kátharsis* d'aquestes emocions. Aristòtil considera que la *kátharsis* és la causa del plaer que sent un espectador quan contempla una tragèdia, però no s'ha conservat l'explicació que donava d'aquest fenomen. Els estudiosos estan dividits sobre com cal entendre el terme; per a uns significa «purificació» i és una paraula d'origen religiós; per a altres significa «purgació» i el seu origen es troba en la medicina. Recentment Martha Nussbaum ha argumentat de forma convincent que la traducció correcta hauria de ser «esclarament» o «il·luminació» en un sentit emocional i no intel·lectual.

Així, per Aristòtil, la funció de la tragèdia seria aconseguir mitjançant la compassió i la temença un esclarament de la nostra situació que ens assabente de valors importants per a nosaltres relacionats amb experiències dignes de compassió i temibles.

Miracle Garrido

Revista de revistes:

¶ *Transversal*

El núm. 6 d'aquesta «revista de cultura contemporània» editada a Lleida té com a tema central els territoris i la territorialitat, tractat tant des d'una perspectiva global com més concreta i específica. Així, hi ha articles com «La gènesi del 'territori' en la mecànica cerebral» (J. Broggi i J. Obiols) o «La territorialitat humana» (J. L. Garcia) o «Territori entre natura i cultura. Territori i territorialitat entre els primats» (J. Serrallonga) i també sobre «La hiperciutat» (A. Carboz) o «Breu semblança del Pirineu de baix» (Perejaume). Cal destacar la qualitat de les propostes gràfiques (G. Basílico, M. Soto), de la secció de ressenyes o de l'espai d'opinió i comentari sota el rètol «L'Eix Transversal». Tanmateix, el més polèmic del número s'hi troba a la taula rodona sobre «Els reptes de la indústria editorial» en què un conjunt de destacats editors principatins exposen les dificultats d'articular un espai cultural/editorial en el conjunt del domini lingüístic. Un veritable antidot a qualsevol visió una mica optimista de la nostra dinàmica editorial i cultural en general. Molt recomanable, per diversos motius. (Núm. 6, juliol 1998, 700 pta., Ajuntament de Lleida, Carrer Major 31, 25007 Lleida, tel. 973 70 03 94, fax 973 22 22 88).

¶ *Caplletra*

Monogràfic dedicat a «Sociolingüística i educació», coordinat per J. J. Ponsoda, que inclou un ampli ventall de treballs com ara: J. M. Baldaquí i M. A. Cano, «Els futurs mestres i el procés de normalització lingüística»; J. Melià, «El català a l'escola de Mallorca»; J. J. Ponsoda i C. Segura, «Una alternativa tripartida: la varietat tradicional, la varietat estàndard catalana o la varietat estàndard espanyola»; S. Parera i altres, «Immersion lingüística a Catalunya, identitat i imatge»; B. Montoya, «Tipologia de parlants en una comunitat de parla amb interrupció de la transmissió lingüística intergeneracional»; C. Miquel, «Escola i societat valenciana»; T. Torró, «Una aproximació a la situació dels programes d'immersió lingüística al País Valencià»; G. Calaforra, «La cosificació de les normes d'ús lingüístic. Aspectes d'un discurs distorsionat»; E. Querol, «Un nou model per a l'estudi del comportament lingüístic: la teoria de les catàstrofes». (Núm. 21, 1997, IIFV/PAM, Av. Blasco Ibáñez 32, 46010 València).

Contra la gran por d'occident

Internacionalització, mundialització, globalització són conceptes que dominen els discursos, les anàlisis i les polítiques econòmiques en els nostres dies. Conceptes amb els quals es pretén d'explicar-ho tot —o gairebé tot— i, més encara, sota els quals se simplifiquen els raonaments econòmics i socials. Trobada la causa última i única dels problemes no cal fonamentar molt més les explicacions ni, sobretot, justificar massa les decisions. La dinàmica recent de les polítiques econòmiques a Europa o els actuals sotrats dels mercats financers en són bons exemples. L'evolució de l'economia internacional i sobretot la de cada país són estretament i inexorablement unides a la fèrria lògica que es deriva d'aquells conceptes. Uns conceptes que ben sovint són emprats de forma idèntica i que, tanmateix, no són iguals. Allò que realment caracteritza la novetat de l'actual fase del capitalisme a nivell mundial són els canvis quantitius i sobretot qualitius respecte d'èpoques anteriors també fortament internacionalitzades. És, així, particularment la globalització financera, juntament amb les transformacions qualitatives en els fluxos comercials i productius, allò que resulta realment nou en el present.

És dintre d'aquest maremàgnum conceptual i analític on situa les seues reflexions Daniel Cohen —professor a la Universitat de París—I—, que opta pel terme *mundialització* per tal de caracteritzar els actuals processos. Una opció terminològica potser discutible, però que permet a l'autor plantejar-nos rotundament la seua tesi central: no és la mundialització l'origen dels problemes econòmics de les velles nacions occidentals; no és, per tant, l'enriquiment dels països pobres la causa de l'empobriment dels països rics. Cal, per contra, buscar la causa de l'alentiment del creixement, de l'atur o de la pobresa en els antics motors de l'economia mundial, justament a l'interior d'aquestes economies. Una nova revolució industrial —la tercera— i grans mancances en resoldre positivament el que l'autor anomena «aparellaments selectius» en l'àmbit institucional i de les regulacions expliquen millor els problemes del nord que no la *immensa xuclada* —en paraules de l'inefable Ross Perot— amb què els nostres mercats serien absorbits per les produccions del sud.

Daniel Cohen

Riquesa del món, pobresa de les nacions

Proa, Barcelona, 1998

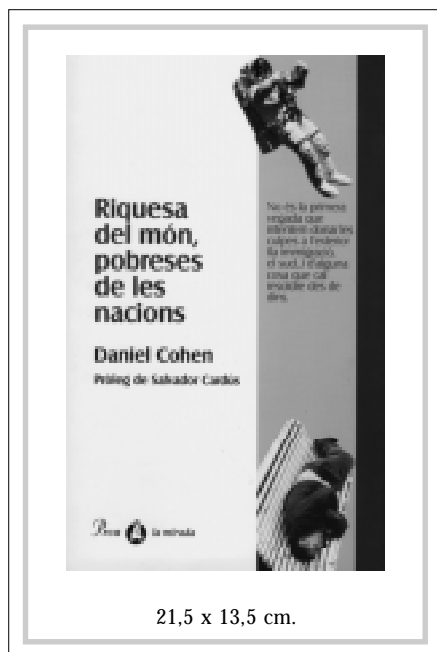
155 pàgs.

Des d'aquesta perspectiva i analitzant un conjunt variat —en ocasions amb un cert risc de dispersió, tot s'ha de dir— de dades i de relacions, Cohen ens proposa un bon grapat de tesis sobre el creixement econòmic, l'escola, el treball, la família o l'articulació del poder polític. No és tan greu la situació actual, ens diu, ni tan forta la influència dels països del sud, no és en unes encara febles importacions i en uns fluxos migratoris ben minsos on hem de buscar les causes de l'atur i la precarietat laboral a casa nostra. Les claus del creixement estan en la inversió i en l'escolarització, juntament amb un marc institucional adient a les exigències de la nova revolució industrial. La mundialització econòmica no necessita d'una mundialització paral·lela de l'espai de regulació política. És possible que tots els països puguin assolir importants taxes de creixement si superen certes barreres internes, cal només estendre el *model Singapur* pertot arreu. Un exemple: el del sud-est asiàtic lloat per Cohen en una obra escrita l'any 97 i que a hores d'ara —ironies de la història!— ens mirem amb

ulls ben diferents a la llum dels recents problemes que tant han desmitificat aquest model.

L'obra remarca, així, que la globalització té, a més d'un substrat material —el qual l'autor relativitza en posar més els ulls en aspectes quantitius que no en els canvis qualitius en curs—, un inequívoc caràcter ideològic en contribuir a estendre i consolidar un conjunt d'idees funcionals a la reproducció d'un determinat model econòmic. Ara bé, aquesta obra —que, tal com assenyala Salvador Cardús en el pròleg, «proposa un canvi de perspectiva radical amb relació al que ens ofereix el pensament de moda»— tot i resultar molt suggeridora, ens deixa també alguns punt de neguit intel·lectual. La seua defensa aferrissada del creixement econòmic, el seu oblit de les qüestions ecològiques —les quals plantegen molts interrogants a les seues propostes—, el seu optimisme un tant acrític —que fins i tot el duu a relativitzar la pobresa real del Tercer Món— o el seu rebuig a la necessitat d'un àmbit de regulació polític de caràcter internacional davant l'evidència dels processos econòmics desenvolupats en aquest àmbit, tot deixant de banda el caràcter de relacions de poder que tenen les relacions econòmiques.

Tot plegat, unes reflexions provocadores que vénen a animar l'uniformista —i ben sovint avorrit— ambient que domina el pensament econòmic actual i que ens proposen de mirar des d'un altra perspectiva —encara que pugui ser discutible— els nostres problemes i les seues causes, sense acudir a l'excusa fàcil de l'*enemic exterior*. I no oblidem que detectar millor les causes, les lògiques i els actors del processos resulta imprescindible per a transformar efectivament la realitat. Qüestió que no és secundària en un context en el qual, com assenyala el PNUD, la globalització conté alhora una descripció i una recepta... La recepta consisteix a liberalitzar els mercats nacionals i mundials... Tot això es presenta amb un aire d'inevitabilitat i de convicció aclaparadores. Des de l'auge del lliure comerç al segle XIX no hi havia hagut una teoria econòmica que concentrara una certesa tan generalitzada.

21,5 x 13,5 cm.

Un catàleg per a ser llegit

Toledo
Catàleg de l'Exposició de l'IVAM
València, 1998
171 pàgs.

Els catàlegs de l'IVAM constitueixen a hores d'ara ja una referència quasi mítica sobre l'art contemporani. Amb el temps han anat bastint un fons amplíssim de documentació, rica, diversa i servida amb un embolcall formal (i ací cal destacar el gust enorme i l'ofici de Manel Granell) de gran eficàcia. Sortosament no han estat víctima dels embats de les destrals i les dalles cavernícoles que, això sí, els han sotjat, i que ha sabut sortejar —cal reconèixer-ho— una direcció discreta, culta i civilitzada, *rara avis* en el trist panorama cultural-institucional valencià actual.

La tardor valenciana del 1998 ens aporta un nou catàleg que correspon a l'esperada exposició retrospectiva d'un pintor molt significatiu: Joan Antoni Toledo (1940-1995). L'obra de Toledo, aquest antic membre (en una època primerenca) de l'Equip Crònica i fundador d'Estampa Popular de València, i després pintor en solitari, sempre reflexiu, irònic i compromés, amb una trajectòria professional no precisament fàcil, bé mereixia l'exposició de l'IVAM i el magnífic catàleg que l'acompanya. Per a molts, ben segur, serà tot un descobriment el seu tractament del dibuix, de la imatge, la seua tècnica, la seua intenció, la seua obra vigorosa i subtil. Constitueix, en tot cas, una ocasió per a recordar altres temps de la pintura valenciana, temps de lluita individual i col·lectiva per a trobar un llenguatge propi, en pugna amb els canons establerts i amb els corrents i modes imperants, i per a inserir-se en una determinada modernitat i alhora en un combat més ampli d'oposició al costat dels qui maldaven per transformar la societat. Una oposició no sols política, sinó també social i, encara, existencial. Ara que ens toca contemplar dosis tan grans de conformisme decorativista i de col·lúsió amb un establiment conservador i regressiu, que a canvi, certament, dispensa grans favors promocionals, tot i que hàbilment selectius, ara que les actituds crítiques són blasfemes, si arriba el cas, com a «moralisme»

foraviat, ara que alguns exalcen *pro domo* versions devaluades i barroeres d'una «postmodernitat» rebregada que interpreten com un magatzem tot a cent en què «tot val», l'exemple de Toledo, l'evocació d'aquell temps i d'aquella actitud, té un signe inequívocament refrescant.

Perquè Toledo, com ha escrit Doro Balaguer, era un esperit marcat per un «inconformisme molt radical i saludable», un pintor que indagava amb gran rigor en les exigències i el sentit de la seua tasca, orientada a la recerca d'una via pròpia a una modernitat no banal, no mimètica: treballada i pensada per compte propi, amb esforç, amb passió.

El catàleg conté textos aclaridors de J. M. Bonet, de Tomàs Llorens, de Teresa Millet i de R. Ramírez Blanco, al costat d'una bona documentació (escrits del mateix Toledo, cronologia i bibliografia) i d'una òptima selecció de reproduccions de les seues obres. Especialment llegidora és l'aportació de Tomàs Llorens, que evoca els orígens de l'Equip Crònica, l'ambient de recerca estètica i política de l'època i la participació de Toledo en tot això. D'altra banda, els autors del catàleg han tingut l'encert d'incloure uns papers («Lletres de pintors», «Conversa entre pintors. Al voltant de la línia i el color, i d'altres coses») apareguts a la revista *Trellat* (València, 1980-1983) en què Rafael Solbes, Joan Antoni Toledo i Rafael Ramírez Blanco reflexionaven sobre art, política, l'ofici i els corrents culturals als quals volien adscriure's i que denoten la tensió teòrica, la seriositat i les *ganes* amb què es prenién el seu quefer, que pretenien dur a terme a partir d'una dialèctica entre els corrents universals (assumits *críticament*) i les «coordenades pròpies» a les quals al·ludeix el mateix Toledo. De tot això en va sortir bona pintura, que és al cap i a la fi el que compta. Del garbuix actual, ai!, no sabem què en sortirà.

No sé si normalment els catàlegs són «llegits» o si, més aviat, esdevenen objectes per a fullejar de manera distreta abans d'anar a raure en algun prestatge perdut a l'espera d'una (hipotètica) lectura posterior, que potser no arribarà mai. Sí que estic convençut, però, que aquest catàleg mereix una lectura atenta, que rescabala amb escriu per l'interès que té, la informació que aporta, per la manera tan oportuna de fer reviure l'esperit d'una època (tan vigent precisament ara, en molts aspectes). Per l'evocació d'un personatge irrepètible, que molts recordem amb enyorança.

...perquè
no sóc jueu

«Una nit van emportar-se als d'ETA, però jo no em vaig preocupar perquè jo no sóc d'ETA...» En llegir això vostè haurà pensat que es tracta d'una broma de mal gust i d'un sacrilegi poètic. Potser haurà considerat la possibilitat de trobar-se davant d'una *quinta-columnista* del terrorisme. I és que vostè, no ha entès res del poema de Brecht que jo parafrasejava. Però quan Brecht escriu allò (tan citat ara sense solta ni volta) de «no em preocupí, perquè no sóc jueu» no està dirigint-se a jueus, comunistes, sindicalistes, etc., sinó a tota aquella gent que de bona fe (per a la gent de mala fe no s'escriuen poemes) va pensar que calia un Hitler, un Mussolini, un Franco, etc., per aturar el comunisme, el caos o el que fos. O que el feixisme no els concernia. La qüestió no és tan sols contra qui estem, sinó també al costat de qui.

Quan escolte que es farà una llei antiterrorista «draconiana» (T. Blair), o que els terroristes són «bèsties sense cap dret» (Sr. González), em fa por. Això vol dir donar més poder a determinats cossos repressius (he dit bé) i no pot tenir altres conseqüències que enviar a la presó gent que no ha fet res, torturar els presoners, o carregar-se a membres d'ONGs amb total impunitat (estic parlant d'Anglaterra, és clar). I cal no oblidar que la nostra solidaritat amb les víctimes del terrorisme no pot convertir-se en la glorificació d'instàncies estatals que per la seua tradició i estructura defensen un model autoritari de societat. La lluita antiterrorista no pot estar en mans de gent que mai no han condemnat el terrorisme d'Estat, que mai no han denunciat vulneracions dels drets humans, que no han sigut depurats mai de l'etapa franquista (ara estic parlant d'ací) i que, davant els intents d'alguns per acabar amb la guerra bruta, troben sempre això «afeblidor» (de qui?). Perquè podria ser que en algunes circumstàncies aquests «defensors» de l'Estat democràtic, reforçats per lleis especials, consideraren que els que tenim un altre concepte de societat som subversius i acabaren donant cops de peu a la nostra porta. (Ara estic parlant de tot arreu, malauradament). I perquè si diem, com feia un president nordamericà: «És un fill de puta, però és *el nostre* fill de puta», hauríem de considerar si, en donar suport als nostres fills de puta, no ens convertim nosaltres també en uns veritables fills de puta.

Ací enfront d'ací

La pregunta que se'ns planteja resulta difícil de contestar, potser perquè la resposta és massa òbvia. Deixeu-me utilitzar un simil. Quina seria la resposta si us preguntaren: penseu que el fet de substituir l'estructura de compartiments dels trens per l'estructura de fileres dificulta la comunicació entre els viatgers? La resposta no pot ser més que *sí*. Aspectes físics i culturals fan que la nostra predisposició a la conversa es veja afavorida per la posició front a front amb l'interlocutor i quede, en canvi, dificultada o barrada si aquest es troba a un costat o, encara més, d'esquenes, com s'esdevé en l'estructura de fileres.

Les normes lingüístiques —i sobretot les ortogràfiques—, igual com les normes socials, afavoreixen o dificulten unes altres normes, les de conducta lingüística. De la mateixa manera com la persona «atrapada» en el compartiment d'un tren diürn —les restes del famós *borreguero*— pot optar per no participar de la conversa que, amb tota probabilitat, algun dels viatgers activa en un moment donat, la comunitat de normes no garanteix la participació en un únic espai

cultural. Tenim casos claríssims d'un grau molt alt d'unitat normativa que no es correspon amb un espai cultural compartit o, si més no, homogeneïtzat. Pensem només en el cas dels Estats Units i Gran Bretanya, que ens és el més familiar.

Ara bé, l'esquena —la fixació d'una diferència que vaja més enllà del respecte bàsic que admet un estàndard—, i especialment si aquesta es fa amb la intenció de «no conversar», és gairebé segur que impedeix la creació o el manteniment d'un espai cultural comú. I més encara quan l'espai és feble i només reconegut per una minoria, tot i que, paradoxalment, siga aquesta minoria la que porta l'estendard de la vida cultural del país.

Vol dir això que el fet de compartir una cultura ha d'implacar una anul·lació de les diferències lingüístiques? Taxativament, no. No obstant això, la diferència s'ha de reivindicar al lloc adient, en el marc d'un estàndard comú.

Però no ens equivoquem. El nostre problema és un altre. La de vegades ingènua i sovint malintencionada projecció de les relacions lingüístiques i culturals en les li-

nies imaginàries que separen demarcacions politicoadministratives ens duu a situacions tan absurdes com la que patim els valencians. L'escull no és una norma monocèntrica i «subordinada» a la d'altres demarcacions administratives, sinó la instrumentalització fàcil d'un sentiment que, en versió local, podríem denominar com «lo nostre» o «que no mos furten la paella», sentiment clarament malaltís, paranoide, que alguns exploten i uns altres deixen explotar amb finalitats que res tenen a veure amb la cultura o amb la *valenciana* de cor i de pensament.

Però, alerta, la «cultura valenciana», en el món de l'aldea global, té poques possibilitats de tirar endavant si no s'alia (sense per això anul·lar-se o alienar-se) amb una cultura que no tinga com a objectiu fagocitar-la. La cultura valenciana, si s'entén com a part de la cultura catalana (no de Catalunya, però), té possibilitats de desenvolupar-se i sobreviure. La «incultura valenciana», en canvi, no en té cap possibilitat.

: M. Josep Cuenca

LA NORMATIVITZACIÓ DE LA DIFERÈNCIA POT IMPEDIR L'ARTICULACIÓ D'UN ESPAI CULTURAL COMÚ?

Joan F. Mira :

Em demanen que responga, amb una «reflexió sintètica», a la qüestió següent: «Fins a quin punt la normativització de la diferència pot impedir —o entrebancar— l'articulació d'un espai cultural comú?» Ja em perdonaran que haja repetit sencera la formulació de la pregunta, però era necessària per a la contundència de la resposta: fins al punt de la catàstrofe, fins al punt del principi del final no solament de l'«espai comú» sinó del mateix espai valencià, fins al punt del suïcidi i la dissolució, fins al punt de liquidar el que queda de set segles i mig d'història, fins als extrems de la desgràcia. Alerta, però: la pregunta implica «fins a quin punt *pot*» passar tot això, no suposa que haja de passar necessàriament. Perquè «normativitzar la diferència» pot significar simplement allò que ja ha fet l'Institut d'Estudis Catalans, per exemple: assumir i

regularitzar, de manera *normal* i normativa, les variants territorials de la llengua comuna. Que siga —com és, de fet— tan *normal* i tan *correcte* dir o escriure «vinga» i «vingui», «meua» i «meva», «l'hi dóna» i «li ho dóna», «escombra» i «granera», i coses així, tan conegudes, o altres que no ho són tant, en la morfologia, la sintaxi o el vocabulari. Això ja ho fèiem abans, ho fem normalment, i és bo i saludable: si els lectors (i els alumnes) d'ací coneixen les formes d'allà, i viceversa. Si tots considerem que tot ens és propi encara que no ens siga tan familiar o pròxim. Si es tracta d'afirmar la varietat i la riquesa de la llengua comuna, bé comú i vehicle comú.

Tinc por, però, que les coses puguen anar per un altre camí: pel camí de la política, per ser exacte. Que les pressions (la ideologia, els interessos i el desinterès, la violència, les passions, els partits, el poder...) que han conduït a una inevitable Acadèmia, porten

també a unes gramàtiques, uns llibres de text, unes «normes», un vocabulari, unes lectures restrictives, uns autors només regionals, i una visió de la història de la llengua, de la cultura i la literatura tan limitadament i excloentment *valencianes* que aconseguiran, per fi, l'objectiu últim de tota la maniobra: la segregació *de facto* després d'haver-la obtinguda *de jure*, per pactes i per llei. I si això s'aconsegueix —amb aplaudiment i satisfacció generals, pel que hem vist—, queden pocs dubtes sobre el destí d'una petita sub-llengua semiregional, progressivament minoritària, prescindible i marginal en el propi territori i en la pròpia societat. El destí d'una branca quan la tallen de l'arbre. Que és metàfora vulgar i antiga, ho lamente, però implacablement exacta. Això sí, durant algun temps (quant de temps?) alguns es distrauran estudiant les fulles seques, i uns altres faran negoci traficant amb la llenya.

Costa de creure que, entre la Macedònia de deu milions d'habitants que corren pels subterranis i ponts de París, els ciutadans de llengua catalana acabem trobant-nos cada dia amb una «coincidència» que ens apropa a casa nostra, oblidant-nos per un moment de la *megalofonia* veïna per veure'ns fins i tot com un tros de pes dins de l'Europa de les Nacions.

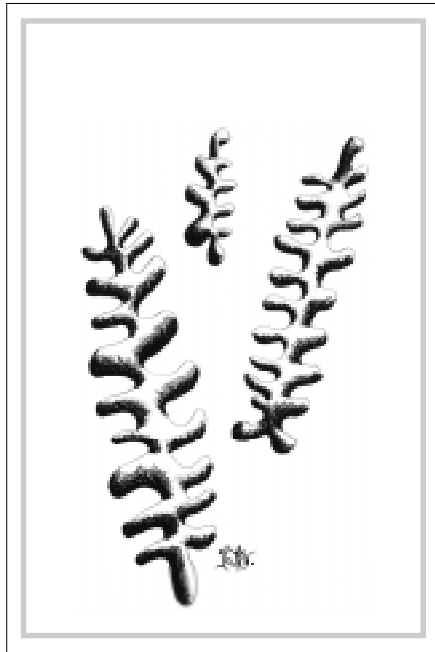
Potser per proximitat geogràfica o fins i tot econòmica i cultural, o potser per una mediterraneïtat latent als ulls, els catalans ens retrobem a París amb més rapidesa que no ho faria un detector de metalls. Al tren en una excursió solitària, dins del treball, durant un moment en què es refan energies, buscant una nova feina, enmig d'una festa elegant o simplement passejant per la ciutat, els catalans ens hi trobem. Venim de Perpinyà, de Lleida, de Tavernes de la Vallldigna, de Mallorca, de Barcelona o de València, com el nostre cas.

És molt grat coincidir enmig de tanta barreja ètnica i lingüística. Parlar català dins de la quotidianitat de París té un regust quasi salat, com si ens menés a la mar. I així ocorre quan una parella de cinquanta anys, mig perduts, se t'apropa i de bon matí et demana amb un «francés» d'elles llargues on para el número tal de la Rue Rivoli, amb «rrrr» rotundes, o quan estàs fent cua en un restaurantet i sents en català si serà bona la relació qualitat-preu que hi ha tanta gent esperant.

En realitat, aquests són només detalls del dia a dia que no ens duen molt lluny, simplement a pensar que més enllà dels Pirineus la nostra presència és més palpable que no ens imaginem. Quasi ningú desconeix el mot *Catalogne*, ni Barcelona, ni tampoc València o Alacant. En canvi, què anem a fer-li!, creuen que la nació catalana s'acaba més o menys a Port Aventura i que a València ja s'endevina Andalusia.

Ja voldríem que la política d'«afers estrangers», des del Principat o des del País Valencià, s'interessés per aclarir aquesta confusió.

I, en reflexionar un poc sobre tot açò, vam ensopegar un matí amb les quatre barres onejant al bell mig del barri de Saint-André-des-Artes. Ens trobarem, sense saber-ho, davant de *La Maison de*

Catalogne —un fastuós aparador de la *Catalunya de disseny* que senyoreja d'ençà els anys Cobi.

L'escenari triat ja era una crida al visitant, un petit barri rústic amb reminiscències medievals, situat en el districte sisè de París, que de sempre ha seduït artistes i escriptors.

Hi vam entrar tot encuriós, captivats per l'oloreta a botifarra que eixia del bar de tapes —també de disseny— encabit a la planta baixa de La Maison. I en seure a la barra «nyas, canyàs», la primera acollida: —«Que sou de Lleida?».

En sentir la resposta —«no, som de València»—, a la xica se li trasbalsà el gest i nosaltres ens vam demanar on és el nostre lloc entre aquestes quatre barres.

Lourdes Toledo

¶ *Aguaits*

Editada per l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, porta ja anys apareixent i sempre amb un alt nivell acadèmic i científic. Presenta un conjunt de treballs de recerca en prehistòria sobre les terres de la Marina i, especialment, a l'entorn del Montgó. P. Fumanal escriu sobre els aspectes geomorfològics i l'evolució quaternària del Montgó; E. Badal sobre el paisatge vegetal de la Marina; P. Fumanal, J. Olmo, R. Martínez i J. A. Casabó sobre les societats depredadores del Montgó i les seues estratègies d'aprofitament de recursos; V. Villaverde i altres sobre els nivells magdalenians de la Cova de les Cendres; J. Bernabeu i T. Orozco sobre el Neolític antic a la Marina Alta; J. A. Soler sobre la Cova del Montgó i el fenomen funerari del III mil·lenni a.C.; J.L. Simón sobre les societats del II mil·lenni a. C. al Montgó; Juan A. López Padilla sobre material ossi a la Cova del Montgó; i J. A. Casabó i altres sobre art rupestre al Montgó. Ressenyes bibliogràfiques completen aquest lliurament. (Núm. 13-14, 1997, Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, Ap. Correus 310, 03700 Dénia).

¶ *Arxius de Sociologia*

Un dossier central sobre «Trellall i ocupació: temps de canvi», coordinat per J. A. Santos Ortega, M. A. Garcia Calavia i E. Garcia, i amb treballs de J. A. Santos i M. Poveda («El mercado de trabajo devastado: procesos de flexibilidad a la española»), d'A. Bilbao («El trabajador precario»), de M. de la Fuente i G. Otazua («Reducción del tiempo de trabajo y paro masivo»), d'A. Rodríguez («Hacia un reparto igualitario del trabajo») i de J. Riechmann («Empleo en la transición hacia una sociedad sustentable: posibilidades y límites») constitueix el nucli d'aquesta revista. Inclou, a més, una secció de notes d'investigació, amb treballs com els d'E. Cano («La investigación sobre la precariedad laboral al País Valencià») i de J. M. Rodríguez i M. Cabrejas («Trabajo y medio ambiente: el problema ecológico social del parque natural de l'Albufera»), i una altra de crítica de llibres. (Núm. 2, juny 1998, Ed. Afers i Departament de Sociologia i Antropologia Social de la Universitat de València; Editorial Afers: Ausiàs Marc 68, 46470 Catarroja; Dpt. de Sociologia: Edifici Oriental, Avda. dels Tarongers, 46011 València).

Més que un diccionari

El 1960, Nicola Abbagnano, al prefaci de la primera edició del seu *Dizionario di Filosofia*, declarava que l'objectiu de l'obra —la *fatica* més gran de la seua vida— era «posar a l'abast de qualsevol un repertori de les *possibilitats de filosofar* ofertes pels conceptes del llenguatge filosòfic, tal com s'ha vingut constituint des dels temps de la Grècia antiga fins als nostres». D'aquest objectiu derivà la regla de composició de les veus: «individualitzar les *constants de significat*» documentant-les amb citacions textuais i distingint-ne els diversos significats i les seues variacions històriques. Tot plegat, responia a l'exigència de claredat que considerava condició essencial a fi que la filosofia pogués exercir «alguna funció d'il·luminació i de guia» dels homes.

La reivindicació de la funció il·luminadora i orientadora de la filosofia no era en Abbagnano aliena al seu compromís filosòfic i al seu destacat protagonisme al debat cultural de la Itàlia de la postguerra que, en el seu vessant filosòfic, es confrontava amb la forta influència exercida per l'idealisme alemany durant la primera meitat del segle i amb la filosofia croceana i la seua hegemonia cultural. Encara que va viure i exercir a Torí, Abbagnano venia del sud (Salern, 1901) i es formà a la universitat napolitana, és a dir, va créixer en el medi filosòfic i cultural on major era el pes de la tradició idealista i on la figura de Croce era aclaparadora. Tanmateix, deixeble d'Antonio Alliotta, als anys quaranta ja havia perfilat i donat a conèixer el seu existencialisme que, qualificat de «positiu», prenia distància de qualsevol dèria irracionalista o nihilista. Eren temps de forta controvèrsia ideològica a l'arena italiana després de la derrota del feixisme i de l'ascens del comunisme (amb un llegat de Gramsci també compromès, com a praxi del seu pensament, en l'enderrocament del croceanisme). La batalla té una perspectiva de defensa de la Il·lustració i Abbagnano hi participà reivindicant-la i reclamant el seu acompliment: la filosofia, la raó, havia de ser llum i guia dels homes

Abbagnano és un bon exponent d'aquell tret de la tradició filosòfica italiana que ens la presenta amb un fort entrellaçament de pensament, cultura i política. Al temps d'escriure el prefaci veu la seua època com

---

Nicola Abbagnano
Dizionario di Filosofia
Terza edizione aggiornata e ampliata
da Giovanni Fornero, Torí, Utet, 1998
X+ 1.174 pàgs.

«un període en què els conceptes són sovint confosos i mistificats fins al punt d'esdevenir inservibles», i sent la importància «vital» de precisar amb rigor els conceptes i la seua articulació interna per a restituir-los «la seua força directriu i alliberadora». Per això el *Dizionario* és més que un diccionari. Norberto Bobbio ho va veure clar: en la seua opinió era l'obra de filosofia que millor responia a la necessitat filosòfica d'aquells temps, que no era altra que aprendre a raonar; en veure la perplexitat de l'entrevistador —com, un diccionari?—, Bobbio, sorneguer, digué que davant la confusió de les llengües cal començar pel diccionari i que, per reaprendre a parlar-se, més valia un bon diccionari que un mal poema. Bobbio sabia de què parlava perquè amb ell, amb E. Garin, C. A. Viano, Pietro Rossi i Pietro Chiodi, amb aquest grup d'amics, Abbagnano havia discutit amb detall tots els articles principals del diccionari. Abans havia publicat la seua *Storia della Filosofia*, obra en què ja havia quedat palès el seu interès divulgador i el rigor de la seua

relectura de la tradició filosòfica. Atès que l'historicisme absolut havia llegit el pasat filosòfic com a camí que, a través de Vico, Kant i Hegel culminava en ell mateix, la nova història escrita per Abbagnano era una alternativa metodològica i historiogràfica i, alhora, una eina útil per a difondre-la. Nascut dels treballs preparatoris de la *Storia della Filosofia*, el *Dizionario* respon al mateix impuls metodològic i al mateix compromís pràctic. La seua preocupació didàctica encara el portà a publicar un manual de filosofia per a l'ensenyament secundari. Tot molt coherent amb la seua voluntat d'intervenir des de la filosofia en la concreta batalla cultural italiana i en la configuració educativa de la seua societat civil i del seu pensament filosòfic.

El *Dizionario*, dins d'aquesta trilogia divulgadora, és l'obra més ambiciosa. Excloent-ne tot nom propi, mitjançant la fixació de les constants i de les variacions de significat dels conceptes, pretén presentar «un balanç del treball filosòfic, des del punt de vista de la fase actual d'aquest treball». Justament per açò, el *Dizionario di Filosofia* d'Abbagnano, desaparegut el seu autor i llunyana la segona edició (1971), necessitava una pregona revisió o l'alternativa de romandre —víctima del seu propi criteri— a les prestatgeries del museu historiogràfic. Tanmateix, si bé és cert que els continguts havien perdut actualitat i no integraven la contemporaneïtat filosòfica, també ho és que la seua funció d'introduir claredat en la confusió ens és ben necessària.

G. Fornero, un dels darrers deixebles d'Abbagnano que ja ha revisat i actualitzat el manual de filosofia de secundària —a hores d'ara majoritàriament usat als instituts italians— i la *Storia della Filosofia* del mestre, s'ha ocupat ara de recuperar el *Dizionario*, i ho ha fet amb el major respecte possible a l'esperit de l'obra: efectuant-ne una revisió a fons i incorporant-hi els nous espais significatius dels darrers decennis. Manté el propòsit de la precisió conceptual i textual i conserva l'estil clar, concís i sistemàtic, que caracteritzaven el text d'Abbagnano. Alhora, però, introdueix quasi sis-centes noves redaccions de les quals unes tres-centes són noves veus, amb la qual cosa l'obra reprèn vitalitat. Fornero ha reeixit en la difícil tasca i, de

nou, el *Dizionario di Filosofia* és un instrument recomanable per a aprendre a raonar a l'alçada del nostre temps. No n'anem sobrats, d'aitals eines.

El nou text conté un millor i més complet tractament de la lògica, de l'epistemologia i la filosofia analítica, i dóna cabuda als desenvolupaments de l'hermenèutica i de la teoria crítica, sense oblidar la postmodernitat en el país del *pensiero debole*. No és el cas de fer un llistat complet de les veus revisades (*Coscienza, Dio, Essere, Etica, Filosofia, Linguaggio, Metafisica, Politica, Progresso, Psicologia, Realismo, Retorica, Scelta, Scetticismo, Scienza,...*) o incorporades de bell nou (*Anarchismo epistemologico, Archeologia del sapere, Austromarxismo, Bioetica, Comunitarismo, Costruttivismo, Decostruzione, Dialettica negativa, Falsificazione, Filosofia pratica, Individualismo metodologico, Intelligenza artificiale, Interpretazione, Postmoderno, Realtà virtuale, Relatività ontologica, Segno, Semantica, Semiosi, Traduzione,...*) totes elles imprescindibles per seguir el debat filosòfic contemporani. Cride l'atenció, però, sobre l'entrada d'*Auschwitz* com a terme filosòfic, i convé destacar un altre fet: Fornero s'ha ocupat de gran part del treball, però ha comptat amb la col·laboració de més de quaranta especialistes italians de primera fila per cobrir amb solvència la diversitat filosòfica de la fi del segle. No és possible citar-los tots, però com a mostra valguen els noms de M. Mugnai, A. Pagnini, P. Parrini, M. Sacchetto, M. Cacciari, U. Eco, G. Cacciatore, G. Vattimo... Tots els textos porten les sigles del seu autor i, així, l'obra adquireix una nova virtualitat que la fa més recomanable: ofereix un panorama fiable de la filosofia italiana, on cada autor escriu la seua part de la seua mà. No hi són tots ni tot, però no som en temps d'obres totals i definitives. D'alt nivell filosòfic en general, l'obra és també, per tant, una mostra dels discursos i de les posicions filosòfiques assolides per la filosofia italiana contemporània que no s'hauria de negligir en el nostre diàleg filosòfic, potser massa encantat amb les veus i les visions alemanyes i anglosaxones.

Bona eina per al treball filosòfic del professional, de l'aprenent o del curiós, de la lectura del diccionari cal desitjar que, com volia Abbagnano, s'aferme la filosofia com a llum i guia dels humans, almenys en la seua modesta pretensió d'ensenyar a fer bon ús de la raó i a no perdre'ns al laberint del llenguatge d'una època de publicitada i falsa comunicació mundial.

El vestit nou del flautista de Hamelin

Isabel-Clara Simó
El professor de música
Columna, Barcelona, 1998
155 pàgs.

Una estranya capsa que només algunes persones poden veure, una flauta màgica amb escàs protagonisme i un professor de música capaç de seduir sexualment qual-sevol home, dona, criatura o bisbe que se li pose al davant. Aquests són els ingredients amb què Isabel-Clara Simó tracta de bastir la seua paràbola personal sobre la bellesa i la sensibilitat humana. Ho intenta, però es queda a mig camí.

L'autora explica la història d'un professor de música recomanat pel bisbe a un senyor comte d'un poble desconegut. El comte ha d'estar fora de casa durant un any i molt tranquil·lament delega els seus poders en aquest professor més o menys envoltat d'un hàlit misteriós.

La novel·la està dividida en sis seccions amb diferents capítols, cada un dels quals representa un segle entre el XIV i el XX, sense cap tipus d'ordenació lògica. Se li pot retraure a l'autora el desconcert que suposa per al lector els canvis de tipografia a cada capítol. Si el que pretenia era donar un cert aire d'atemporalitat, botant de segle en segle, potser hauria resultat més interessant intentar una recreació

lingüística de l'època que es descriu i haver-se deixat d'experiments tipogràfics que aporten ben poca cosa al conjunt.

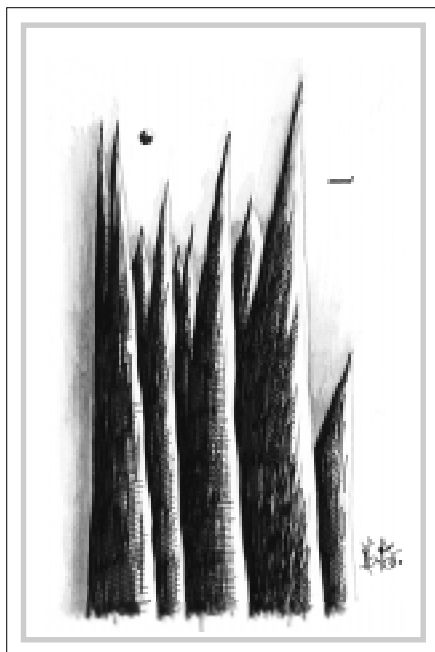
L'escassa trama de la novel·la s'emmarca dins de les llegendes populars amb elements intercanviables i símbols més o menys freudians —la capsa i la flauta, sobretot. Segurament és per això que els personatges estan a mig construir, són vagues i indefinits. Des de l'Adelaida de la *casa de les monges* —que ocupa un capítol llarguíssim només per dir-nos que el senyor professor s'hi amagarà quan els homes del poble es revoltin engelosits contra ell— fins a l'Úrsula, la xiqueta jardinera, la qual tampoc trobaríem a faltar si no apareguera, només desfilen esborranys de personatges topificats: bisbes i monges turmentats per les passions carnals, criatures ensopides de família benestant que han d'estudiar música per obligació, minyones enamorades i marits gelosos.

De fet, la personalitat més treballada de l'obra és la d'Adelaida, dona de caràcter contundent, capaç d'eixir endavant ella mateixa des del pou de misèria més profund i de traure'n també les companyes de desventures. Tanmateix ocupa un lloc molt marginal en la novel·la, per molt que se'ns vulga fer creure que la seua intervenció resulta imprescindible quan el professor ha de fugir de la casa del comte.

Igualment s'intenta fer veure que tot el món queda trasbalsat i canvia la seua manera de mirar el món quan coneix Enric de Bellreguard, però, al capdavant, només hi ha un intent formal de mostrar aquesta evolució amb el fill del comte. La resta queda en lleugeres pinzellades fonamentades en fets miraculosos sense major transcendència, com ara que una de les xiques de la casa principal siga capaç de fer bells brodats després d'haver passat pel llit del professor.

En definitiva, l'autora recorre a una sèrie de registres formals —format teatral en el segle XVIII, format de guió de cinema en el XX— i tipogràfics, passant per alt el treball d'elaboració lingüística que hauria ajudat a fer una mica interessant la història del pretesament misteriós professor de música i la seua capsa invisible.

Potser s'ha centrat excessivament en la recreació *escenogràfica*, de manera que la seua no es pot considerar una proposta excessivament agosarada, ja que no aporta res de nou al panorama de la nostra literatura, ni per la tècnica, ni pel tema de la recerca de la bellesa, d'altra banda absolutament universal —en la majoria dels contes tradicionals, el *leit-motiv* és la recerca d'alguna cosa més simbòlica que real.

La Coordinadora d'Instituts d'Estudis Comarcals de la Comunitat Valenciana

La unió fa la força; la informació dóna poder i llibertat i la coordinació d'esforços estalvia molts recursos i molts neguits.

Estos tres entrefiletos o eslògans mostren de manera expressiva la necessitat que tenen les institucions culturals de les nostres comarques d'optimitzar els seus recursos, esforços i productivitat. A això s'adreça la creació d'una Coordinadora d'Instituts d'Estudis Comarcals, perquè des de fa anys les nostres comarques són capdavanteres i impulsores de la cultura i la llengua a la nostra Comunitat.

Pràcticament en totes les comarques hi ha associacions culturals engrescades en l'estudi de la nostra realitat històrica, patrimonial i literària, a fi d'anar formant un país millor i més culte; pràcticament en totes s'estudien i es divulguen els mateixos temes; pràcticament en totes existeixen les mateixes preocupacions socials i cíviques; però, en canvi, les associacions d'una comarca no coneixen què es fa en la veïna, i gasten energies i recursos fent el mateix o provant una metodologia ja rebutjada o exitosa, o xoquen amb els mateixos problemes de divulgar el que s'estudia o de trobar recursos per poder portar a terme la seua actuació. Mentrestant, ni la Generalitat Valenciana, ni les Universitats, ni les mateixes Mancomunitats, per posar tres exemples, han sabut fins ara vehicular cap organisme que suplira esta mancança estructural. Quantes faenes es repeteixen per no haver sabut vehicular fins

ara totes les iniciatives comarcals! I quantes energies balafiades i quantes desercions culturals de persones cansades de lluitar contra els elements i de veure com, en canvi, organismes com el Consell Valencià de Cultura, amb molts recursos, no fan cap esforç per redreçar la situació. Si abans això era suportable, la generalització de la cultura, l'augment de la xarxa de centres d'ensenyament i la millora de les comunicacions, han fet que hui es faça investigació i cultura d'un gran nivell també fora de la Universitat, en concret a les comarques, i, per tant, que es necessite una vertebració comarcal.

Davant d'esta realitat dispersa, invertibrada, desconexionada entre la gent de diversos llocs que es dediquen a les mateixes activitats, ha arribat l'hora de crear una Coordinadora d'Instituts i associacions culturals d'àmbit comarcal (i local, en un primer moment), que aporte solucions. Per això, un grup d'Instituts Comarcals, com Alfons el Vell de Gandia, la Marina Alta, Camp de Morvedre, Camp de Túria, l'Horta Nord, l'Alt Millars, l'Alt Palància, l'Alcoià, Amics de la Costera, Cívica d'Alacant, la Hoya de Buñol i la Vall d'Albaida, amb la col·laboració del Centre d'Història Local i Etnogràfica de la Diputació de València, es troben preparant una Coordinadora, una espècie de Federació d'Entitats, el CIECOV, acció que portaran a terme el primer diumenge de novembre al simbòlic Monestir del Puig, que done via a les necessitats següents, segons els representants dels mateixos instituts van acordar a Ontinyent, el maig passat:

- a) Crear un Centre de Documentació de les comarques i pobles i, en concret, una base de dades bibliogràfica de tota la Comunitat, en qualsevol dels seus aspectes.
- b) Fer una revista-butlletí, a fi d'informar de les activitats de cada centre, i una distribuïdora de les publicacions dels Instituts.
- c) Integrar els Instituts Comarcals en l'ensenyament a través dels centres de professors, els actuals Cefires, i dels museus i arxius comarcals, a fi d'aprofitar el seu coneixement i interès per la comarca.
- d) Incitar l'Administració a promoure iniciatives legislatives o administratives en benefici de les seues activitats i dels seus projectes, com per exemple, ser considerats centres d'investigació superiors i participar del finançament i de les ajudes de les institucions públiques, com la Generalitat, els

fons europeus, o les Caixes d'Estalvis. O dotar-se d'equipaments i de personal, perquè el voluntarisme sol ser eficaç però efímer.

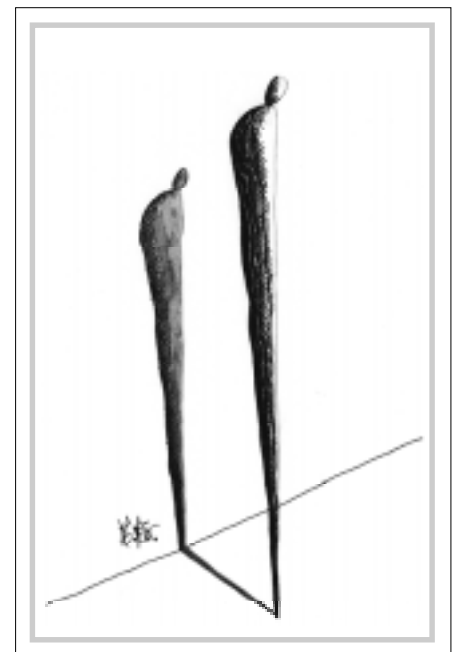
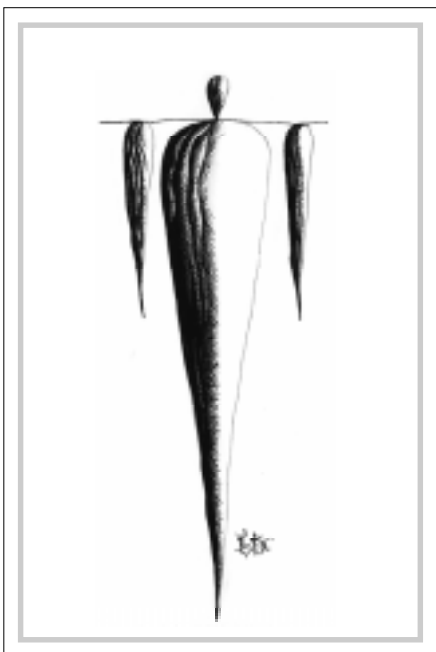
e) Ser considerats col·laboradors de les Universitats i de les Conselleries, i participar en els programes d'àmbit general, perquè són els millors coneixedors del seu terreny. Un exemple serà el projecte *Arxiu Oral de la Paraula*, auspiciat pel Museu d'Etnologia, que comptarà amb els Centres d'Estudis Comarcals com a col·laboradors i interlocutors.

f) Promoure la presència pública dels centres d'estudi i la seua consulta i utilització per part dels poders públics, en concret per les mancomunitats i ajuntaments.

g) Crear canals de comunicació entre investigadors i celebrar sessions conjuntes per intercanviar experiències i metodologies adequades.

El repte dels Centres d'Estudis és unir-se i treballar conjuntament per cada comarca i per tota la Comunitat, conscients del gran paper que tenen al segle XXI, tant d'acostar la cultura al poble i de salvaguardar el medi ambient i el patrimoni del seu voltant, com de completar i millorar els coneixements científics dels grans centres de recerca. En el món actual, sense unió, ni informació, ni recursos, no hi ha cap possibilitat d'avançar en res, i per tant o unió o marginalitat i testimonialitat.

Emili Casanova

Un passeig per la teorització de la cultura de masses

Vulgar, imperialista, industrial, ambigua, mediocre, conservadora, immoral, depredadora, narcòtica: aquests són alguns dels adjectius més usats per a referir-se a la cultura de masses. Tothom hi participa, de fet, en la cultura de masses; es impossible desempaguellar-se'n. Tanmateix, ben pocs se senten formant part de la massa. Com recorda Busquet, la massa, l'audiència, sempre són els altres. Cal, doncs, una clarificació conceptual del terme, de la manera com ha estat abordat el fenomen històric de l'accés de les classes populars a la cultura, sobretot per l'acció dels mitjans de comunicació i per l'extensió del consum, de les diverses lectures sobre la «democratització» de la cultura en la societat moderna. Optimistes i pessimistes, apocalíptics i integrats, elitistes i populistes, tràgics i festejadors; una munió d'intel·lectuals europeus i americans que, durant els anys 20 i 30 del segle XX i durant la segona postguerra mundial, discuteixen i analitzen les conseqüències per a la cultura —l'alta cultura humanista de l'excel·lència— de la incorporació al consum cultural d'amplis sectors de població secularment exclosos, i de la transformació dels processos de concepció, producció i difusió dels objectes culturals.

Rellegir i analitzar críticament les principals aportacions al debat sobre la cultura de masses és l'objectiu, reeixit, que es proposa Jordi Busquet a *El sublim i el vulgar: Els intel·lectuals i la «cultura de masses»* (Proa, Barcelona, 1998). Estructurat en tres parts, el llibre presenta, a la primera part, «La cultura de masses a debat», els principals arguments en contra d'una tal cultura i els plantejaments dels seus defensors, revisa els conceptes de cultura popular, *masscult* i *midcult*, el *kitsch*, el *cursi*, *snob* i *hortera*. A la segona part, «L'art a l'era de la democratització cultural», l'autor repassa les aportacions dels crítics de Frankfurt i fa una incursió —al meu parer el millor del llibre— a l'obra de W. Benjamin, *L'art a l'era de la seua reproductibilitat tècnica*. Clou aquesta part amb l'exposició crítica de l'anàlisi que E. Morin feia dels canvis culturals a *L'esperit del temps*. Finalment, a la tercera i última part, «L'home massa: subjecte passiu de la modernitat», Busquet, professor de la Universitat Ramon Llull, recull les teories de la societat massa i n'analitza l'emergència històrica i les diverses concepcions, tot desvelant-ne les impli-

cacions ideològiques i les limitacions metodològiques.

Val a dir que l'obra es fa de bon llegir. L'autor usa una prosa eficaç, d'estil directe, amb un català ric i flexible, tot explicant idees i autors des de la lectura que n'ha fet; és a dir, tal com escriu i s'explica, el llibre és una guia excel·lent del debat, apte a qualsevol persona de nivell universitari o semblant, no únicament per a especialistes. Des de la meua lectura, intuec que potser per exigències editorials, el llibre s'ha quedat massa despullat; així, no fa recurs pràcticament mai als exemples actuals (obres literàries i plàstiques, pel·lícules, peces musicals, etcètera) que tant ajuden a entendre i que, per contra, abunden a molts dels treballs en què recolza el seu (Adorno, Bell, Benjamin, Berrio, Bourdieu, Cardús, Coser, Eco, Giner, Greenberg, Macdonald, Marín i Tresserras, Martín-Barbero, Morin, Shills, Williams). I no tinc clar si Busquet fugí de la caducitat dels exemples per fer més durador el llibre al mercat, si se'ls ha espolsat sistemàticament per bé de la brevetat, o si temer agafat per allò que tan bé ens va ensenyar Bourdieu: que no hi ha cosa que classifiqui més un home que les pròpies classificacions.

Per a acabar, entenc que el debat actual és el que només apunta i no desenvolupa. És a dir, com s'adiuen les velles teories de la societat de masses amb el processos actuals de mundialització, fragmentació social, segmentació i exclusió; amb els parcs temàtics, les plataformes digitals i internet; amb el procés de recuperació del subjecte i les identitats que s'ha produït a la sociologia de les darreres dècades. De ben segur que Busquet n'és sabedor i farà algun dia les seues aportacions. Jo, almenys, així ho espere.

Rafael Xambó

La imperfeció de la llibertat

Isaiah Berlin

Entre la filosofia i la història de les idees.

Una conversa amb Steven Lukes

Afers, Catarroja, 1998

102 pàgs.

Una viva consciència de la imperfeció de les obres i les idees humanes, l'al·lèrgia a les propostes massa tancades, als sistemes massa redons, i el compromís intel·lectual amb els grans reptes, els interrogants difícils, els grans problemes. Isaiah Berlin va conformar aquesta actitud, que el convertiria en una de les figures notables del pensament del segle XX, en el decurs inicial d'una biografia que l'entrevista amb Steven Lukes desvetlla amb bastant detall. De la seua Letònia natal a l'Anglaterra en què va estudiar i va desenrotllar la seua incursió en el camp de la filosofia i la història de les idees, tot passant per la Rússia dels anys de la revolució soviètica o, també, pel Washington de la diplomàcia al llarg de la guerra, Berlin hi descriu i hi comenta el seu període de formació, on hi ha claus molt significatives de les posicions personals que mantindria sempre.

«Allò era el règim més horrorós que mai no havia conegut», assegura durant la conversa en referir-se a la seua estada, com a primer secretari de l'ambaixada britànica, a Moscou i a Leningrad el 1945, després de la guerra, quan va poder constatar en què s'havia convertit aquell clima de tensió i revolta viscut d'infant sota l'impacte dels discursos de Lenin i de Trotski. En tenia, de raons, Berlin, per a ser anticomunista. No obstant això, un dels primers estudis que va fer se centrava en Marx, de qui en discrepava en qüestions importants però en reconeixia aportacions com la idea de la influència de la tecnologia en la cultura, la del gran capital, i la de la lluita de classes, tot i rebutjar la limitació a les relacions de producció de la definició d'aquest concepte. Amb els col·legues del New College, els professors universitaris d'Oxford i els filòsofs dels anys cinquanta, Berlin va establir una relació d'una innegable independència de criteri. Una de les demostracions és la seua

famosa lliçó inaugural, *Dos conceptes de llibertat*, sorgida de la indignació «davant les trampes marxistes» i tota la «xerrameca estalinista i comunista sobre la llibertat autèntica».

D'una manera o una altra, aquella diferenciació entre llibertat positiva i llibertat negativa, aquell avís davant els horrors que les dues formes de llibertat, bàsiques i necessàries, poden arribar a provocar definiria una manera d'enfocar el tema que Isaiah Berlin mantindria en un periple intel·lectual singular. La segona part del llibre és, precisament, una conversa, quasi un debat, a propòsit d'una de les preocupacions fonamentals en aquest itinerari: el pluralisme de valors. No podia, però, entrar en aquest terreny sense fer referència al liberalisme de l'autor, un liberalisme d'esquerra, tal com ell mateix el defineix, un liberalisme preocupat pels problemes de la injustícia, la misèria i la desigualtat, favorable a l'Estat del benestar i, molt concretament, al New Deal americà, que Berlin caracteritza com «l'intent més admirable i reeixit de promoure tant la justícia com la prosperitat en una societat sense introduir-hi els aspectes més restrictius del socialisme».

Liberal de mires amples, antisistemàtic, preocupat per referents com Herder, Vico, De Maistre, Montesquieu o Mill, la figura de Berlin assoleix en l'entrevista amb Steven Lukes, realitzada el 1991, sis anys abans de la seua mort, perfils polèmics en el debat sobre el concepte de pluralisme de valors, les seues contradiccions i els dilemes morals que planteja. La idea, que ha centrat moltes de les discussions sobre la seua obra (el mateix Berlin recorda durant la conversa, que Perry Anderson n'ha fet una crítica a partir de les dificultats de defensar el pluralisme cultural sense renunciar a l'universalisme moral), esdevé, en boca dels dos interlocutors, una revisió polèmica dels grans conflictes que afecten la societat (el totalitarisme, el racisme, el nacionalisme...). Berlin hi manté la seua moderació compromesa, per dir-ho així, aqueixa actitud convençuda que la imperfecció de la llibertat no s'ha de traduir en falta d'exigència. Steven Lukes ho explica molt bé en la seua recomanable introducció a l'entrevista: «El repte de Berlin consisteix, més aviat, en el seu esforç al llarg de tota una vida per defensar i justificar una certa manera de pensar els problemes polítics i morals, en comptes d'una teoria explicativa o normativa particular».

Adolf Beltran

E mapa impossible

Wenceslau Ventura
Fatum
Denes, València, 1998
64 pàgs.

Estilísticament i temàtica, *Fatum* és una continuació de *Sensòrium*, el seu poemari anterior. La diversitat d'anècdotes que desencadenen els poemes no són sinó una excusa perquè el poeta ens parle d'ell (normalment desdoblant en un *tu* fredament observat o en un *nosaltres* desmoralitzador). El món no és observat des de l'òptica inevitable de qui mira, sinó que refractàriament només projecta la seua pròpia ombra, com un espill. D'aquesta manera, qualsevol paraula perd el seu sentit referencial i n'adquireix un altre de simbòlic dins del conjunt, pinzellades d'un cromatisme aparentment fosc («clareja i tot és fosc») i hermètic («vols ser amargament, allò secret, no desxifrabable»), conformant un sol quadre impressionista, un autoretrat que s'assembla dissortadament massa a l'home contemporani.

Autisme («lluïta infeliç, estranya, autista», «sords per la senda»), aïllament («baixares amb força les persianes», «ponent de finestres tancades / un espill») i, per tant, soledat, angoixa i desolació («un cabàs de solitud et queia de les pobres façanes», «fidel·ls hem cercat l'angúnia», «sol i sord al

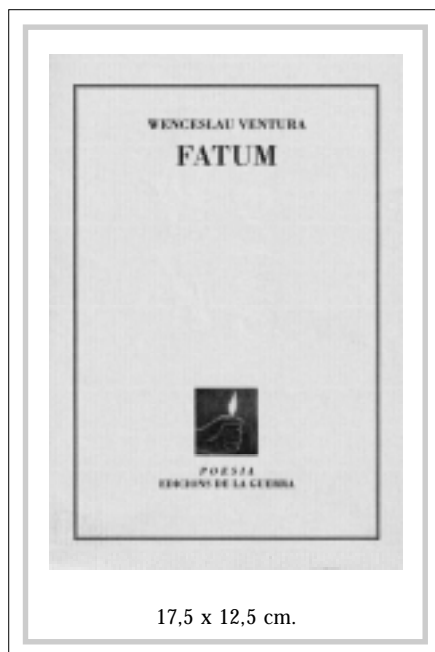
món»). Desorientació («vaig [...] sense nord», «camps bardissats / que són laberint», «sóc com ara un tronc / a la deriva», «laberint de tombes», «laberints de sorra») i no res («una brúixola en el no res») que aboquen a un estat d'ànim neguitós, malaltís i esfondrat. La inconsistència d'un món fragmentat («immens desert de palla», «sostres de palla», «temps de palla», «els dies esquerden els dies») com trobem el «cansament», la «fatiga», la «somnialescència», típicament depressius; no resultat d'un esforç, ja que res condueix enlloc («estupor davant de tantes ruïnes», «al no res dels murs trencats») i tot és va («passat i futur davallen un mateix riu», «instants sense petjada») i efímer («el ràpid desguàs de les hores») o cíclic («l'etern retorn», «au fènix», «tinc el cansament [...] de la roda de la bicicleta, de la mecànica del rellotge») o a penes canvia («rellotge aturat»), on el món no és considerat sinó com una quimera fatal i irreal («vianants del temps de la quimera», «clareja i tot és fals»), fins i tot el sol («irreal») i, en canvi, és considerada veritat la mort («tornes [...] a la mort: veritat i somni»).

Lògicament, aquesta visió ideològica de la realitat, aquesta *idealització* de la mort com a veritat única, només pot conduir al desastre («el viure es fa petit / i prepara una desfeta», «sóc [...] en mans de la mort») i apareix l'ombra del suïcidi («ciutat mineral on el suïcida s'esmuny», «suïcidis ajornats», «creix l'heura roja del suïcidi»).

Però encara no està tot perdut («enforcall de camins»), s'hi assenyalen camins («l'audàcia», «un abisme que m'acosta al cant per gosadia»). La «meditació» i la paraula poètica, viscuda conflictivament («no pot defugir la mort, els signes esquerden els signes», «parem signes, cerquem estris», «però una cançó pot tornar-te afanyós a la vida [...] i fugir així, d'aquest turment de paraules»). També «l'auleda dels amants» i «els atzars del joc són tisoires de l'abisme» s'oposen al *fatum* pagà del llibre, és a dir, a la fatalitat i al fatalisme.

Hi ha, però, un altre sentit menys conegut de fat, el *fat* cristià: el de la llibertat de l'home com a poder real de decisió, fins i tot davant Déu. Lògicament, la paraula *Déu* és absent del llibre, només apareix al principi al vers «i ens deia que Déu gaudia de l'aire perfumat». Curiosament, la paraula *aroma* o *flaire* torna a aparèixer cap al final associada a la felicitat i la vida: «com una música de la muntanya inacabada [...] / o els aromes distants, / aquell teu cos aleshores tan jove», «tornar-te afanyós a la vida [...] / a la flaire de tots els camps que voregen la costa».

Josep L. Roda Balaguer : 31

Un excel·lent llibre d'història

José R. Modesto Alapont
A ús i costum de bon llaurador.
L'arrendament de terres
a l'Horta de València (1780-1860)
Afers, Catarroja-Barcelona, 1998
326 pàgs.

El món rural dels voltants de València en el període que va de la crisi de l'Antic Règim fins a la consolidació de la societat liberal i del capitalisme és l'àmbit d'estudi del llibre. Un àmbit gens marginal per al coneixement del nostre passat. I encara més si tenim en compte que l'agricultura de l'Horta ha estat objecte dels tòpics més arrelats en les representacions folkloritzants de la història valenciana: les lectures conservadores, amb el seu èmfasi en l'harmonia social, la vida benestant i l'entorn privilegiat; però també les visions estereotipades de caire progressista, a les quals les novel·les de Blasco Ibáñez han contribuït decisivament, i que destaquen un món rural fet d'ignorància i immobilitat, oposat a la ciutat creadora dels valors de la modernitat, la llibertat i el progrés. Per bé que la historiografia recent ha superat aquestes mistificacions (en menor mesura, però, la segona), no comptàvem encara amb monografies sobre els camperols i l'agricultura de l'Horta en època contemporània.

Al capdavant, com a rerefons de totes aquestes visions hi havia una qüestió central de la història agrària valenciana: l'arrendament. El desenvolupament agrari capitalista dels dos darrers segles s'ha fet al País Valencià a través d'aquesta forma d'exploatació de la terra per la qual uns —normalment llauradors sense o amb poques terres— cultivaven en petites parcel·les les propietats d'altres —el més sovint terratinents residents a la capital. Sabem avui que aquesta modalitat de conreu no va ser un obstacle sinó més aviat el contrari per a l'avenç d'una agricultura intensiva i comercial. Sabem que va ser una modalitat, no menys «moderna» o capitalista que d'altres, d'exploatar la terra i el treball en funció de les condicions naturals i socials de les zones de regadiu. Resta encara una tasca d'esmicolament de les característiques i el significat històric del conreu indirecte. Aquest llibre avança decididament en aquesta direcció.

D'entrada la visió que ens ofereix de l'ar-

rendament no és la d'un simple contracte jurídic per a fer ús de la terra, sinó la d'una relació social plena d'implicacions i canviant en el temps, molt més enllà del que faria pensar la lletra dels contractes escriturats. Els resultats mostren que les peculiars relacions entre propietaris i cultivadors de l'Horta responien a una lògica històrica que cal desentranar per a cada moment concret. Els propietaris mantenien els cultivadors en la terra, limitaven la pressió de la renda o accedien a ajornar-ne el pagament, no per una benevolència lligada a valors tradicionals, sinó com a resultat d'un càlcul que atenia a maximitzar els ingressos: en una agricultura intensiva de regadiu, complexa i variable en els seus resultats segons la qualitat del treball incorporat, calia fixar els cultivadors qualificats, mantenir la seua capacitat d'esmerçar, i tolerar certs retards per a no perdre més en un procés de desnonament. Però aquest càlcul no era independent de les constriccions que els propis arrendataris imposaven: en oferir un conreu de «bon llaurador» i la regularitat en el pagament, esperaven a canvi aquelles compensacions. I tenien al seu abast alguns mitjans (les «armes dels febles») per aconseguir-ho: l'ajut mutu entre familiars, la resistència i els entrebancs al desnonament, la possibilitat de causar perjudicis a l'exploatació en cas de comiat, etc. Es tracta d'un conjunt d'actituds quotidianes, poc visibles per als historiadors, que trenquen la imatge de passivitat que sovint s'atribueix a les classes subalternes. L'intercanvi no escrit de drets i obligacions no va evitar, però, el conflicte obert, com va esdevenir-se amb les revoltes d'arrendataris de 1878. I, a la fi, va afeblir també la posició dels propietaris, que veieren retallada la seua disponibilitat real (però no legal) sobre les terres, i va permetre als cultivadors accedir a la propietat.

Cal precisar que el llibre és hereu d'un corrent de la historiografia contemporània valenciana ric en resultats. Sens dubte per la seua reticència a les simplificacions i als esquematismes. Un corrent que es basa en un diàleg constant entre la teoria i les dades de la recerca, i per al qual categories com ara les classes socials o el conflicte no venen donades per endavant, sinó que cal delimitar-les en el decurs històric. En aquesta delimitació, les classes, per exemple, no tindran mai uns límits perfectament tancats, ni unes pautes de conducta predeterminades per la posició estructural de cada grup. Impregnat d'aquest mètode, és un excel·lent llibre d'història tocant a un dels temes permanents de la reflexió sobre el passat: el desenvolupament del capitalisme al camp.

Recordem «Colombine»

Potser no m'he fixat bé en els detalls del devesall Blasco Ibáñez, però no recorde que s'haja parlat de la seua relació amb una dona que va ser important en el periodisme i la vida pública del moment i que només ara comença a ser rescatada del llimb (o serà més aviat el purgatori, on anaven a parar les que cometeren el pecat de ser dones «especials»?).

Malgrat tot, Carmen de Burgos, més coneguda a principis de segle com «Colombine», ja té el seu llibre, i quin tros de llibre, gràcies a un col·lega d'ara anomenat Federico Utrera, que li ha fet una autobiografia apòcrifa acuradament documentada.

En ella té Blasco un paper fonamental, i apareixen també García Lorca, Pérez Galdós, Rubén Darío, així com els seus amors amb Gómez de Serna. Però de justícia serà destacar, no aquella interessant relació amb els homes, sinó més aviat la seua radical modernitat com a dona orgullosa de ser-ho, la seua llibertat de moviments (viatgera incansable, corresponsal de guerra) i de ploma, el seu compromís cívic amb les causes més progressistes del moment. Carmen de Burgos va morir en un acte públic, mentre preparava un congrés de dones, i cridant «Viva la República». Sembla novel·lesc, però no es novel·la, i han hagut de passar vora cent anys perquè comencem a valorar-la i reivindicar-la.

I com que tractar de resumir un llibre d'aquesta envergadura seria faena inútil, permeteu-me, en honor de Colombine, unes poques reflexions al voltant de les dones com a professionals de la informació.

Un dels fenòmens a destacar en el periodisme dels últims anys ha sigut la invasió de les aules i de les redaccions per part d'un exèrcit de reporteres animoses. Qui tinga l'ocasió de presenciar una roda de premsa comprovarà qui fa ara la informació «de carrer». La qual cosa no vol dir que el poder de decisió estiga en mans feministes. Fa poc s'han produït certs nomenaments de dones, però no crec que això signifiqui un millor tractament de les dones en els mitjans de comunicació. Pot ser que part de la igualtat que reclamem consisteix a exercir el dret de ser dolentes, i aquesta és una conclusió que com a dona em reconforta i que com a ciutadana lamenta. Seria tan interessant conèixer l'opinió de Colombine al voltant d'aquests desgavells...!

El problema de l'avaluació de la investigació científica

Quan revise les estadístiques internacionals sobre la producció científica dels diferents països no tinc cap més remei que dubtar de la seua fiabilitat. El meu coneixement pròxim d'allò que s'esdevé en moltes universitats espanyoles (pràcticament totes les que conec, directament o indirecta) no afavoreix la confiança, i els contactes amb col·legues estrangers apunten justament el mateix. Les dades que facilita cada país solen ser el resultat de l'agregació de la informació procedent de les institucions que produeixen investigació, principalment de les universitats. Les pautes que aquestes segueixen per a obtenir la informació pertinent, que manegen per a ús intern i a més transmeten, no estan degudament normalitzades i, per tant, condueixen a resultats no sempre contrastables; tampoc la depuració de la informació recollida és fàcil en tots els casos.

És ben cert que existeix una necessitat creixent d'avaluar la investigació per motius molt importants, que abasten des de l'assignació de fons per a realitzar-la fins a la planificació. El problema es planteja en tots els països i no existeixen fórmules consagrades que el resolguen. El nivell al qual ha de plantejar-se l'avaluació està essent molt debatut, tot i que s'obri pas a la idea que cada universitat concreta constitueix una unitat molt escaient per les seues dimensions i per la proximitat a les fonts d'informació.

Aquesta tria coincideix amb la meua opinió personal, ja que els departaments universitaris complimenten tots els anys una memòria d'investigació que, si hagués de complir uns requisits rigorosos, facilitaria en gran mesura la tasca d'avaluació, ja que permetria la creació d'una base de dades realment operativa. Tanmateix, la iniciativa aïllada d'una universitat no tindria gaire repercussió. Podria respondre a una pregunta crucial, és clar: *com evoluciona la meua activitat investigadora?* Això no obstant, en deixaria sense resposta una altra d'igualment important: *com evoluciona la meua activitat investigadora en relació a les institucions del meu entorn?* Respondre totes dues preguntes exigiria que un grup d'universitats adoptara un projecte comú que fixara les caracterís-

tiques de la base de dades en funció de les expectatives d'exploració. Aquest seria el primer pas envers una objectivitat sempre difícil en l'avaluació científica.

Cal acceptar que l'avaluació d'un treball científic a través dels documents que en recullen els resultats és una tasca que tan sols es pot dur a terme per experts en la matèria de què es tracte, i fins i tot així haurem de confiar en la seua imparcialitat. Quan es tracte d'un nombre elevat de documents serà ineludible recórrer als indicadors —una arma desenvolupada per la bibliometria amb caràcter estadístic—, que proporcionen aproximacions útils sobre l'acceptació de la comunitat científica cap a les revistes en què es publiquen els documents, disponibilitat d'aquests a través de la seua presència en bases de dades d'accés senzill, padrons de la col·laboració entre institucions, etc.

És habitual el fet de recórrer als repertoris de l'Institute for Scientific Information (ISI), de Filadèlfia, concebuts per a aquests objectius, malgrat les múltiples limitacions que presenten. Entre elles hi ha l'escassa obertura (tres mil cinc-cents revistes per a totes les ciències experimentals, mentre que el repertori de química *Chemical Abstracts* en recull més de catorze mil), una preferència descarada per tot allò publicat en anglés, el tractament desequilibrat entre unes matèries i d'altres, etc. Aquestes limitacions es multipliquen quan en lloc de les ciències experimentals considerem les cièn-

cies socials, les humanitats i les arts. Només hi cal una reflexió: si de la producció científica global d'una universitat ni tan sols el deu per cent queda recollit en els repertoris de l'ISI, es fa palès que no és aquesta una eina útil d'avaluació per a aquests objectius; aquests repertoris haurien de quedar relegats per a estudis parcials en determinades disciplines.

Per tot això, caldrà abordar el problema des d'unes altres perspectives. Durant els darrers anys han aparegut a Espanya iniciatives perquè les universitats efectuen autoavaluacions, impulsades pel Consejo de Universidades. Alguns dels aspectes de l'activitat científica que s'hi consideren poden reflectir-se de forma numèrica amb una solvència relativa: participació en projectes, tesis doctorals, indicadors d'èxit en convocatòries competitives, etc. Però tornem a recórrer al *Science Citation Index* en les ciències experimentals com a criteri de qualitat, juntament amb una estimació interna de validesa incerta. Les revistes d'altres àrees hi queden lamentablement òrfenes. Posem-ne un exemple: segons estudis realitzats en la Universidad de Salamanca —durant el període 1980-1990—, la Universitat de Barcelona té enregistrats en els repertoris de l'ISI 4.969 documents procedents de les ciències experimentals, 192 en les ciències jurídiques i socials i tan sols 171 en arts i humanitats; tenint en compte que, durant aquest període, en la universitat citada hi havia més de dos mil professors en les àrees corresponents als dos darrers grups, se'ns fa palès que la fracció recollida és francament baixa.

Això no obstant, creiem que el problema és molt més profund. En la nostra opinió, el Consejo de Universidades ha tractat de posar en marxa uns instruments de mesura sense definir amb precisió què és allò que es pretén mesurar, i això és impropri quan els hàbits d'investigació de les universitats són rigorosos i fiables. Per tant, no poden deixar de ser-ho els estudis que s'efectuen sobre els productes d'aquesta investigació. I això obliga a posar els fonaments abans que les teules. Vull dir que, abans de res, és necessari definir i normalitzar moltes coses, essent

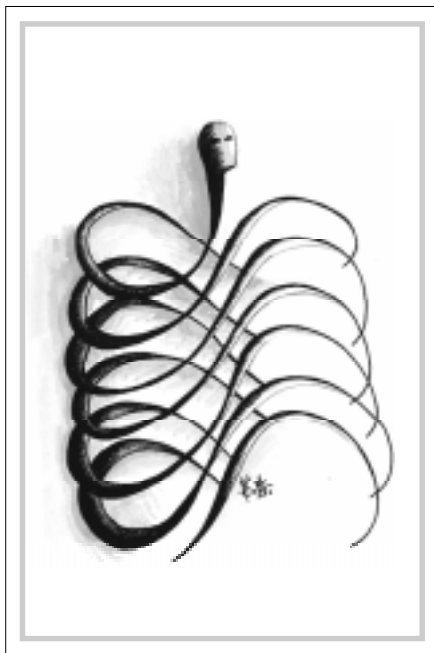
la primera de totes i la més important *què entenem per investigació*.

Això pot semblar una *perogrullada*, però no ho és. Dedicarem un apartat previ als contractes de la investigació amb la indústria, i ens centrarem després en el gruix de la producció: les publicacions científiques, que per definició mostren els progressos i resultats originals de la investigació.

Els contractes amb la indústria per part de les universitats són d'una importància vital per al desenvolupament econòmic i social. Els ingressos d'aquesta procedència són un bon indicador, ben sovint, de la solvència i del prestigi d'un equip d'investigació. Dic ben sovint, però no sempre. En alguns casos no cal investigació pròpiament dita per satisfer les necessitats de la indústria, tan sols fer ús dels coneixements disponibles. En altres, són tasques de rutina (controls analítics, sobretot) que fan una competència subvencionada o supleixen els laboratoris de les empreses. Tot i això, qual-sevol avaluació ha de parar una atenció especial als avenços en matèria de transferència de tecnologia.

Com ja hem dit, la publicació científica és el vehicle quantitativament més important per a la difusió de la investigació, a través de revistes, llibres o capítols de llibres, ponències i comunicacions en congressos, i patents. Cal recordar, a més, que una investigació no es considera acomplerta fins que no és a disposició de la comunitat científica.

És habitual que els departaments de les universitats espanyoles donen compte de la pròpia activitat a la seua organització central mitjançant les memòries esmentades, d'acord amb unes regles establertes. I no ho és menys que la complimentació obeeça més a hàbits consagrats que no a la petició

expressa. Vull dir amb això que, quan un professor-investigador fa la seua aportació per a la confecció de la Memòria, allò que realment sol fer és facilitar el seu *curriculum vitae* corresponent a l'any que pertoca, faltant així a l'esperit de la memòria d'investigació. Veiem-ne alguns exemples: és ben segur que la presidència d'un congrés destacat és un reconeixement a la talla investigadora d'un professor universitari, però, en no ser l'exposició concreta dels resultats d'una investigació, no pot figurar en la Memòria —els treballs publicats que li donaren prestigi ja van ser comptabilitzats en el seu moment—; el mateix podem dir d'una estada en un centre estranger, que en tot cas ja es traduirà en el seu moment com a publicacions en col·laboració que ja seran comptabilitzades; fins i tot una conferència

o un curs en què s'exposen resultats inèdits no poden ser tinguts en compte, perquè hi manca el requisit de la publicació sobre un suport físic a l'abast de la comunitat científica. Un últim exemple: no pot adduir-se la publicació d'un llibre de text que, encara que amb antecedents remots en investigacions pròpies, no tindrà el requisit de l'originalitat. Caldria habilitar una secció d'«Altres mèrits» que donara cabuda en la Memòria a activitats com les exposades si això es considera d'utilitat, però aquestes en cap circumstància poden avaluar-se com a investigació. Més delicat i difícil de detectar és el cas en què uns mateixos resultats d'investigació es fan públics mitjançant diversos vehicles: una revista nacional i una altra d'estrangera, un o diversos congressos, etc. En molts casos, fins i tot, no tan sols no hi canvia el contingut, sinó que ni tan sols ho fa el títol. Si el que s'ha de valorar és la investigació, només n'hi ha hagut una; i els autors, a l'hora de donar-ne compte, han de decidir-se per una referència o una altra, no acumular-les. Són molts els congressos i reunions científiques en què els assistents assidus saben què dirà aquell que s'adreça a l'estrada.

En les esmentades Memòries, la supressió de duplicats i de mèrits no pertinents pot reduir a la meitat els mèrits que s'hi al·leguen, i això ocorre en moltes de les universitats espanyoles. L'espai limitat ens impedeix d'aprofundir-hi més, tot i que són considerables els aspectes d'interès que ens hem vist obligats a deixar de banda. Tot allò que hi hem anat exposant, però, demostra la necessitat imperiosa que tenen les universitats d'investigar sobre la seua investigació.

Eugeni Portela

Editorial Afers

Recerca i pensament

Jill R. WEBSTER: *Per Déu o per diners. Els mendicants i el clergat al País Valencià*. Pròleg de Robert I. Burns, S.J., 204 pp., PVP 3.120 pta.

José R. MODESTO ALAPONT: *A ús i costum de bon llaurador. L'arrendament de terres a l'Horta de València, 1780-1860*. Pròleg de Jesús Millan, 326 pp., PVP 3.120 Pta.

El món de les nacions, en coedició amb la Universitat de València
François THUAL: *Els conflictes identitaris*, 188 pp., PVP 1.500 Pta.

Alfons CUCÓ: *Els confins d'Europa. Nacionalisme, geopolítica i drets humans a la Mediterrània Oriental*, 192 pp., PVP 1.500 Pta.

Ernest GELLNER: *Nacionalisme*, 120 pp., PVP 1.500 Pta.

Els llibres del contemporani

Isaiah BERLIN: *Entre la filosofia i la història de les idees. Una conversa amb Steven Lukes*. Introducció de Steven Lukes, 104 pp., PVP 1.500 Pta.

Afers. Fulls de recerca i pensament

XIII:30 (1998), *La Il·lustració / Miscel·lània*. Presentació de Joan Bada i Elias, 260 pp., PVP 3.120 Pta.

editorial **afers**

La Catalunya del Foro Babel

Creo que els cinc-cents seixanta signants del manifest babelià «Per un nou model de Catalunya» pateixen d'un estrabisme que no els permet de veure la nova realitat del país. Aquest és el punt feble de l'enrenou que han provocat els diversos manifestos elaborats pel Foro Babel. La Catalunya de la qual s'erigeixen en defensors ja no existeix. Estan ancorats en el passat i, per això, només parlen de llengua i bilingüisme (que afecta a la lògica que suposadament rebutgen de les identitats col·lectives) en una societat molt més integrada i equilibrada del que ells diuen. Davant la seva diagnosi sobre com es viu a la Catalunya d'avui, no sé per quina opció decantar-me de les dues que irònicament es plantejava Giancarlo Vigorelli després de llegir l'article «Italia ante el abismo» a l'edició internacional d'*El País*: agafar un revòlver i tirar-me un tret o bé provar de parlar. Per ara, optaré per aquesta última.

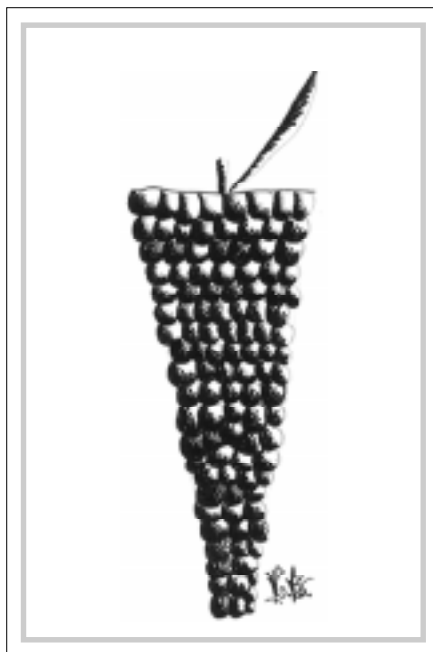
La història de tots els pobles i fins i tot la dels individus, per separat o en conjunt, ha estat la història del canvi. I aquest canvi provoca sempre, per a bé o per a mal, alteracions profundes en la composició de les societats i en l'evolució de les seves estructures productives i de les relacions econòmiques i socials. Dic això, perquè en una obra apareguda recentment amb el títol *La societat catalana*, que ha dirigit el sociòleg Salvador Giner, un dels coordinadors del «Programa 2000» del PSOE, es veu de seguida que la Catalunya del segle XX i, en concret, la de la fi de mil·lenni ha viscut un procés de reorganització interna que ha anat alterant-ne l'estructura de classes i les situacions de privilegi de poder. I, com no podia ser d'altra manera, lligat a això ha sorgit un nou ordre d'ocupacions, de professions i de capital humà. En definitiva, que la societat catalana ha canviat, mal que, com indiquen els economistes Antoni Castells i Martí Parellada, ambdós del PSC, a Catalunya hi ha un correcte grau de cohesió i integració territorial en la renda i riquesa de les famílies com a resultat tant de les polítiques fetes amb aquest objectiu com de la mateixa realitat social i econòmica del país. Posem dos exemples: la renda familiar disponible a Catalunya ha passat de gairebé set-centes mil pessetes any/habitant de fa vint anys a un milió i mig el 1995 i, per altra banda, la distribució territorial del patrimoni declarat per habitant

mostra que Girona, Barcelona, la Cerdanya, la Val d'Aran i el Pla d'Urgell són els indrets d'un patrimoni declarat més elevat, mentre que els de menor nivell són els situats en l'eix que va de la Conca de Barberà a la Terra Alta, a més del Montsià i el Solsonès.

En una situació com aquesta, ¿qui es pot creure que el model de Catalunya que s'està desenvolupant «amb el suport —Babel dixit—, el silenci o la complicitat de sectors influents de tot l'espectre polític, social i cultural», és a dir tothom, genera tensions i margina una part important de la societat catalana? Ningú. Els seus arguments mereixen, per tant, una esmena a la totalitat. La seva Catalunya no és d'aquest món.

Agustí Colomines i Companys

Censura

Terrible paraula que pensàvem, assolida la democràcia, no haver de tornar a sentir i utilitzar. Però, d'ençà que ens governa el PP —aqueix partit que vol fer-se passar per centrista amb el garrot de la manipulació propagandística—, ha tornat a instal·lar-se entre nosaltres, és a dir contra nosaltres, contra els que treballem la paraula, i ho fem amb el sentit crític a què ens obliga la realitat que veiem i patim i en una llengua que «ells» volen enviar, com més aviat millor, a l'oblit de la mort per inanició i inutilitat manifesta.

Perquè no una altra cosa estan aplicant, per activa i per passiva, les autoritats competents (?). Censura dura, per molt impura que vulguen fer que sembli. Què, si no, és la prohibició de determinades paraules en els textos en valencià que elaboren les institucions i organismes públics i les pressions sobre els traductors que hi treballen perquè facen servir una llengua, si bé correcta, empobrida i sense recursos estilístics, que els du a ser escorxadors lingüístics en lloc de creadors i curadors de llenguatges específics que serveixen per a enriquir l'idioma. I què el bloqueig sistemàtic —quan no prohibició directa, com va succeir amb aquell *Per a argumentar* de trista memòria— dels llibres de text presentats per les editorials a la Conselleria per al seu vist-i-plau —tràmit necessari ja només ací—, amb dilacions peregrines i pressions perquè hi canvien, ja no sols paraules, sinó també conceptes i teories que oculten i tergiversen la veritat científica sobre la història i la realitat de la nostra —i seua, ho vulguen o no— llengua.

Un atac amb mètodes gens democràtics contra una cultura que vol refer-se i reconstituir-se per part dels que tenen l'obligació de procurar aquesta reconstitució. Un atac que ens fa perdre temps i energies, intel·ligències i sensibilitats que es troben marginades i veuen el seu treball creatiu i científic entrebancat per una política autoritària i retrògrada. Mentrestant la marea imparable (?) de la cultura-espectacle, de la cultura-aparador de buidors insondables se'ns puja ja fins al coll servida —en castellà, és clar— per mediocritats insignes que troben totes les ajudes oficials necessàries per a la seua labor desertitzadora. Encara continua vigent per als nostres «centrats» governants allò de la «cultura rima amb censura» que cantava el magnífic Pi de la Serra i creïem ja superat.

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Normalització Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

- Berlin, Isaiah: *Entre la filosofia i la història de les idees. Una conversa amb Steven Lukes*, introducció de S. Lukes: «El singular i el plural», trad. de Gustau Muñoz, col. «Els llibres del contemporani», 6, 102 pàgs., 1.500 PTA.
- Colomines, Agustí; Olmos, Vicent S. (eds.): *Les raons del passat. Tendències historiogràfiques actuals*, col. «Recerca i pensament», 8, 360 pàgs., 3.000 PTA.
- Ferrer, Joaquim: *Francesc Layret (1880-1920)*, pròleg de Josep Maria Álvarez, col. «Personatges», 3, 250 pàgs., 3.500 PTA.
- Gellner, Ernest: *Nacionalisme*, col. «El món de les nacions», 3 (coedició amb la Universitat de València), trad. de Gustau Muñoz, 122 pàgs., 1.500 PTA.
- Modesto Alapont, José R.: *A ús i costum de bon llaurador. L'arrendament de terres a l'Horta de València, 1780-1860*, pròleg de Jesús Millan, col. «Recerca i pensament», 7, 332 pàgs., 3.120 PTA.
- Pérez Casado, Ricard: *Conflicte, tolerància i mediació. Onze conferències de l'administrador europeu a Mostar*, presentació de Javier Solana Madariaga, col. «Els llibres del contemporani», 5, 88 pàgs., 1.040 PTA.
- Solé i Sabaté, Josep M. (coord.): *1898: una visió perifèrica*, «Afers. Fulls de recerca i pensament», XIII: 31, 280 pàgs., 3.000 PTA.

EDICIONS BROMERA

- AA.DD.: *Teatre contra política*, col. «Tarrumbra Teatre», 4, 78 pàgs., 1.575 PTA.
- Alberola, C.; Alapont, P.: *Currículum*, introducció i propostes d'Enrique Herreras, col. «Bromera Teatre», 18, 80 pàgs., 800 PTA.
- Company, Mercè: *La presència*, col. «Espurna», 37, 152 pàgs., 950 PTA.
- Coves, Maite: *Setembre*, Premi Enric Valor 1997, col. «L'Eclèctica», 56, 208 pàgs., 1.995 PTA.
- Gómez, Víctor; Matoses, Rafael; Vendrell, Salvador: *Jaume I. El naixement d'un poble*, 88 pàgs., 4.900 PTA.
- Granell, Marc: *Versos per a Anna*, col. «Bromera Poesia», 31, 56 pàgs., 1.500 PTA.
- Janer, Maria de la Pau: *Orient, Occident. Dues històries d'amor*, finalista Premi Sant Jordi 1997, col. «L'Eclèctica», 59, 285 pàgs., 1.995 PTA.
- Joan i Arinyó, Manel: *Les nits perfumades*, col. «L'Eclèctica», 57, 208 pàgs., 1.995 PTA.
- Lacreu, J.: *Diccionari pràctic d'ús del valencià*, col. «Materials», 4, 992 pàgs., 3.500 PTA.

- Leguin, Ursula K.: *El món de Rocannon*, trad. d'Enric Belda Belda, col. «Espurna», 38, 200 pàgs., 1.200 PTA.
- Llobet, Glòria: *Pensar en tu*, col. «Espurna», 39, 144 pàgs., 950 PTA.
- Mahfouz, Naguib: *El lladre i els gossos*, col. «L'Eclèctica», 14, 145 pàgs., 1.900 PTA.
- Mas i Usó, Pasqual: *Salt en fals*, finalista Premi Enric Valor 1997, col. «L'Eclèctica», 58, 208 pàgs., 1.995 PTA.
- Roda, Lluís: *Buidat d'amor*, col. «Bromera Poesia», 32, 64 pàgs., 1.500 PTA.
- Roís de Corella, Joan: *La història de Josep / Leandre i Hero*, introducció, adaptació i propostes didàctiques de Josep Lozano i Magda Añón, col. «Els Nostres Autors», 39, 168 pàgs., 1.000 PTA.
- Simó, Isabel-Clara: *Dones*, col. «L'Eclèctica», 55, 184 pàgs., 1.850 PTA.
- Voltaire: *La princesa de Babilònia*, trad. de Jesús Cortés, il·lustracions de Tomàs Ferrer, col. «A la Lluna de València», 40, 176 pàgs., 995 PTA.
- Wilson, Eric: *Els vampirs d'Ottawa*, trad. d'Àlan Greus, il·lustracions de Joan Arocas i Richard Row, col. «El Micalet Galàctic», 59, 152 pàgs., 800 PTA.
- Wilson, Eric: *Terror en Winnipeg*, trad. de Josep Franco, il·lustracions de Joan Arocas i Richard Row, col. «El Micalet Galàctic», 60, 152 pàgs., 800 PTA.

EDICIONS DEL BULLET

- Baró, Santi: *Joc de dames*, col. «Esplai», 18, 112 pàgs., 950 PTA.
- Belmonte, Maurici: *Guadà*, col. «Esplai», 17, 112 pàgs., 950 PTA.
- Pagés, Roser; Cuadrado, Mariona: *Un enigma a la cuina*, col. «Projecte Solaris», 19, 144 pàgs., 850 PTA.
- Pradas, Núria: *La princesa Pomèlia*, col. «Estrella de Mar», 13, 64 pàgs., 650 PTA.

C.E.I.C. ALFONS EL VELL

- AA.DD.: *L'Europa renaixentista. Simposi sobre els Borja*, 366 pàgs., 2.000 PTA.
- Alonso, Jesús: *Història de la Safor* (editat en col·laboració amb La Xara, Eladi Marinar ed.), 272 pàgs., 2.700 PTA.

EDITORIAL DENES

- Agenda escolar, III, 98/99: La mediterrània, un oceà de vida*, 144 pàgs., 500 PTA.

- Cabrera, Quintín: *Canciones*, col. «Poesia. Edicions de la Guerra», 36, 112 pàgs., 1.295 PTA.
- Díaz Castro, Xosé María: *Nimbes*, col. «Poesia. Edicions de la Guerra», 34, 112 pàgs., 1.200 PTA.
- Ferrer Escrivà, Vicenta: *Les dones valencianes en temps de Jaume I*, col. «Les nostres tradicions», 10, 48 pàgs., 590 PTA.
- Ferrer Escrivà, Vicenta: *¿Què podrà ser? II*, col. «Les nostres tradicions», 9, 48 pàgs., 875 PTA.
- Giner Marco, Josep: *Obra filològica (1931-1991)*, col. «Coedicions/Estudis», 8, 688 pàgs., 4.875 PTA.
- Hernández, Albert: *El senyor del castell*, col. «Contes de tots», 9, 48 pàgs., 650 PTA.
- Ventura, W.: *Fatum*, col. «Poesia. Edicions de la Guerra», 35, 64 pàgs., 1.100 PTA.

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA

- Martínez Romero, Tomàs: *Un clàssic entre els clàssics. Sobre traduccions i recepcions de Sèneca a l'època medieval*, Biblioteca Sanchis Guarner, 42, 268 pàgs.

EDITORIAL SAÓ

- Estrela, Josep Enric: *La fe en la paraula. L'obra de mossén Vicent Sorribes (1903-1986)*, col. «Paraules i Vides», 5, 160 pàgs., 2.000 PTA.
- Saragossà, Abelard: *Passat, present i futur de les normes ortogràfiques de Castelló. Dades i reflexions per a una valencianització de la nostra societat*, col. «Biblioteca Josep Giner», 3, 188 pàgs., 2.030 PTA.

TANDEM EDICIONS

- Abril, Paco: *Sou els reis d'Orient?*, il·lustracions de Maria Luisa Torcida, col. «La Mar», 11 (coedició amb Editors Associats), 24 pàgs., 600 PTA.
- Duran, Teresa (trad. i adaptació): *El cangur*, col. «Quatre Estacions», 10 (coedició amb La Galera), 24 pàgs., 495 PTA.
- Duran, Teresa (trad. i adaptació): *El cocodril*, col. «Quatre Estacions», 9 (coedició amb La Galera), 24 pàgs., 495 PTA.
- Duran, Teresa (trad. i adaptació): *El tucan*, col. «Quatre estacions», 12 (coedició amb La Galera), 24 pàgs., 495 PTA.
- Duran, Teresa (trad. i adaptació): *L'elefant*,

col. «Quatre Estacions», 11 (coedició amb La Galera), 24 pàgs., 495 PTA.

Duran, Teresa: *Mila va a l'escola*, il·lustracions de Pep Montserrat, col. «La Mar», 14 (coedició amb Editors Associats), 24 pàgs., 600 PTA.

Fluixà, Josep Antoni: *El pirata naufragat*, il·lustracions d'Enric Solbes, col. «La Mar», 12 (coedició amb Editors Associats), 24 pàgs., 600 PTA.

Jordan, Josep Maria: *Quadern de viatge*, col. «La Moto», 7, 150 pàgs., 975 PTA.

Marçà, Vicent: *La bruixa sense dents ha tingut un accident*, il·lustracions d'Ivan Arguedas, col. «La Bicicleta Groga», 20, 96 pàgs., 700 PTA.

Mendiguren, Xavier: *Que no puc inventar contes?*, il·lustracions de Manuel Duesma, col. «La Bicicleta Groga», 16, 108 pàgs., 700 PTA.

Muñoz, Gustau: *Intervencions. Entre cultura i política*, col. «Arguments», 6, 276 pàgs., 1.950 PTA.

Prestifilippo, Pablo: *Paraules màgiques*, il·lustracions de l'autor, col. «La Mar», 15 (coedició amb Editors Associats), 24 pàgs., 600 PTA.

Puig i Fabregat, Carme; Puig i Rodríguez, Carmeta: *Molt de gust. Receptes per a la gent que treballem*, col. «Cuina», 150 pàgs., 1.700 PTA.

Sorribes, Josep: *La ciutat desitjada. València entre el passat i el futur*, pròleg de Pasqual Maragall, col. «Arguments», 7, 216 pàgs., 1.800 PTA.

Torró, Josep: *El segon paradís*, col. «La Moto», 6, 160 pàgs., 1.200 PTA.

Wilde, Oscar: *L'ànima del pescador i altres contes*, trad. i adaptació de Josep Ribera, il·lustracions de Francisco Luis Gans, col. «La Bicicleta Negra», 13, 96 pàgs., 800 PTA.

Zubizarreta, Patxi: *El berenar dels divendres*, il·lustracions de Jokin Mitxelena, col. «La Mar», 13 (coedició amb Editors Associats), 24 pàgs., 600 PTA.

EDICIONS TRES I QUATRE

Alpera, Ll.: *Cavalls a l'alba (Obra poètica)*, col. «Poesia 3i4», 94, 472 pàgs., 3.500 PTA.

Badia, Jordi; Casellas, David; Marquet, Lluís: *Resolguem dubtes*, col. «Papers Bàsics», 26, 244 pàgs., 1.750 PTA.

Escartí, Vicent Josep: *Memòria privada*, col. «La Unitat», 171, 312 pàgs., 3.500 PTA.

Joan i Mari, Bernat: *Un espai per a una llengua*, col. «Contextos», 4, 124 pàgs., 1.500 PTA.

Llobregat, Enric; Yvars, Josep Francesc (directors): *Història de l'art al País Valencià*, III, col. «Biblioteca d'Estudis i Investigacions», 12, 444 pàgs., 4.900 PTA.

Marqués, Josep-Vicent: *El retorn del naufrag professional*, col. «Narratives 3i4», 59, 248 pàgs., 1.750 PTA.

Muntaner, Ramon: *Els almogàvers*, col. «Llibres Clau», 21, 208 pàgs., 1.400 PTA.

UNIVERSITAT D'ALACANT

Conca Flor, Francisco José: *Administración de la producción en las empresas alicantinas*, 178 pàgs., 2.200 PTA.

Fernández Albadalejo, Pablo (ed.): *Monarquía, imperio y pueblos en la España moderna*, 826 pàgs., 3.000 PTA.

Ferrer Cascales, Rosario Isabel; Ribera Domene, Dolores; Reig Ferrer, Abilio: *Jubilados en la costa alicantina. Un estudio comparativo*, 192 pàgs., 2.200 PTA.

Ferrer Lloret, Jaume: *Las consecuencias del hecho ilícito internacional*, 140 pàgs., 2.800 PTA.

Juan Vigaray, María Dolores de: *La atracción que ejercen los centros comerciales en los consumidores*, 139 pàgs., 2.400 PTA.

Maestre Montagud, Francisco: *La habitación pinteriana. Formas, límites y procesos*, 68 pàgs., 2.200 PTA.

Marcilla Gomis, Antonio: *Introducción a las operaciones de separación*, 221 pàgs., 2.700 PTA.

Mesa Sanz, Juan Francisco: *El deseo y el subjuntivo*, 195 pàgs., 2.500 PTA.

Mestre Sanchis, Antonio; Giménez López, Enrique (eds.): *Disidencias y exilios en la España moderna*, 847 pàgs., 3.000 PTA.

Molina Manchón, Hipólito; Claver Cortés, Enrique: *La dirección de la innovación tecnológica en la empresa alicantina*, 144 pàgs., 1.800 PTA.

Pérez Herranz, Fernando Miguel: *Árthra hé péphiken: las articulaciones naturales de la filosofía*, 209 pàgs., 2.600 PTA.

Revista de Estudios de Lingüística, 11, 480 pàgs., 5.000 PTA.

Rico Amorós, Antonio M.: *Agua y desarrollo en la Comunidad Valenciana*, 163 pàgs., 1.800 PTA.

Ruiz Núñez, José Manuel: *El léxico agrícola según el Atlas de Cantabria*, 193 pàgs., 3.000 PTA.

Trives, Francisco Ramón; Heras Díez, Florentino; Cantera Ortiz de Urbina, Jesús: *Diccionario francés-español de falsos amigos*, 257 pàgs., 2.400 PTA.

PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT JAUME I

Burguera, María Luisa; Fortuño, Santiago (eds.): *Vanguardia y humorismo. La otra generación del 27*, col. «Summa. Filologia», 10, 164 pàgs., 1.600 PTA.

García Izquierdo, Isabel; Verdegal, Joan (eds.): *Los estudios de traducción: un reto didáctico*, col. «Estudis sobre la Traducción», 5, 134 pàgs., 1.650 PTA.

Garrigues Giménez, Amparo: *La organización de la prevención en la empresa*, col. «Estudis Jurídics», 1, 538 pàgs., 4.000 PTA.

Gómez Colomer, Juan Luis; González Cussac, José Luis (coord.): *La reforma de la justicia penal*, col. «Estudis Jurídics», 2, 600 pàgs., 4.000 PTA.

Messeguer, Lluís; Villanueva, Luisa (eds.): *Intertextualitat i recepció*, col. «Summa. Filologia», 11, 440 pàgs., 3.800 PTA.

Morell, Ignacio; Candela, Lucila (eds.): *Plaguicidas: aspectos ambientales, analíticos y toxicológicos*, col. «Summa. Ciències Experimentals», 5, 385 pàgs., 2.800 PTA.

PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Alonso Mas, María José: *La solución justa en las resoluciones administrativas*, col. «Propuestas. Serie Monografías», 688 pàgs., 5.724 PTA.

Aznar Minguet, Pilar (coord.): *La educación ambiental en la sociedad global*, 400 pàgs., 2.700 PTA.

Beltrán, Rafael (ed.): *Literatura de Cabañerías y Orígenes de la Novela*, col. «Ober-ta», 47, 340 pàgs., 3.000 PTA.

Godzich, Wlad: *Teoría literaria y crítica de la cultura*, col. «Frónesis» (coedició amb Càtedra), 340 pàgs., 2.300 PTA.

Gottlieb Fichte, Johan: *Filosofía y Estética*, col. «Estètica & Crítica», 10, 226 pàgs., 2.300 PTA.

Hannerz, Ulf: *Conexiones transnacionales. Cultura, gente, lugares*, col. «Frónesis» (coedició amb Càtedra), 290 pàgs., 1.800 PTA.

Jimónas, Yorgos: *El Apocalipsis de San Juan*, col. «Acadèmia dels Nocturns», 25, 64 pàgs., 700 PTA.

Lluch, Gemma: *El lector model en la narrativa per a infants i joves*, col. «Aldea Global», 3 (coedició amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat Jaume I), 158 pàgs., 1.950 PTA.

Lotman, Iuri M.: *La Semiosfera I*, col. «Frónesis» (coedició amb Càtedra), 266 pàgs., 2.100 PTA.

Mafé, Salvador; Rubia, Juan de la: *Manual de Física Estadística*, col. «Materials», 25, 340 pàgs., 3.000 PTA.

Mainar Cabanes, Eladi: *De milicians a soldats. Les columnes valencianes en la Guerra Civil espanyola (1936-1937)*, 214 pàgs., 2.251 PTA.

March, Josep Maria; Sánchez, Antoni (eds.): *Transición económica en retrospectiva* (coedició amb la Fundació Bancaixa), 72 pàgs., 1.000 PTA.

Martínez Naveira, Antonio: *Sobre la història de les matemàtiques a València i als països mediterranis*, col. «Lliçons Magistral», 90 pàgs., 725 PTA.

Revista Quaderns de relacions laborals, 0, 14 pàgs., 500 PTA.

Todolí Cervera, Júlia: *Els pronoms personals*, col. «Biblioteca Lingüística Catalana», 23, 154 pàgs., 1.300 PTA.

Wellmer, Albrecht: *Finales de Partida: la Modernidad Irreconciliable*, col. «Frónesis» (coedició amb Càtedra), 340 pàgs., 2.500 PTA.

f
i
de llibres

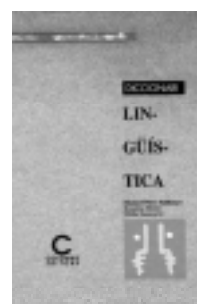
Màrius Serra
La vida normal
154 pàgs.
21,5 x 13,5 cm.
Proa
Barcelona
1998

Carles Casajuana
Esperit d'evasió
215 pàgs.
21 x 13,5 cm.
Quaderns Crema
Barcelona
1998

Vicent Pitarch
Traces d'excursionistes (CEC)
134 pàgs.
19 x 13 cm.
PAM
Barcelona
1998

M. Pérez Saldaña
Diccionari de lingüística
351 pàgs.
21,5 x 15,5 cm.
Colomar editors
Oliva
1998

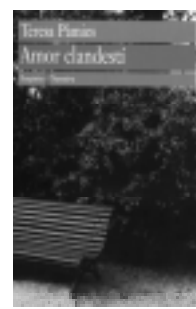

Manel Alonso i Català
Oblits, mentides i homenatges
48 pàgs.
23 x 16 cm.
7 i mig
Benicull del Xúquer
1998

Carles Mulet
Cossos i mossos
69 pàgs.
20,5 x 13,5 cm.
Columna
Barcelona
1998

Teresa Pàmies
Amor clandestí
205 pàgs.
20 x 13,5 cm.
Empúries
Barcelona
1998

Joan Barril
Parada obligatòria
219 pàgs.
23 x 15 cm.
Planeta
Barcelona
1998

Gemma Lluch
El lector model en la narrativa per a infants i joves
157 pàgs.
24 x 16 cm.
1998

Rafael Argullol
L'esmolador de ganivets
75 pàgs.
20,5 x 14,5 cm.
Quaderns Crema
Barcelona
1998

Carles Miralles
Escrit a la finestra
99 pàgs.
20,5 x 13,5 cm.
Columna
Barcelona
1998

1997 . NOVETATS EDITORIALS . 1998

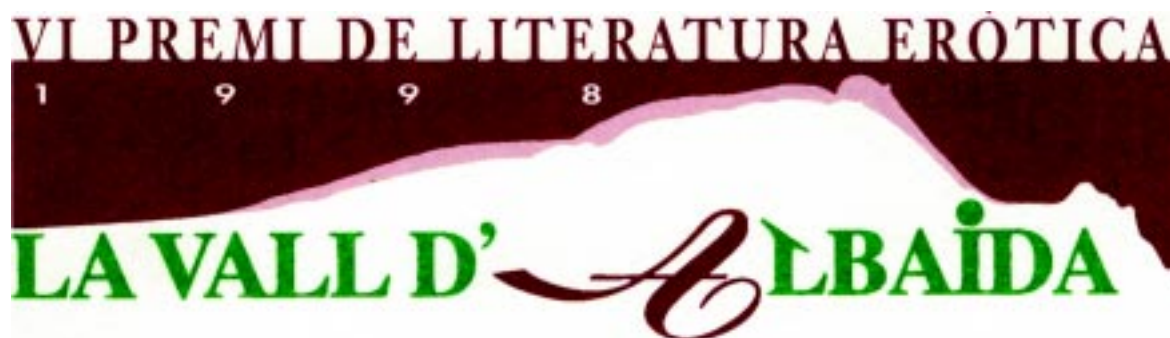

Caplletra:

1. Reimpressió facsimil.
2. Reimpressió facsimil.
16. Monogràfic dedicat a Carles Salvador (1893-1955).
20. Monogràfic dedicat a la filologia romànica, a cura d'E. Casanova i J. Martí.
21. Monogràfic dedicat a sociolingüística i educació, a cura de J. Ponsoda.
22. Sobre literatura catalana actual, a cura de Vicent Alonso, Francesc Calafat i Vicent Simbor.

Biblioteca Sanchis Guarner:

40. *Ausiàs Marc o l'emergència del jo*, de M. C. Zimmermann. Pròleg d'Albert Hauf.
41. *La història de la llengua catalana: la construcció d'un discurs*, de Miquel Nicolás i Amorós. Pròleg d'Antoni Ferrando.
42. *Un clàssic entre clàssics. sobre traduccions i recepcions de Sèneca a l'època medieval*, de Tomàs Martínez Romero.

PRESENTACIÓ D'ORIGINALS: FINS AL 16 D'OCTUBRE

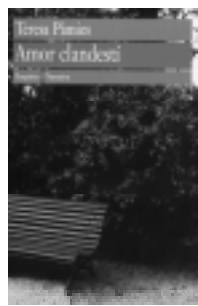
ACTE DE LLIURAMENT: EL 27 DE NOVEMBRE

Informació: Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida
C/. Sant Francesc, 8, 3.^r, 6.^a
46870 ONTINYENT
Tel. 96 291 15 32 - Fax 96 238 85 45

fi
de llibres

Teresa Pàmies
Amor clandestí
205 pàgs.
20 x 13,5 cm.
Empúries
Barcelona
1998

Carles Mulet
Cossos i mossos
69 pàgs.
20,5 x 13,5 cm.
Columna
Barcelona
1998

Manuel Pérez Saldaña
Diccionari de lingüística
351 pàgs.
21,5 x 15,5 cm.
Colomar editors
Oliva
1998

Carles Miralles
Escrit a la finestra
99 pàgs.
20,5 x 13,5 cm.
Columna
Barcelona
1998

Gemma Lluch
El lector model en la narrativa per a infants i joves
157 pàgs.
24 x 16 cm.
1998

Joan Barril
Parada obligatòria
219 pàgs.
23 x 15 cm.
Planeta
Barcelona
1998

Màrius Serra
La vida normal
154 pàgs.
21,5 x 13,5 cm.
Proa
Barcelona
1998

Carles Casajuana
Esperit d'evasió
215 pàgs.
21 x 13,5 cm.
Quaderns Crema
Barcelona
1998

Rafael Argullol
L'esmolador de ganivets
75 pàgs.
20,5 x 14,5 cm.
Quaderns Crema
Barcelona
1998

